

SEKAROTUINEN OIKEUSKÄYTÄNTÖ:
ELÄINSUOJELURIKOKSEN TEKOTAVAT JA MITEN NE
NÄKYVÄT OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

Tomi Leinonen
Lapin yliopisto
Maisteritutkielma
Rikosoikeus
Syksy 2022

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sekarotuisen oikeuskäytäntö: eläinsuojelurikoksen tekotavat ja miten ne näkyvät oikeuskäytännössä

Tekijä: Tomi Leinonen

Koulutusohjelma/oppiaine: OTM

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma_X_ Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: XXII + 84

Vuosi: Syksy 2022

Tiivistelmä:

Tämän rikosoikeudellisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia eläinsuojelurikosta ja antaa sille mahdollisimman tarkka määritelmä nykyisen lainsäädännön perusteella. Olen tutkinut erityisesti eläinsuojelurikokseen liittyviä termejä, eläinsuojelurikoksen erilaisia tekemuotoja sekä näiden välisiä suhteita. Tutkimuksen tarkoituksena on myös tutkia eläinsuojelurikoksiin liittyvää oikeuskäytäntöä ja verrata sitä nykyiseen lainsäädäntöön. Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt lainoppia sekä empiiristä tutkimusta. Olen kerännyt tutkimustani varten 110 hovioikeuden ratkaisua, joiden perusteella olen pyrkinyt selvittämään voimassa olevaa oikeuskäytäntöä. Tutkimukseni jakautuu kaikkia eläinsuojelurikoksen tekemuotoja koskevaan yhteiseen osaan ja eri tekemuotoja erikseen käsitteleviin lukuihin.

Tutkimukseni mukaan eläinsuojelurikoksiin liittyvä lainsäädäntö on epäoptimaalista. Iso osa lainsäädännön ongelmista johtuu siitä, että eläinsuojelurikoksen kriminalisointi on toteutettu blankorangaistussääntelyllä. Lainsäädäntö jättää monia eläinsuojelurikoksen määrittelyn kannalta olennaisia termejä ristiriitaisiksi tai täysin määrittelemättä. Eläinsuojelurikoksen määritelmä rakentuu vahvasti kivun, kärsimyksen, tuskan ja julmuuden määritelmille, mutta nämä termit jäävät lainsäädännössä epäselviksi, jolloin koko eläinsuojelulainsäädäntö kärsii. Lisäksi eläinsuojelurikosten eri tekemuodot saavat paikoittain sisältönsä samoista pykälistä, jolloin ne voivat sekoittua yhteen vaikeuttaen niiden tulkintaa. Myös yhteiskunnan käsitysten muuttuminen ja uuden eläimiä koskevan tutkimustiedon lisääntyminen vaikuttaa eläinsuojelurikoslainsäädäntöön.

Myös eläinsuojelurikoksiin liittyvä oikeuskäytäntö kärsii useista ongelmista. Tuomioistuimet käsittelevät eläinsuojelurikostapauksia paikoittain epäyhtenäisesti. Eniten oikeuskäytäntöä rasittaa epäyhtenäiset kivun, kärsimyksen, tuskan ja julmuuden määritelmät sekä eläinsuojelurikoksen eri tekemuotojen määritelmien epäselvyys. Eläinsuojelurikosten käsitteleminen vaatii usein tapauskohtaista harkintaa, jolloin tuomiot voivat poiketa paljon toisistaan. Lisäksi tuomioistuimet soveltavat eläinsuojelurikokseen liittyviä termejä epäyhtenäisesti, jolloin oikeusvarmuus vaarantuu. Eläinsuojelurikoksen ongelmien ratkaiseminen vaatisi muutoksia sekä lainsäädännössä että tuomioistuimissa.

Avainsanat: eläinsuojelurikos, eläinsuojelulaki, rikosoikeus, oikeuskäytäntö, lainoppi

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

Sisällys

Sisällys.....	III
Lähteet	III
Lyhenteet	XXII
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkielman aihe ja taustaa	1
1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rakenne	3
1.3 Metodit, lähteet ja tutkimuksen rajaus.....	4
2 Eläinsuojelurikoksia yhdistävät tekijät.....	8
2.1 Mitä on julma kohtelu	8
2.2 Mihin eliöihin kipu, kärsimys ja tuska soveltuvat ja mitä nämä tuntemukset ovat? .	14
2.3 Tarpeettomuuden vaatimus.....	23
2.4 Rikoksen tekijäpiiri	29
2.5 Tahallisuus ja törkeä huolimattomuus.....	34
3 Pahoinpitely.....	38
3.1 Yleisimmät ja selkeimmät tapaukset	38
3.2 Pahoinpitelyn tunnistaminen, arvioiminen ja ongelmat.	40
4 Liiallinen rasitus	44
4.1 Liiallinen rasitus periaatteessa.....	44
4.2 Tuntematon eläinsuojelurikoksen osa?.....	45
5 Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen	49
5.1 Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämisen yhteys muihin eläinsuojelurikoksen tekemuotoihin ja yleinen oikeuskäytäntö	49
5.2 Tarpeellinen hoito.....	51
5.3 Tarpeellinen ravinto.....	57
6 Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu.....	65

6.1 Muun kohtelun häilyvät rajat.....	65
6.2 Ongelmallinen oikeuskäytäntö	66
6.3 Epäitsenäinen liitännäinen vai oma tekemuoto?	75
7 Johtopäätökset	78

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi, Helsinki 1978.

Aarnio, Aulis: Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsitteenä. Tieteessä tapahtuu 2/2005, s. 5–10.

Aaltola, Elisa: Eläinten oikeuksista: perinteisten kantojen kritiikki. Tieteessä tapahtuu 3/2005, s. 62–66.

Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus. Vastapaino, 3. uudistettu painos, 1999.

Boucht, Johan – Frände, Dan: Suomen rikosoikeus - Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Poliisiammattikorkeakoulu Tampere, 2019.

Duff, R.A: Answering for Crime. Responsibility and Liability in the Criminal Law. Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2007. [<https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland-ebooks/reader.action?docID=1772850>]

Eisemann, C. H. – Jorgensen, W. K. – Merritt, D. J. – Rice, M. J. – Cribb, B. W. – Webb, P. D. – Zalucki, M. P.: Do insects feel pain? - A biological view. Experientia 40 1984. [https://www.researchgate.net/publication/226162587_Do_insects_feel_pain_-_A_biological_view]

Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvointi Suomessa – Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti II. Helsinki 2016.

Fam, Shun – Tan, Yick Siew – Waitt, Corri: Stereotypes in Captive Primates and the Use of Inositol: Lessons from Obsessive–Compulsive Disorder in Humans. *International Journal of Primatology*, 2012. [https://www.researchgate.net/publication/236884259_Stereotypes_in_Captive_Primates_and_the_Use_of_Inositol_Lessons_from_Obsessive-Compulsive_Disorder_in_Humans]

Fordyce, Peter: Suffering in non-human animals: Perspectives from Animal Welfare Science and Animal Welfare Law. *Global Journal of Animal Law*, Vol 5, No 1 2017.

Helenius, Dan – Linna, Tuula: Siviili- ja rikosprosessioikeus. Alma Talent Oy, Helsinki 2021.

Hiby, E. F. – Rooney, N. J. – Bradshaw, J. W. S.: Dog training methods: Their use, effectiveness and interaction with behaviour and welfare. *Animal Welfare*, 13(1), 2004, 63–69. [<https://psycnet.apa.org/record/2004-10850-010>]

Hiltunen, Otto: Ympäristörikoksen erityispiirteet - vähäisyys, yleinen etu ja virkavastuu. Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011.

Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa. Teoksessa Rikostuomion perusteleminen. Toimittaneet Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo. Helsingin hovioikeus 2005. s. 387–473. Luettu verkossa. [https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rikostuomionperusteleminen2005lisapainos2006./OS0uyDOHv/04_Oikeuslahdeoppi_ja_oikeudellinen_argumentaatio..._Mika_Huovila.pdf]

Huovila, Mika: Perustelemisen peukalosäännöt. Lakimies 5/2004 s. 791–815.

Hällström, Minna: Hovioikeuden tuomion laatimisesta perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Teoksessa Rikostuomion perusteleminen. Toimittaneet Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo. Helsingin hovioikeus 2005. s. 230–249. Luettu verkossa. [https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rikostuomionperusteleminen2005lisapainos2006./OS0uyDOHv/04_Oikeuslahdeoppi_ja_oikeudellinen_argumentaatio..._Mika_Huovila.pdf]

Jaakkola, Jussi: Rikosoikeudellisen analogiakiellon problematiikasta. Acta Legis Turkuensia 2/2012, s. 86–109. Julkaistu Edilexissä 6.5.2013. [https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/acta_legis_turkuensia/1210004.pdf]

Jokela, Antti: Rikosprosessioikeus. Alma Talent Oy, 5., uudistettu painos, 2018.

Junttila, Saana: Eläinsuojelulainsäädäntö ja eläinsuojelurikokset. Vaasan ammattikorkeakoulu, 2012.

Kallio, Heikki: Valvonta- ja suojeluvastuun laiminlyönti yksityisissä hoiva- ja päiväkodeissa. Lakimies 1/2021 s. 36–56.

Karkkulainen, Jussi: Tavoitetahallisuus – tunnusmerkistön mukainen olosuhde rikoksentekijän tavoitteena. Lakimies 3–4/2022 s. 444–466.

Keinänen, Anssi – Väättänen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Teoksessa Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Toimittanut Miettinen, Tarmo. Edita Publishing Oy 2016, s. 260–263.

Kolehmainen, Antti: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Edilex 2015/29, Julkaistu Edilexissä 30.6.2015. [www.edilex.fi/artikkelit/15461]

Koponen, Veera: Tarpeettomuuden kriteeri kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle. Helsingin yliopisto 2020. Julkaistu Edilexissä 29.9.2020. [www.edilex.fi/opinnaytetyot/21406]

Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy, 2020.

Koskela, Tarja: Asiantuntijat eläinsuojelurikosasioissa – onko niitä? Edilex 2015/23, Julkaistu 3.6.2015 [www.edilex.fi/artikkelit/15292]

Koskela, Tarja: Eläimen edustaminen oikeudenkäynnissä. Teoksessa Me & muut eläimet, uusi maailmanjärjestys. Toimittaneet Aaltola, Elisa – Wahlberg, Birgitta. Vastapaino 2020. Luettu verkossa. [<https://www.ellibslibrary.com/book/9789517689083>]

Koskela, Tarja: Optimaalinen eläinsuojelu rikosprosessissa ja julkishallinnossa. Itä-Suomen yliopisto 2017.

Koskela, Tarja: Törkeä eläinsuojelurikos – vai onko? Edilex 2019/19, Julkaistu 31.5.2019 [www.edilex.fi/artikkelit/19752]

Koskela-Laine, Tarja: Onko eläimellä väliä? – Eläinsuojelurikosten empiirinen tutkimus. Edilex 2012/3, julkaistu 17.2.2012. [www.edilex.fi/lakikirjasto/8641]

Koskinen, Pekka: Eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisointi suomessa. Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2003.

Kultalahti, Jukka: Empiirinen metodi oikeudellisen tulkinnan apuvälineenä. Teoksessa Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus. Toimittaneet Keinänen, Anssi – Kilpeläinen, Mia – Väänänen, Ulla. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu 2010. s. 15–43.

Kurki, Visa: Förbudet mot åsamkande av onödigt lidande enligt djurskyddslagstiftningen. JFT 3/2011, s. 290–310.

Kurki, Visa: Onko eläin esine? Eläimen oikeudellisesta asemasta. Lakimies 6/2020, s. 845–871.

Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeus. Alma Talent Oy, toinen uudistettu painos, 2013. Päivittyvä verkkajulkaisu.

[[https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/IAIBGXCTDG#kohta:YMP\(\(c4\)RIST\(\(d6\)OIKEUS/piste:tQ\]](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/IAIBGXCTDG#kohta:YMP((c4)RIST((d6)OIKEUS/piste:tQ)

Laine, Jukka: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti erityisesti perustelujen näkökulmasta. Teoksessa Rikostuomion perustelevinen. Toimittaneet Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo. Helsingin hovioikeus 2005, s. 29–46. Luettu verkossa. [https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rikostuomionperustelevinen2005lisapainos2006./PNscCAmvH/Rikostuomion_perustelevinen_2006.pdf]

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistuksen määräämisestä. 1, Teoria ja yleinen osa. Suomalainen lakimiesyhdistys 1987.

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Alma Talent Oy, viides uudistettu painos, 2022.

Matikkala, Jussi: HIV-infektio, seksi ja rikosoikeudellinen vastuu. Helsingin yliopisto, Helsinki 1995.

Matikkala, Jussi: Monimuotoinen tahallisuus. Lakimies 1/2006 s. 83–86.

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria: rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 2008.

Melander, Sakari: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma, Helsinki 2016.

Melander, Sakari: Yhdenvertaisuus rikosoikeudessa. Oikeus 2/2011, s. 175–198.

Melo, Nadia – Capek, Matthew – Arenas, Oscar – Afify, Ali – Yilmaz, Ayse – Potter, Christopher – Laminette, Peter – Para, Alessia – Gallio, Marco – Stensmyr, Marcus: The irritant receptor TRPA1 mediates the mosquito repellent effect of catnip. *Current Biology*, Vol. 31 Issue 9 s. 1988–1994, 2021. [[https://www.cell.com/current-biology/fulltext/S0960-9822\(21\)00217-7?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0960982221002177%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/current-biology/fulltext/S0960-9822(21)00217-7?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0960982221002177%3Fshowall%3Dtrue)]

Määttä, Tapio: Empiirisesti orientoituneen ympäristöoikeuden nykysuuntaukset ja menetelmät. Teoksessa *Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus*. Toimittaneet Keinänen, Anssi – Kilpeläinen, Mia – Väänänen, Ulla. Itä-Suomen yliopisto 2010. s. 189–228.

National Research Council 2009: *Recognition and Alleviation of Pain in Laboratory Animals*. The National Academies Press, 2009. [<https://doi.org/10.17226/12526>]

Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora: Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimukseen. Teoksessa *Empiirinen oikeustutkimus*. Toimittaneet Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora. Gaudeamus 2021. Luettu verkossa. [<https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456846>]

Nuotio, Kimmo: *Teko, vaara, seuraus: rikosvastuun filosofisista, kriminaalipoliittisista ja lainopillisista perusteista*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. Helsinki 1998.

Nurmimäki, Tiina: Epävarsinainen laiminlyöntirikos. Teoksessa Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Toimittaneet Ojala, Timo – Lahti, Raimo. Helsingin hovioikeus 2004.

Oja, Simo: Onko eläimillä oikeuksia? : Eläinkoelainsäädännön kehitys ja nykytila. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2010.

Ojala, Timo: Laillisuusperiaatteeseen kuuluva epätäsmällisyyskielto ja rikoslain 45 luvun 1 §:n mukainen palvelusrikos. Teoksessa Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Toimittaneet Ojala, Timo – Lahti, Raimo. Helsingin hovioikeus 2004. s. 13–39. Luettu verkossa. [https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rikosoikeudenuudistuneetyleisetopit2004/NPKkeSGzf/04_Laillisuusperiaatteeseen_kuuluva_epatasmallisyyskielto_ja..._Timo_Ojala.pdf]

Pauku, Eelis: Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate kriminaalipolitiikan tavoitteiden näkökulmasta. Edilex 2021/20, julkaistu Edilexissä 30.3.2021. [www.edilex.fi/artikkelit/22765]

Pennanen, Mika: Perusoikeudet ja pakkotila. Julkaistu Edilexissä 27.1.2006. [<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/3000.pdf>]

Rooney, Nicola Jane – Cowan, Sarah: Training methods and owner–dog interactions: Links with dog behaviour and learning ability. Applied Animal Behaviour Science, Volume 132, Issues 3–4, heinäkuu 2011, s. 169-177. [<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0168159111000876>]

Räty, Markku: Tarvitseeko tuomioistuimen kirjoittaa täydelliset perustelut arkistoja varten? Teoksessa Rikostuomion perusteleminen. Toimittaneet Ojala, Timo – Huovila, Mika – Lahti, Raimo. Helsingin hovioikeus 2005, s. 10–28.

Salmi, Riitta: Eläinten oikeuksista laissa ja muutoin. Tieteessä tapahtuu 3/2005, s. 66–67.

Saramäki, Elli: Syytesidonnaisuudesta ja materiaalisesta prosessinjohtosta vastaajan puolustautumisen näkökulmasta. Defensor Legis N:o 5/2016.

Smith, Jane: A Question of Pain in Invertebrates. ILAR Journal, Volume 33, Issue 1-2, 1991, Pages 25–31. [<https://academic.oup.com/ilarjournal/article/33/1-2/25/737400>]

Sneddon, Lynne: Evolution of nociception and pain: evidence from fish models. Philosophical Transactions of the Royal Society B, Volume 374 Issue 1785. The royal society publishing 2019. [<https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rstb.2019.0290#>]

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu: Rikosoikeuden yleinen osa Vastuuoppi. Alma Talent OY, 3., uudistettu painos, Helsinki 2019.

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. WSOY lakitieto 2003.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi 2018.

Vilka, Leena, Eläinten oikeudet ovat kaiken eläinsuojelun perusta. Tieteessä tapahtuu 3/2005, s. 67–69.

Violainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Tuomion perustelevminen. Alma Talent Oy 2010.

Luettu verkossa. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.ulapland.fi/teos/GADBIXBTEB]

Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Violainen, Jyrki: Prosessioikeus. Alma Talent OY, kuudes, uudistettu painos, 2021.

Väisänen, Tiina – Korkman, Julia: Eräitä todistajan kertomuksen arviointiin liittyviä kipukohtia oikeuspsykologisen tiedon valossa. Defensor Legis N:o 5/2014, s. 721–739.

Väärikkälä, Sofia – Koskela, Tarja – Hänninen, Laura – Nevas, Mari: Evaluation of Criminal Sanctions Concerning Violations of Cattle and Pig Welfare. Multidisciplinary Digital Publishing Institute 2020. Luettu verkossa. [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/314465/animals-10-00715-v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y]

Wahlberg, Birgitta: Eläinoikeus – Eläinten oikeuksista ja oikeudellisesta asemasta. Niin & näin 2/2015, s. 72–75.

Wahlberg, Birgitta: Reglering och förvaltning av produktions- och slaktdjurs välbefinnande. En offentligrättslig undersökning. Åbo Akademi 2011.

Weckman, Elisa: Eläinsuojelukriminalisoinnit suomessa vuosina 1809–1934. Acta Legis Turkuensia 2/2013, s. 87–107.

Virallislähteet

Farm Animal Welfare Council: Farm Animal Welfare in Great Britain: Past, Present and Future. Area 5A, 9 Millbank, c/o Nobel House, 17 Smith Square, London 2009.

Luettu verkossa.

[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319292/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf]

HE 23/1933 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi.

HE 47/1970 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi.

HE 36/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi.

HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 97/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta ja eläintenpitokieltorekisteristä sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 35/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eläinsuojelulain sekä rikoslain 17 luvun 14 §:n muuttamisesta.

HE 186/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi.

MmVM 10/1995 vp – HE 36/1995 vp. Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö Hallituksen esityksestä eläinsuojelulaiksi.

PeVL 10/2016 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 10/2016 vp— HE 153/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle tullilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Internetlähteet

Adamo, Shelley: Do Insects Feel Pain? The Entomological Society of Canada, 2.9.2019. Luettu 15.9.2022. [<https://esc-sec.ca/2019/09/02/do-insects-feel-pain/>]

Ali-Hokka, Anne: Vaiettu salaisuus. Yle uutiset 24.2.2021. Luettu 13.9.2022. [<https://yle.fi/uutiset/3-11772173>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. Luettu 4.10.2022. [<https://www.elaintieto.fi/elaimen-hyvinvointi/elainten-kayttaytyminen-on-tarkea-hyvinvoinnin-mittari/>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvoinnin laiminlyönnit paljastavat valvonnan tarpeellisuuden. Luettu 4.10.2022. [<https://www.elaintieto.fi/blogi/elainten-hyvinvoinnin-valvonta-tarpeellista/>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvoinnin määritelmä. Luettu 20.9.2022.
[<https://www.elaintieto.fi/elaimen-hyvinvointi/elainten-hyvinvoinnin-maaritelma/>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Hyvinvointi. Luettu 20.9.2022.
[<https://www.elaintieto.fi/elaimen-hyvinvointi/>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Kissan hyvinvointi. Luettu 4.10.2022.
[<https://www.elaintieto.fi/kissa/kissan-hyvinvointi-paivitetty/>]

Eläinten hyvinvointikeskus: Lampaan hyvinvointi. Luettu 27.10.2022.
[<https://www.elaintieto.fi/lammas/lampaan-hyvinvointi/>]

EUR-LEX: Eläinten hyvinvointi. Luettu 27.10.2022. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM:animal_welfare]

Kauppinen, Tiina: Neuvottelukunnat: Hyönteisten hyvinvointi huomioitava kasvatuksessa ja käytössä. Eläinten hyvinvointikeskus 20.06.2022. Luettu 31.10.2022.
[<https://www.elaintieto.fi/blogi/hyonteisten-hyvinvointi-huomioitava-kasvatuksessa-ja-kaytossa/>]

Kennelliitto: Vastuullisuuden mallina koiranomistajan ja -haltijan perussääntö. Luettu 26.9.2022. [<https://www.kennelliitto.fi/koiran-omistaminen/vastuullinen-koiranomistaja>]

Kokko, Kai: Oikeusperiaatteet ympäristöoikeudessa. Lapin yliopisto, syksy 2011. Luettu 6.10.2022. [<https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=18f500be-ae72-49f4-9bdd-57d06e0c3fad>]

Raussi, Satu – Kauppinen, Tiina – Walden, Weera – Väärikkälä, Sofia:
 Eläinsuojelurikostuomiot. Eläinten Hyvinvointi Suomessa 3. Eläinten
 hyvinvointikeskus 2021. Luettu 11.10.2022.
 [[https://www.elaintieto.fi/reports/elainten-hyvinvointi-suomessa-raportti-
 julkaistaan-osissa-vuoden-2021-aikana/](https://www.elaintieto.fi/reports/elainten-hyvinvointi-suomessa-raportti-julkaistaan-osissa-vuoden-2021-aikana/)]

Saraviita, Ilkka: Blanco-rangaistussäännös. Tieteen termipankki. Luettu 19.9.2022.
 [<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:blanco-rangaistussäännös>]

Suomen Englanninbulldoggyhdistys ry: Englanninbulldoggi. Hankikoira.fi. Luettu
 26.10.2022. [<https://www.hankikoira.fi/koirarodut/englanninbulldoggi>]

Suomalainen Siperianhusky -seura ry: Siperianhusky. Luettu 26.10.2022.
 [<https://www.hankikoira.fi/koirarodut/siperianhusky>]

Tilastokeskus: Lähes joka kolmannessa kotitaloudessa oli lemmikki vuonna 2016. Luettu
 11.10.2022. [[https://www.stat.fi/til/ktutk/2016/ktutk_2016_2020-04-
 20_tie_001_fi.html](https://www.stat.fi/til/ktutk/2016/ktutk_2016_2020-04-20_tie_001_fi.html)]

Tieteen termipankki: Rikossäännös. Luettu 31.10.2022.
 [[https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:rikoss%C3%A4%C3%A4nn%C3%
 B6s/laajempi_kuvaus](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:rikoss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6s/laajempi_kuvaus)]

The New York Times: Worms Can Feel Pain, Research Indicates. 11.9.1979. Luettu
 15.9.2022. [[https://www.nytimes.com/1979/09/11/archives/worms-can-feel-pain-
 research-indicates.html](https://www.nytimes.com/1979/09/11/archives/worms-can-feel-pain-research-indicates.html)]

Veli-Pekka Hämäläinen: Ei, kalat eivät luultavasti tunne kipua "kuten ihmiset", sanoo professori – ja siksi ei kannata vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä kalastuksen eettisyydestä. Yle uutiset 18.3.2018. Luettu 5.9.2022. [<https://yle.fi/uutiset/3-10119540>]

Yle uutiset: Eläinsuojelurikoksista toivotaan kovempia rangaistuksia. 4.1.2011. Luettu 19.10.2022. [<https://yle.fi/uutiset/3-5302599>]

Oikeustapaukset

Korkein oikeus:

KKO 2019:104.

KKO 2020:44.

KKO 2021:54.

Hovioikeudet:

Helsingin hovioikeus, tuomio 1476, antamispäivä 23.5.2013, ratkaisunumero 1476.

Helsingin hovioikeus, tuomio 15/101890, antamispäivä 16.01.2015, asianumero R 14/553.

Helsingin hovioikeus, tuomio 16/119931, antamispäivä 12.05.2016, asianumero R 15/2084.

Helsingin hovioikeus, tuomio 17/133143, antamispäivä 31.08.2017, asianumero R 16/1749.

Helsingin hovioikeus, tuomio 18/147213, antamispäivä 06.11.2018, asianumero R 17/2653.

Helsingin hovioikeus, tuomio 18/112074, antamispäivä 19.03.2018, asianumero R 17/827.

Helsingin hovioikeus, tuomio 20/112144, antamispäivä 25.03.2020, asianumero R 18/2777.

Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 16/154107, antamispäivä 23.12.2016 asianumero R 16/672.

Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 18/157366, antamispäivä 21.12.2018, asianumero R 18/505.

Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 19/147825, antamispäivä 01.11.2019, asianumero R 19/223.

Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 20/144232, antamispäivä 17.11.2020, asianumero R 20/59.

Rovaniemen hovioikeus, tuomio 15/124807, antamispäivä 08.06.2015, asianumero R 14/1137.

Rovaniemen hovioikeus, tuomio 15/153580, antamispäivä 10.12.2015, asianumero R 15/182.

Rovaniemen hovioikeus, tuomio 16/115523, antamispäivä 13.04.2016, asianumero R 15/530.

Turun hovioikeus, tuomio 15/112821, antamispäivä 20.3.2015, asianumero R 13/2116.

Turun hovioikeus, tuomio 18/118004, antamispäivä 30.04.2018, asianumero R 16/2170.

Turun hovioikeus, tuomio 18/129072, antamispäivä 05.07.2018, asianumero R 17/114.

Turun hovioikeus, tuomio 19/119816, antamispäivä 03.05.2019, asianumero R 18/1735.

Vaasan hovioikeus, tuomio 19/131404, antamispäivä 17.07.2019, asianumero R 18/779.

Käräjäoikeudet:

Espoon käräjäoikeus, tuomio 16/152805, antamispäivä 14.12.2016, asianumero R 16/1571.

Espoon käräjäoikeus, tuomio 17/101504, antamispäivä 12.01.2017, asianumero R 16/2072.

Etelä-Karjalan käräjäoikeus, tuomio 18/123429, antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274.

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, tuomio 19/136714, antamispäivä 03.09.2019, asianumero R 19/738.

Etelä-Savon käräjäoikeus, tuomio 19/107366, antamispäivä 22.02.2019, asianumero R 18/243.

Helsingin käräjäoikeus, tuomio 16/101874, antamispäivä 15.01.2016, asianumero R 15/1653.

Helsingin kärjäoikeus, tuomio 17/105049, antamispäivä 07.02.2017, asianumero R 17/386.

Helsingin kärjäoikeus, tuomio 17/131979, antamispäivä 23.08.2017, asianumero R 17/3394.

Helsingin kärjäoikeus, tuomio 17/139388, antamispäivä 11.10.2017, asianumero R 17/6844.

Helsingin kärjäoikeus, tuomio 19/115356, antamispäivä 03.04.2019, asianumero R 18/6557.

Helsingin kärjäoikeus, tuomio 19/126684, antamispäivä 10.06.2019, asianumero R 18/7563.

Hyvinkään kärjäoikeus, tuomio 14/155703, antamispäivä 17.12.2014, asianumero R 13/319.

Hyvinkään kärjäoikeus, tuomio 17/106028, antamispäivä 15.02.2017, asianumero R 16/371.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, tuomio 18/157651, antamispäivä 27.12.2018, asianumero R 18/50.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, tuomio 20/104465, antamispäivä 31.01.2020, asianumero R 19/207.

Kainuun kärjäoikeus, tuomio 20/109910, antamispäivä 06.03.2020, asianumero R 19/689.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus, tuomio 14/145809, antamispäivä 24.10.2014, asianumero R 14/450.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus, tuomio 15/120781, antamispäivä 12.05.2015, asianumero R 14/1441.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus, tuomio 16/140154, antamispäivä 04.10.2016, asianumero R 16/605.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus, tuomio 18/103332, antamispäivä 24.01.2018, asianumero R 17/1028.

Keski-Suomen kärjäoikeus, tuomio 18/100132, antamispäivä 03.01.2018, asianumero R 17/2258.

Keski-Suomen kärjäoikeus, tuomio 19/107936, antamispäivä 21.02.2019, asianumero R 18/2059.

Lapin kärjäoikeus, tuomio 19/119726, antamispäivä 02.05.2019, asianumero R 17/967.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, tuomio 16/137555, antamispäivä 19.09.2016, asianumero R 16/331.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, tuomio 16/154245, antamispäivä 23.12.2016, asianumero R 16/528.

Pirkanmaan kärjäoikeus, tuomio 15/115086, antamispäivä 7.4.2015, asianumero R 14/6533.

Pirkanmaan kärjäoikeus, tuomio 15/120845, antamispäivä 12.5.2015, asianumero R 15/2056.

Pirkanmaan kärjäoikeus, tuomio 17/102065, antamispäivä 17.01.2017, asianumero R 16/5754.

Pirkanmaan kärjäoikeus, tuomio 17/115022, antamispäivä 11.04.2017, asianumero R 16/7347.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 16/153648, antamispäivä 20.12.2016, asianumero R 16/1339.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 19/147529, antamispäivä 30.10.2019, asianumero R 19/788.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 19/156380, antamispäivä 18.12.2019, asianumero R 19/1230.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 14/151871, antamispäivä 28.11.2014, asianumero R 13/3084.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 15/117652, antamispäivä 08.05.2015, asianumero R 15/331.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 15/122482, antamispäivä 22.05.2015, asianumero R 14/2218.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 16/114159, antamispäivä 08.04.2016, asianumero R 15/2615.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 17/111270, antamispäivä 16.03.2017, asianumero R 17/49.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 20/133481, antamispäivä 17.09.2020, asianumero R 19/2620.

Vantaan käräjäoikeus, tuomio 16/101342, antamispäivä 13.01.2016, asianumero R 15/941.

Vantaan käräjäoikeus, tuomio 16/113649, antamispäivä 30.03.2016, asianumero R 16/328.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio 14/142229, antamispäivä 7.10.2014, asianumero R 14/2729.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio 17/131279, antamispäivä 18.08.2017, asianumero R 16/5097.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio 18/114225, antamispäivä 29.03.2018, asianumero R 17/5609.

Lyhenteet

ESA – Eläinsuojeluasetus 396/1996

ESL – Eläinsuojelulaki 247/1996

KKO – Korkein oikeus

MmV – Maa- ja metsätalousvaliokunta

PL – Suomen perustuslaki 731/1999

RL – Rikoslaki 39/1889

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aihe ja taustaa

Eläimet ovat aina olleet tärkeä osa ihmiskunnan kehitystä. Eläimet ovat toimineet niin työjuhtina, ravintona kuin seuranakin ihmiskunnan alkuvaiheista lähtien, eikä eläinten merkitys ole koskaan täysin kadonnut, vaikka ajat ovat muuttuneet. Eläinten jopa kasvavasta merkityksestä kertoo esimerkiksi se, että lemmikkieläimien määrä Suomessa on lisääntynyt vuosien saatossa huomattavasti.¹ Eläinten kasvava merkitys yhteiskunnassa korostaa taas puolestaan eläinsuojelun ja eläinsuojelurikosten tunnistamisen ja rankaisemisen tärkeyttä. Eläinsuojelulainsäädäntö on muuttunut ajan saatossa yhä nopeammin ja eläinsuojelusäännökset ovat laajentuneet ja tarkentuneet, jolloin eläinten lainsäädännöllinen asema on parantunut.² Vaikka eläimillä onkin selkeä ja tärkeä osa yhteiskunnassa ja niiden asema on parantunut ajan mittaan, eläinsuojelulainsäädäntö rakentuu sen varaan, ettei eläimillä itsellään ole kuitenkaan oikeuksia. Sen sijaan, että eläimelle annettaisiin suoria, ihmisestä riippumattomia oikeuksia, lainsäädäntö asettaa ihmisille velvollisuuksia kohdella eläimiä asianmukaisesti.³ Eläimen asemaa heikentää myös se, että eläimet katsotaan pitkälti juridisesti esineiksi⁴ ja eläinten käyttö, pito, kohtelu ja näiden arviointi tapahtuu ihmisen etujen näkökulmasta, jolloin taloudelliset arvot saavat tärkeän aseman eläinten pitoa arvioitaessa.⁵ Eläinsuojelurikoksissa lain antaman suojan kohde on eläin, mutta eläimen asiaa ei myöskään lopulta aja oikeudessa kukaan.⁶ Eläinten suojelun rakentuessa näin, on eläinsuojelurikoslainsäädäntöön kiinnitettävä siis erityistä huomiota, jotta eläimet saisivat tosiasiallisesti sen turvan, joka niille lain mukaan kuuluu.

Tämän tutkimuksen aiheena on rikoslain (RL, 39/1889) 17 luvun 14 §:n mukainen eläinsuojelurikos. Kyseisessä pykälässä todetaan seuraavaa:

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten

1) eläinsuojelulain (ESL 247/1996) tai sen nojalla annetun säännöksen,

¹ Tilastokeskus, Lähes joka kolmannessa kotitaloudessa oli lemmikki vuonna 2016.

² Weckman 2013, s. 100.

³ HE 6/1997 vp, s. 133. Eläinten oikeudellisesta asemasta on tähän liittyen kylläkin käyty vilkasta keskustelua. Ks. esimerkiksi Aarnio 2005 s. 5–10. Tämä kirjoitus tuotti myös vasta-argumentteja. Ks. esimerkiksi Aaltola 2005, s. 62–66, Salmi 2005, s. 66–67 ja Vilka 2005, s. 67–69.

⁴ Kurki 2020, s. 870.

⁵ Wahlberg 2015, s. 72.

⁶ Koskela 2020, kohta Eläimet oikeudenkäyntien osapuolina.

- 2) eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006) tai sen nojalla annetun säännöksen,
- 3) eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2005 liitteen I taikka
- 4) eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009 vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Kyseinen pykälä on hyvä esimerkki laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisesta niin sanotusta blankorangaistussäätelystä.⁷ Tämä tarkoittaa avointa rikostunnusmerkistöä, jossa rangaistava teko nimetään, mutta jossa ei yksityiskohdittain määritellä rikoksen tunnusmerkistöä.⁸ Koska eläinsuojelurikos nimetään rikoslaissa, mutta sen tunnusmerkistö muotoutuu pitkälti eläinsuojelulain perusteella,⁹ kyseessä on blankorangaistussäännös. Kyseiset säännökset ovat ongelmallisia oikeusturvan ja laillisuusperiaatteen kannalta.¹⁰ Ensinnäkin perustuslain (PL 731/1999) 8 § vaatii yleisesti lainsäädännöltä täsmällisyyttä ja toiseksi RL 3:1 vaatii erityisesti rikoslainsäädännöltä täsmällisyyttä. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt blankorangaistussäätelyä perustuslain kieltämänä säätelytekniikkana, mutta se on todennut, että blankorangaistussäätelyyn on syytä suhtautua torjuvasti juuri laillisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä.¹¹

Eläinsuojelulainsäädäntö ja siihen kuuluva rikoslainsäädäntö muodostavat yhdessä epäselvän kokonaisuuden, jota pyrin selkeyttämään tässä tutkimuksessa. Eläinsuojelurikoksia voi tehdä useilla eri tavoilla, ja kyseinen rikosnimike on erityisen mielenkiintoinen, sillä se pitää sisällään useita erilaisia tekemuotoja. Eläinsuojelurikos suojelee eläimiä monenlaiselta toiminnalta ja teoilta, jotka ihmiseen kohdistettuna olisivat erillisiä rikoksia. Eläimiä suojataan siis sisällyttämällä yhteen pykälään useita erilaisia tunnusmerkistöjä. Tällöin samanlaisten tekojen katsottaisiin eläimiin kohdistuessa olevan vain eläinsuojelurikoksia, mutta ihmiseen kohdistuessa kyseeseen tulisi esimerkiksi pahoinpitely, heitteillejättö ja laiton uhkaus.

⁷ Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 471–472. Käytän tässä tutkimuksessa yleisemmin käytettyä blanco- termiä blanco-termin sijasta. Molempia termejä on käytetty yleisesti kuvaamaan tätä termiä, jolloin blanco- termi näkyy joissakin käyttämissäni viitteissä.

⁸ Saraviita 19.9.2022, Blanco-rangaistussäännös.

⁹ HE 6/1997 vp, s. 134.

¹⁰ Paukku 2021, s. 2–8 ja Melander 2016, s. 52–59.

¹¹ PeVL 10/2016 vp, s. 8. Ks. lisäksi Melander 2008, s. 220–230.

Eläinsuojelurikoksia on siis monenlaisia ja eläinsuojelurikoksiin liittyvä lainsäädäntö on suhteellisen laajaa.

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rakenne

Tutkimuskysymykseni on kaksiosainen. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on, miten eläinsuojelurikos määritellään RL 17:14.1:n ja sen 1 kohdan mukaan. Tutkin siis 1 momentissa kriminalisoitua tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta tehtyä pahoinpitelyä, liiallista räsitystä ja vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämistä sekä tämän momentin 1 kohdan mukaista muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaista toimintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on siis löytää eläinsuojelurikokselle mahdollisimman tarkka määritelmä lainsäädännön perusteella. Tähän päästään tutkimalla eri tekotapoja sekä niiden tunnusmerkistöjä sekä yhdessä että erikseen jokaisen eri tekotavan osalta.

Toinen tutkimuskysymykseni on, miten eläinsuojelurikossäännöstä on tulkittu oikeuskäytännössä. Tutkimuksen tarkoituksena on siis myös koota oikeuskäytäntöä ja tutkia, miten eläinsuojelurikokset näkyvät oikeuskäytännössä. Toinen tutkimuskysymys yhdistyy ensimmäiseen kysymykseeni, sillä tutkimukseni perusteella on käynyt selväksi, että eläinsuojelulainsäädäntö ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö eivät aina vastaa toisiaan niin hyvin kuin olisi mahdollista. Tutkimuksen toisena tehtävänä on siis tuoda esille näitä lainsäädännön ja oikeuskäytännön eroavaisuuksia sekä tutkia, toimiiko eläinsuojelulainsäädäntö käytännössä niin kuin sen lainsäädännön mukaan kuuluisi toimia.

Tutkimukseni jakaantuu seitsemään lukuun. Luvut 2–6 noudattelevat käänteisesti eläinsuojelurikoksen pykälän rakennetta: luvussa kaksi perehdytään jokaista eläinsuojelurikoksen tekemuotoa koskeviin yhteisiin tekijöihin sekä käsitteisiin. Kaikkia eläinsuojelurikoksen tekemuotoja yhdistää julma kohtelu, kärsimys, kipu, tuska, tarpeettomuuden vaatimus, tekijäpiiri sekä tahallisuus ja törkeä huolimattomuus, jolloin niiden käsittely ensimmäisenä on perusteltua selkeyttämään koko eläinsuojelurikosten kokonaisuutta. Kun nämä yhteiset tekijät on selvitetty, siirryn systematisoimaan erilaisia eläinsuojelurikoksen tekemuotoja, joissa nämä määritelmät ja käsitteet näkyvät. Luvussa kolme käsitellään pahoinpitelyä, luvussa neljä liiallista räsitystä, luvussa viisi vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämistä ja luvussa kuusi käsitellään muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaista toimintaa. Viimeisessä luvussa kokoan saamani tutkimustulokset yhteen ja nostan esille eläinsuojelurikoksen kannalta selkeimmät ongelmat sekä joitakin ehdotuksia niiden korjaamiseksi.

1.3 Metodit, lähteet ja tutkimuksen rajaus

Olen käyttänyt tutkimuksessani pääosin lainopillista metodia. Lainopin tarkoituksena on tulkita ja systematisoida oikeussäännöksiä, eli sillä pyritään selvittämään voimassa olevaa oikeutta.¹² Tämän tutkimuksen tavoitteena on tulkita ja systematisoida nykyistä hajanaista eläinsuojelurikoslainsäädäntöä. Koska tutkielmani tiedonintressinä siis on luoda voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevaa tulkintaa ja systematisointia, kyseeseen tulee lainopillinen metodi.¹³ Tämän metodin käyttö on perusteltua johtuen juuri eläinsuojelurikoslainsäädännön blankorangaistussäätelyn aiheuttamasta hajanaisuudesta. Eläinsuojelurikoksen sisältö rakentuu useasta laeista ja asetuksesta, jolloin niiden välisten suhteiden ja vaikutusten systematisointi on tärkeää. Systematisoinnin tarvetta lisää myös se, että eläinsuojelurikoksia tutkittaessa on otettava huomioon rikosoikeus ja eläinoikeus sekä niiden periaatteet. Erityisesti eläinoikeus ja sen suhteellinen uutuus oikeudenalana korostavat systematisoinnin tarvetta.¹⁴

Tutkimukseni kohteena eläinsuojelulainsäädäntö ja siihen liittyvä rikoslainsäädäntö. Tutkimukseni kannalta tärkeimpiä lakeja ovat rikoslaki, eläinsuojelulaki, eläinsuojeluasetus sekä asetukset yksittäisten eläinten suojelusta, kuten valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010). Lisäksi olen hyödyntänyt näiden säännösten esitöitä. Tutkimukseni perustuu Suomen eläinsuojelurikosoikeuteen, jolloin tutkimukseni lähteenä on pääasiassa suomalainen lainsäädäntö. Olen käyttänyt lähteinäni kuitenkin myös joitakin ulkomaisia tutkimuksia, jotka liittyvät pääasiassa eläinten kokemiin tuntemuksiin. Näiden tuntemusten tutkiminen on oleellista, sillä eläinsuojelulainsäädäntö on rakennettu eläinten tuntemusten varaan. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani myös erilaisten asiantuntijajärjestöjen lausuntoja, joilla pyrin muun muassa analysoimaan ja konkretisoimaan eläinten kokemia tuntemuksia. Asiantuntijajärjestöjen lausunnoista voidaan myös havaita, miten niiden mukaan eläimiä tulisi käsitellä.

Olen myös hyödyntänyt tutkimuksessani eläinsuojelurikoksiin liittyviä hovioikeuden ja käräjäoikeuden ratkaisuita. Tutkimustani varten olen kerännyt kaikista Suomen hovioikeuksista kaikki eläinsuojelurikoksia koskevat tapaukset vuosilta 2015–2020 lähettämällä tietopyynnön

¹² Aarnio 1978, s. 52 sekä Hirvonen 2011, s. 21–26.

¹³ Kolehmainen 2015, s. 2.

¹⁴ Wahlberg 2015, s. 72.

näille hovioikeuksille. Tapauksia kertyi 110. Jotkin tutkimukseeni valikoituneet tapaukset ovat käräjäoikeuden tuomioita, joille hovioikeudet eivät myöntäneet jatkokäsittelylupia. Tutkimuksessani hyödynnetään empiiriseen tutkimukseen kuuluvaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Empiirisellä tutkimuksella ja sen metodeilla tarkoitetaan tietoista ja systemaattista pyrkimystä mahdollisimman eksaktin kokemusperäisen tiedon hankkimiseen ja hyödyntämiseen.¹⁵ Empiirisellä oikeustutkimuksella pyritään muun muassa kuvailemaan vallitsevaa oikeustilaa ja sen yhteiskunnallista merkitystä, lainsäädännön muutosten vaikutuksia yhteiskunnassa ja oikeus- tai hallintokäytännön kuvaamiseen.¹⁶ Empiirinen tutkimus jaetaan laadulliseen ja määrälliseen tutkimukseen, eli kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen. Vaikka näitä kahta tutkimusmenetelmää ei voida aina erottaa toisistaan täydellisesti,¹⁷ tämä tutkimus painottuu erityisesti laadulliseen tutkimukseen.

Laadullinen tutkimus on suhteellisen laaja kokonaisuus hieman erilaisia tutkimustapoja.¹⁸ Yleensä laadullinen tutkimus kohdistuu tarkasti määriteltyyn, pieneen määrään tutkimuskohteita, esimerkiksi haastatteluita tai ratkaisuja.¹⁹ Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tarkastella tutkitun aineiston muodostamaa kokonaisuutta pelkistämällä tehtyjä havaintoja ja ratkaisemalla lähdemateriaalin muodostama kysymys.²⁰ Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii siis selittämään kohdettaan ja kertomaan siitä jotain uutta, olennaista tai syvällistä.²¹ Tässä tutkimuksessa empiirisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää eläinsuojelurikoksiin liittyvää hovi- ja käräjäoikeuksien tuomioiden kokonaisuutta.

Tutkimuksessa käytetty oikeuskäytäntö on valittu lukemalla kaikki saadut ratkaisut useamman kerran läpi. Tämän jälkeen olen lajitellut ratkaisut useisiin kategorioihin erilaisten muuttujien perusteella. Tutkielmaan valikoituneet tapaukset on valittu niiden edustavuuden perusteella. Kaikkien oikeustapausten yksityiskohtainen käsittely ei olisi tapausten määrän takia ollut mahdollista eikä niiden kvantitatiivinen tutkimus olisi tuonut lisäarvoa tutkimukselleni. Vaikka alemman asteen tuomioistuinten ratkaisuista ei voi tehdä samanlaisia tulkintoja kuin

¹⁵ Kultalahti 2010, s. 15.

¹⁶ Keinänen – Väättänen 2016, s. 261–263.

¹⁷ Nieminen – Lähteenmäki 2021, luku: Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimukseen, kappale: 1.1 empiirinen lähestymistapa oikeuteen.

¹⁸ Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 13.

¹⁹ Keinänen – Väättänen 2016, s. 260–263.

²⁰ Alasuutari 1999, s. 38–39.

²¹ Nieminen – Lähteenmäki 2021, luku: Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimukseen, kappale: 1.1 empiirinen lähestymistapa oikeuteen.

vahvemmista oikeuslähteistä, niiden käyttö on tutkimukseni kannalta kuitenkin perusteltua, sillä eläinsuojelurikoksiin liittyvää KKO:n oikeuskäytäntöä ei ole.²² Koska päätöksiä ei voi myöskään hyödyntää täysin samalla tavalla kuin KKO:n ratkaisuja, tapauksen tutkimisen tarkoituksena on pääasiassa kuvata nykyisen oikeuskäytännön tilaa ja havainnoida siinä käytettyjä perusteluita.²³ Tällöin voidaan havaita, miten tuomiot eroavat lainsäädännöstä, ja päätellä, miten lakia tulisi soveltaa jatkossa lainsäädännön tavoitteiden ja ideoiden toteutumiseksi. Hovioikeudet jäävät yleensä myös eläinsuojelurikosasioissa viimeiseksi oikeusasteeksi, jolloin niiden päätökset ovat saaneet lisää painoarvoa.²⁴ Lisäksi tutkimani tapaukset kuuluvat sallittujen oikeuslähteiden kategoriaan, jolloin niillä on siis oma paikkansa oikeudellisessa tutkimuksessa.²⁵

Tutkimukseni keskittyy tarkasti eläinsuojelurikospykälän 1 momenttiin ja sen 1 osaan useasta syystä. Eläinsuojelurikokset jakautuvat ESL 54 §:n mukaiseen eläinsuojelurikkomukseen, RL 17:14:n mukaiseen perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen, 17:14a:n mukaiseen törkeään eläinsuojelurikokseen ja 17:15:n mukaiseen lievään eläinsuojelurikokseen. Tutkimukseni keskittyy perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen, sillä se on tutkimani oikeuskäytännön perusteella yleisin eläinsuojelurikoksen tekemuoto, jolloin lähdemateriaalia on riittävästi. Se antaa myös näistä tekemuodoista parhaan mahdollisuuden mahdollisimman laajaan ja monimuotoiseen tutkimukseen pysyen yhä kuitenkin yhtenäisenä. Muita eläinsuojelurikoksen törkeysasteita sivutaan tässä tutkimuksessa, mutta silloin niiden tehtävänä on selkeyttää ja rajata perusmuotoista eläinsuojelurikosta. Lisäksi törkeästä tekemuodosta on jo tehty oma tutkimus, jolloin törkeän eläinsuojelurikoksen tarkka käsittely ei ole tässä tutkimuksessa käytännöllistä.²⁶

En käsittele tutkimuksessani 1 momentin 2–4 kohtia tai muita eläinsuojelurikoksen tekemuotoja kuin perusmuotoista eläinsuojelurikosta. Rajaus on aiheellinen, sillä suurin osa tuomioistuimiin päätyneistä eläinsuojelurikoksista kuului RL 17:14.1:n ja sen 1 kohdan alaisuuteen. Tutkimukseni keskittyy tällöin käytännön kannalta tarpeelliseen aiheeseen. Muita

²² KKO on antanut vain yhden ratkaisun, jossa käsitellään eläinsuojelurikosta. Kyseessä on ennakkopäätös KKO 2020:44, mutta tässä ratkaisussa KKO käsittelee vain sitä, mitä tarkoitetaan törkeän eläinsuojelurikoksen kvalifiointiperusteella, jonka mukaan rikoksen tulisi kohdistua huomattavan suureen määrään eläimiä. Tämä ratkaisu ei siis kuulu tutkimukseni aihealueeseen.

²³ Ks. Määttä 2010, s. 202.

²⁴ Tolonen 2003, s. 119–126.

²⁵ Ks. Huovila 2005, s. 42.

²⁶ Koskela 2019.

tekemuotoja oli tutkimassani oikeuskäytännössä vain muutama, jolloin tutkimukseni ulottaminen niihin ei olisi myöskään tuottanut riittävää aineistoa. Näihin muihin tekemuotoihin sovelletaan myös perusmuodosta poikkeavaa muuta laajaa lainsäädäntöä²⁷, jonka sisällyttäminen tähän tutkimukseen ei olisi ollut tarkoituksenmukaista. Lopuksi myös tutkimuksen rajattu sivumäärä estää tutkimuksen laajentamisen näihin aihealueisiin, jotka vaativat jo itsessään oman maisteritason tutkimuksensa.

Tutkimukseni on aiheellinen, sillä eläinsuojelurikoksen määritelmää tai sen suhdetta oikeuskäytäntöön ei ole aikaisemmin tutkittu. Eläinsuojelua ja siihen liittyvää rikoslainsäädäntöä on tutkittu aikaisemmin jo jonkin verran, mutta se vaatii silti lisätutkimusta johtuen eläinsuojelurikoslainsäädännön laajuudesta. Muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia ovat muun muassa Tarja Koskelan *Optimaalinen eläinsuojelu rikosprosessissa ja julkishallinnossa*,²⁸ jossa tutkitaan erittäin laajasti koko eläinsuojeluprosessia eläinsuojelurikosepäilyistä tuomioihin ja seuraamuksiin, Simo S. Ojan *Onko eläimillä oikeuksia? Eläinkoelainsäädännön kehitys ja nykytila*,²⁹ jossa perehdytään pääasiassa koe-eläimiä koskevaan lainsäädäntöön, ja Birgitta Wahlbergin *Reglering och förvaltning av produktions- och slakdjurs välbefinnande. En offentligrättslig undersökning*,³⁰ jossa tutkitaan tuotanto - ja teuraseläinten hyvinvoinnin julkisoikeudellista sääntelyä. Vaikka eläinsuojelusta onkin siis jo laajoja tutkimuksia, tämän tutkimuksen aihetta ei ole käsitelty oikeuskirjallisuudessa laajasti. En siis perehdy tässä tutkimuksessa hallintoprosessiin, sillä sitä on käsitelty jo muun muassa Koskelan väitöskirjassa ja koska se on aihealueena niin erillinen rikosoikeuden säännöksistä, ettei sen käsitteleminen ole aiheellista. Tutkimuksessani ei käsitellä myöskään ESL 2 §:ssä lueteltuja aihealueita, eli metsästystä, kalastusta, eläinten lääkitsemistä, eläinjalostusta, eläinten keinollista lisäämistä, selkärankaisten ja pääjalkaisten eläinten käyttöä tieteellisessä tai opetustarkoituksessa, eläinten kuljetusta ja Euroopan unioniin tuonnin virallista valvontaa, geenitekniikkaa ja luonnonsuojelua. Näiden käsitteleminen ei ole tässä tutkimuksessa aiheellista, sillä näitä koskee erillinen lainsäädäntö ja niihin liittyvää oikeuskäytäntöä on vähemmän kuin perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen kuuluvaa oikeuskäytäntöä. Näiden säännösten käsittely ei olisi myöskään mahdollista näin lyhyessä tutkimuksessa.

²⁷ Esimerkiksi laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006) ja laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta (497/2013).

²⁸ Koskela 2017.

²⁹ Oja 2010.

³⁰ Wahlberg 2011.

2 Eläinsuojelurikoksia yhdistävät tekijät

2.1 Mitä on julma kohtelu

Jotta eläinsuojelurikos voisi tulla kyseeseen, eläintä kaltoinkohdelleen henkilön on toimittava joko julmasti tai aiheutettava tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Lainsäädännössä ei kuitenkaan ole suoraa julman kohtelun määritelmää. Lain esitöiden mukaan julman kohtelun määritelmä riippuu teon kohteena olevan eläimen lajista sekä yleisesti vallitsevista käsityksistä siitä, millaiset teot aiheuttavat kipua tai tuskaa erilaisille eläimille.³¹ Julmuutta määriteltäessä on siis otettava tapauskohtaisesti huomioon teon kohteena oleva eläin sekä se, minkälainen toiminta koetaan yleisesti julmaksi sitä kohtaan. Yleisesti vallitsevan käsityksen määrittely on myös vaikeaa, sillä esitöissä ei todeta, mistä tämä vallitseva käsitys tulisi johtaa.

Esitöissä on viitteitä, että julmuuden määrittelyssä voitaisiin tukeutua ainakin tieteellisiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin. Esitöissä on muun muassa mainittu, että edellinen eläinsuojelulaki oli vanhentunut, koska uusilla tutkimuksilla oli saavutettu uutta tietoa eläinten psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edellytyksistä.³² Lisäksi esitöissä todetaan, että lain tavoitteena on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta hyödyntämällä käytettävissä olevia nykyaikaisia tieteellisiä tutkimustuloksia.³³ Myös muut aikaisemmat hallituksen esitykset korostavat tutkimustiedon merkitystä julmuutta määriteltäessä. Näissä esityksissä todettiin samalla tavalla kuin nykyisen lain esitöissäkin, että niitä edeltävät aikaisemmat lait oli koettu vanhentuneiksi, koska niiden perusteella ei voitu suojella eläimiä uusien tutkimustulosten avulla tietoon tulleelta kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta. Esityksissä todettiin esimerkiksi, että eläinten pitoon ja käyttöön liittyen oli havaittu sellaisia uusia ongelmia, joita ei ollut tunnettu edeltäviä eläinsuojelulakeja säädettäessä.³⁴

Toiminta voi siis olla julmaa, jos se uusimman tutkimustiedon perusteella aiheuttaa eläimelle negatiivisia tuntemuksia. Esimerkkinä tällaisen uuden tutkimustiedon hyödyntämisestä voisi olla tieto kalojen kyvystä tuntea kipua. Uuden tutkimustiedon valossa tiedetään, että kalat tuntevat kipua ainakin jonkinasteisesti.³⁵ Tällöin tämä uusi tieto tulisi tuoda tuomion perusteeksi tapauksessa, joka koskisi kaloihin kohdistuvia eläinsuojelurikoksia: koska kalat

³¹ HE 6/1997 vp s. 136.

³² HE 36/1995 vp s. 12.

³³ HE 36/1995 vp s. 13.

³⁴ HE 47/1970 vp, s. 1 sekä HE 36/1995 vp, s. 12.

³⁵ Ks. Hämäläinen 18.3.2018, Eläinten hyvinvointikeskus 2016 s. 14–15 sekä Sneddon 2019.

tuntevat kipua, ne ovat eläinsuojelulainsäädännön piirissä. Tällöin esimerkiksi niiden jättäminen jäälle kuolemaan voitaisiin katsoa julmaksi. Tutkimustulosten hyödyntäminen eläinsuojelurikosta määriteltäessä sisältää kuitenkin myös omat ongelmansa, sillä tutkimustulokset eivät ole aina yleisesti tunnettuja tai ne saattavat olla ristiriitaisia. Tieteen tuottama tieto ei ole myöskään suora osa rikoslakia, jolloin niiden asettaminen tuomion perustaksi olisi vastoin laillisuusperiaatetta. Tätä korostaa myös se, jos tutkimustulokset olisivat hyvin uusia, suurelle osalle ihmisistä tuntemattomia tai ristiriitaisia muiden tutkimusten kanssa. Tutkimustulosten ongelmista huolimatta on kuitenkin joka tapauksessa selvää, että uusilla tieteellisillä tutkimustuloksilla on merkitystä tutkittaessa julmuuden ja eläinsuojelurikoksen määritelmää.

Esityöt korostivat julmuuden määrittelyssä myös käytännön kokemusta ja yhteiskunnan muuttuneita arvoja. Tällöin käytännön kokemuksen ja yhteiskunnan arvojen määrittely on tärkeää. Esitöiden mukaan lain tavoitteena on suojella eläimiä myös sellaiselta kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta, josta on saatu tietoa käytännön kokemusten kautta.³⁶ Esitöissä sanotaan esimerkiksi, että liikunnan merkityksellisyys eläimen terveydelle ja hyvinvoinnille on osoitettu tieteellisten tutkimusten lisäksi käytännön kokemuksen kautta.³⁷ Hallituksen esityksissä on myös usein viitattu muuttuneisiin näkemyksiin eläinten kohtelusta ja niiden arvosta.³⁸ Myös Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä todettiin, että eläinsuojelulainsäädännön kehittäminen on vahvasti sidoksissa yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja arvostuksiin.³⁹ Tämän enempää laissa tai niiden esitöissä ei kuitenkaan sanota käytännön kokemuksista tai yhteiskunnan arvojen määrittelystä. Tällöin julmuuden määrittelemisen yleisen mielipiteen ja yhteiskunnan arvojen avulla jää siis suhteellisen avoimeksi.

Käytännön kokemus ja yleinen mielipide näkyvät parhaiten selkeissä tapauksissa: esimerkiksi yleinen käsitys on se, että samanlainen kohtelu, joka katsottaisiin ihmiseen kohdistuessa julmaksi, katsottaisiin eläimeen kohdistuessa julmaksi.⁴⁰ Kun julmuuden määrittelyssä

³⁶ HE 36/1995 vp s. 13.

³⁷ HE 36/1995 vp s. 22.

³⁸ HE 36/1995 vp s. 12 sekä HE 47/1970 vp, s. 1.

³⁹ MmVM 10/1995 vp, s. 3.

⁴⁰ Hallituksen esityksessä (HE 6/1997 vp s. 135) eläinten ja ihmisten pahoinpitely samaistetaan toisiinsa pienin poikkeuksin, jolloin voitaisiin katsoa, että samanlainen julma kohtelu on julmaa, kohdistui se sitten ihmiseen tai eläimeen.

käytettäisiin käytännön kokemuksi ja yhteiskunnan arvoja, nämä voisi samaistaa tuomioistuimien kokemussääntöihin. Yleinen elämäkokemus ja siihen perustuvat kokemussäännöt ovat kuitenkin ongelmallisia perusteita tuomioille, jotka vaativat tarkkuutta. Ongelmana on esimerkiksi se, että ei ole olemassa vain yhtä yleistä elämäkokemusta, sillä elämäkokemus on subjektiivista. Lisäksi yleisen elämäkokemuksen kautta saatu tieto ei vastaa aina tarkempaa ja objektiivisempaa tutkimustietoa.⁴¹ Jos tuomioistuimessa päädytään kuitenkin hyödyntämään yhteiskunnan arvoja tai elämäkokemusta, joka ei kuulu tavallisen yleissivistyksen tai elämäkokemuksen piiriin, tuomioistuimen tulisi käyttää apuna asiantuntijoita, jotta tuomio ei perustuisi väärin tietoihin.⁴² Tällaisia asiantuntijoita voisivat olla esimerkiksi eläinlääkärit, eläinsuojelujärjestöt tai rotuyhdistykset. Näin on myös toimittu oikeuskäytännössä, kun tuomioistuin selvitti rotuyhdistysten näkemyksiä oikeaoppisesta koiran pitämisestä.⁴³

Uusimpia tutkimustuloksia tai yhteiskunnan arvoja ei ole käytetty tutkimassani oikeuskäytännössä minkään tuomion perusteena, ja elämäkokemus on mainittu vain yhdessä tapauksessa, jossa todettiin, että loiset aiheuttavat yleisen elämäkokemuksen perusteella kutinaoireita ja raapimisen tarvetta ja siten kärsimystä ja kipua eläimille.⁴⁴ Tämä on oikeusturvan kannalta optimaalista: yhteiskunnan kirjoittamattomien arvojen ja tuntemattomien tutkimustulosten käyttö rikoslaissa ja tuomioistuimissa olisi erittäin ongelmallista, sillä rikoslain ja sen perusteella annettavien tuomioiden on pohjaututtava selkeisiin säännöksiin. Yhteiskunnan arvoja voi siis olla vaikeaa käyttää muissa kuin kaikkein selkeimmissä tapauksissa ilman, että perustelut jäisivät liian avoimiksi. Käytännön kokemuksen ja yhteiskunnan arvojen merkitys eläinsuojelurikoksen määrittelemisessä ja ratkaisemisessa on siis lopulta vähäinen.

Lain esitöissä todetaan myös, että kaikkia julmia ja tuskallisia eläinten kohtelutapoja ei ole mahdollista lyhyesti luetella rikoslaissa, jolloin rikostunnusmerkistö määräytyy suurelta osin eläinsuojelulain säännösten perusteella.⁴⁵ Julmuudesta voi siis kertoa se, että eläintä kohdellaan vastoin eläinsuojelulakia tai -asetusta. Lisäksi muut eläimiä suojaavat lait ja asetukset voivat

⁴¹ Väisänen – Korkman 2014, s. 736.

⁴² Koskela 2015, s. 6.

⁴³ Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 19/156380, antamispäivä 18.12.2019, asianumero R 19/1230.

⁴⁴ Hyvinkään kärjäoikeus, tuomio 17/106028, antamispäivä 15.02.2017, asianumero R 16/371.

⁴⁵ HE 6/1997 vp s. 134.

toimia julmuuden määrittelijöinä, kuten esimerkiksi valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta tai valtioneuvoston asetus nautojen suojelusta (592/2010). Missään kohdassa eläinsuojelulainsäädäntöä ei kuitenkaan mainita, minkälainen kohtelu voisi olla julmaa. Tällöin joudutaan siis turvautumaan tapauskohtaiseen harkintaan. Toiminta voi siis olla julmaa, jos eläintä kohdellaan vastoin eläinsuojelulainsäädäntöä, mutta tästä ei oikeuskäytännön ja lain muotoilun perusteella ole täyttä varmuutta.

Julmuus on yleensä kvalifiointiperusteena törkeiden rikosten määrittelyssä, jolloin julmuuden määritelmää voidaan etsiä myös muiden pykälien ja niiden esitöiden avulla. Useissa esitöissä korostetaan esimerkiksi raakuuden ja julmuuden erottamista. Niiden mukaan raakuudella ja julmuudella on vivahde-ero, ja ne luetellaan usein yhdessä törkeän tekemuodon kvalifioimisperusteina. Esitysten mukaan raakuuden painopiste on teon karkeudessa: esimerkiksi päähän potkiminen katsotaan yleensä raa'aksi, ja puolustuskyvyttömään kohdistuva väkivalta katsotaan yleensä julmaksi toiminnaksi.⁴⁶ Myös oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että raakuus kuvastaa tekijäperspektiiviä ja julmuus uhrin perspektiiviä.⁴⁷ Kun puhutaan teon raakuudesta, puhutaan siis usein tekijästä sekä korostetusti teon raakuudesta ja toteuttamistavasta. Julmuus sen sijaan korostaa uhrin näkökulmaa, asemaa ja puolustuskyvyttömyyttä. Tällaisella julmuuden määritelmällä eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täytyisi todella usein, sillä eläimet ovat lähtökohtaisesti puolustuskyvyttömiä ihmisiä vastaan. Julmuudesta voi puolustuskyvyttömyyden lisäksi KKO:n mukaan kertoa myös se, jos toiminnalla tuotetaan tarkoituksellista kärsimystä tai tuskaa tai jos niitä pitkitetään. Myös tekotapa ja -olosuhteet voidaan ottaa huomioon.⁴⁸ Tutkimassani oikeuskäytännössä vain yhdessä tapauksessa oli mainittu eläimen puolustuskyvyttömyys julmuutta harkittaessa. Helsingin hovioikeuden tuomiossa 16/119931⁴⁹ tuomioistuimien katsoi, että lokinpoikasiin kohdistettu väkivalta oli julmaa, sillä poikaset olivat puolustuskyvyttömiä ja niiden vahingoittamiseen oli käytetty syytetyn paikalle tuomaa astalaa. Puolustuskyvyttömyyden tutkiminen on kuitenkin oikeuskäytännössä harvinaista, jolloin sen painoarvo on vähäinen julmuuden kokonaisharkinnassa. Uhrinäkökulman käyttö julmuuden määritelmänä ei siis ole välttämättä käytännöllinen.

⁴⁶ HE 97/2010 vp, s. 24 ja HE 94/1993 vp, s. 96.

⁴⁷ Matikkala 1995, s. 193.

⁴⁸ KKO 2021:54. Kyseisessä tapauksessa oli kyseessä ihmisen pahoinpitely, mutta tapauksessa käsiteltiin myös julmuuden määritelmää.

⁴⁹ Antamispäivä 12.05.2016, asianumero R 15/2084.

Julmuuden määrittelyssä voidaan käyttää tukena myös törkeää eläinsuojelurikosta. Normaaliuotoisen eläinsuojelurikoksen sisältämän julmuuden olisi siis oltava lievempää kuin törkeässä tekemuodossa, jossa teolta edellytetään erityistä julmuutta tai raakuutta. Hallituksen esityksen mukaan eläinsuojelurikos edellyttää kuitenkin jo perusmuodossaan julmuutta, joten vain sellainen eläinsuojelurikos, jossa julmuus on selvästi raaempaa kuin perusmuotoisessa eläinsuojelurikoksessa voidaan tulkita törkeäksi.⁵⁰ Erityisen raaiksi tai julmiksi teoiksi katsottaisiin esimerkiksi tuleen sytyttäminen, toistuva kidutus, epäonnistuneet lopettamisyritykset lainvastaisilla tavoilla tai eläinten välisten tappeluiden järjestäminen.⁵¹ Perusmuotoiseen eläinsuojelurikokseen riittää siis tätä lievempi julmuus. Tämä raja perusmuotoisen ja törkeän eläinsuojelurikoksen välillä on kuitenkin oikeuskäytännön perusteella epäselvä. Tuomioistuimilla ei vaikuta olevan yhtenäistä käsitystä siitä, mitkä teot katsotaan törkeiksi eläinsuojelurikoksiksi.⁵² Tällöin myös perusmuotoisen eläinsuojelurikoksen määrittelyyn käytettävän julmuuden rajaaminen on vaikeaa.

Oikeuskäytännössä eläimiin kohdistuvan julmuuden arviointi on epäyhtenäistä, sillä julmuuden määritelmä vaihtelee eri tuomioistuinten välillä. Esimerkiksi Turun hovioikeuden tuomiosta 18/129072⁵³ ja Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomiosta 15/120845⁵⁴ näkee julmuuden arvioinnin erot. Tuomiossa 18/129072 syytetty heitti koiranpennun lattialle tai ovea päin, minkä seurauksena siltä oli murtunut luu. Teon katsottiin olleen sekä julma, että aiheuttaneen kipua, kärsimystä ja tuskaa. Sen sijaan tuomiossa 15/120845 syytetty oli purrut kissanpentua korvasta, roikottanut sitä selkänahasta, astunut tassun päälle, repinyt hännästä ja heitellyt sitä ilmaan. Menettelyä ei pidetty julmana, vaan kohtelusta katsottiin vain seuranneen joko kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tuomioistuimet ovat katsoneet muun muassa, että julmaksi kohteluksi laskettaisiin koiran jättäminen kuudeksi päiväksi kylmään, lasinsirpaleiseen paikkaan ilman vettä ja ravintoa⁵⁵, kissan lyöminen ruuvimeisselillä niin, että siitä aiheutuu pistohaava⁵⁶ sekä kissan hoitamatta jättäminen, kun sillä oli pahanlaatuinen ja kivulias kasvain, joka aiheutti

⁵⁰ HE 97/2010 vp s. 27 ja 14.

⁵¹ HE 97/2010 vp s. 24.

⁵² Koskela 2019, s.24.

⁵³ Antamispäivä 05.07.2018, asianumero R 17/114.

⁵⁴ Antamispäivä 12.5.2015, asianumero R 15/2056.

⁵⁵ Hyvinkään kärjäoikeus, tuomio 14/155703, antamispäivä 17.12.2014, asianumero R 13/319.

⁵⁶ Espoon kärjäoikeus, tuomio 16/152805, antamispäivä 14.12.2016, asianumero R 16/1571.

kissalle kipua ja nälkiintymistä.⁵⁷ Toisaalta tuomioistuimet ovat paikoittain tehneet myös lähes päinvastaisia päätöksiä. Julmuudesta ei käyty tuomioistuimessa keskustelua esimerkiksi tapauksessa, jossa kissoja pidettiin noin kaksi vuotta lähes hylätyssä talossa, jolloin kissat olivat tapelleet keskenään, niillä ei ollut ruokaa, ne pariutuivat sisäsiitteisesti, niillä oli sairauksia ja yksi kissa oli kuollut ja muumioitunut sisälle.⁵⁸ Julmuudesta ei puhuttu myöskään tapauksissa, jossa kissaa ammuttiin pienoiskiväärillä⁵⁹ tai kun kissaa ei viety kahteen kuukauteen hoidettavaksi, kun sille oli tullut pahanlaatuinen kasvain suuhun, jolloin kissa ei voinut syödä normaalisti.⁶⁰ Oikeuskäytännöstä voidaan näin ollen havaita, että tuomioistuimet soveltavat julmuutta epäyhtenäisesti ja epä johdonmukaisesti.⁶¹

Julmuus tunnutaan siis mainittavan tuomioissa epäsäännöllisesti ilman selkeää yhtenäistä logiikkaa. Oikeuskäytännössä julmuus määritellään myös harvoin, ja silloin kun näin tehdään, viitataan usein vain aikaisemmin todettuun raakuuden ja julmuuden vivahde-eroon ja uhrinäkökulmaan.⁶² Tuomioistuimet päätyvät usein myös vain luettelonomaisesti selostamaan, mitä kaikkea toiminnasta on aiheutunut: esimerkiksi tuomioistuimet päättävät harkintansa usein toteamalla, että teko on tuottanut kipua, kärsimystä ja tuskaa ja että teko on ollut julma. Tällaiset tuomiot vaikuttavat siltä, että tuomioistuimet ovat vain luetelleet kaikki mahdolliset seuraukset, mitä eläimen kaltoinkohtelusta voi seurata, jolloin tuomiot vaikuttavat siltä, ettei niiden perusteluun ole käytetty tarpeeksi vaivaa tai että tuomioistuimella ei ole osaamista erotella eri seurauksia toisistaan.

⁵⁷ Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/139388, antamispäivä 11.10.2017, asianumero R 17/6844.

⁵⁸ Espoon käräjäoikeus, tuomio 17/101504, antamispäivä 12.01.2017, asianumero R 16/2072.

⁵⁹ Rovaniemen hovioikeuden tuomio 15/153580, antamispäivä 10.12.2015, asianumero R 15/182.

⁶⁰ Helsingin hovioikeuden tuomio 18/147213, antamispäivä 06.11.2018, asianumero R 17/2653.

⁶¹ Tutkimuksessani painottuu useassa kohdassa, kuinka eläinsuojelulainsäädäntöön liittyvä oikeuskäytäntö on epäyhtenäistä. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että epäyhtenäisyyteen vaikuttaa muiden mainitsemiä tekijöiden lisäksi myös syyttäjän asema prosessissa sekä syytesidonnaisuus. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 11:3:n mukaan tuomioistuin saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu, mutta se ei ole sidottu rikosnimikkeeseen tai lainkohtaan. Tällöin epäyhtenäisyyttä voi siis aiheuttaa erilaiset syytteet, jotka ovat riippuvaisia syyttäjistä ja heidän osaamisestaan. Tällöin syyttäjien eläinsuojelurikosten käsittelemiseen käyttämä työmäärä sekä heidän osaamisensa vaikuttavat eläinsuojelurikosten käsittelyyn tuomioistuimissa. Tuomioistuimilla voi siis olla paikoittain hyvin vähän vaikutusvaltaa tai mahdollisuuksia tulkita rikosta toisin, jos syyttäjän laatimassa syytteessä ei oteta tarpeeksi huomioon eläinsuojelurikoksen eri tekijöitä. Syyttäjien on siis oltava tarkkoja, kun he laativat eläinsuojelurikoksia, jotta tarpeelliset oikeustositteet tulevat huomioituiksi ja tuomioistuin voi päätyä mahdollisimman tarkkaan tuomioon. Ks. esimerkiksi Jokela 2018, s. 750–760, Vuorenpää ym. 2021, s. 550–557, Helenius – Linna 2021, s. 400–405 ja Saramäki 2016, s. 744–751.

⁶² Näin on toimittu esimerkiksi Vaasan hovioikeuden tuomiossa 19/131404, antamispäivä 17.07.2019 asianumero R 18/779.

Julmuutta ja muita eläinsuojelurikoksen termejä tutkittaessa on myös otettava huomioon laillisuusperiaatteeseen vahvasti yhteydessä oleva analogiakielto. Analogiakielto tarkoittaa, ettei lain sanamuotoa ei saa ylittää. Analogiakielto on tärkeä osa rikosoikeudellisen vastuun edellytyksiä ja laillisuusperiaatetta, sillä se tarkentaa kriminalisointien ulottuvuutta. Analogiakiellon mukaan teon tulee olla nimenomaisesti kriminalisoitu, jotta siitä voidaan rankaista: rangaistusta ei voi perustaa johonkin samanlaiseen kriminalisointiin.⁶³ Analogiakiellon ongelmana on kuitenkin se, ettei kielelle voida aina antaa vain yhtä selkeää määritelmää, ja tuomioistuimet joutuvat tekemään tulkintoja laeista.⁶⁴ Eläinsuojelurikokset ovat tutkimukseni mukaan ongelmallisia juuri analogiakiellon kannalta, sillä eläinsuojelurikoksia määriteltäessä joudutaan käyttämään paljon epämääräisiä ja laajoja termejä. Lisäksi näille termeille joudutaan antamaan usein erilaista tapauskohtaista sisältöä, esimerkiksi erilaisten eläinten kohdalla. Tällöin on vaarana, että lakia sovellettaessa liikutaan vahingossa pois lain sanamuodon tarkoituksesta. Nämä seikat tekevät erityisesti eläinsuojelurikoksista analogiakiellon kannalta vaarallisen.⁶⁵

Julmuus on siis avoin käsite, jonka sisältö muovautuu yhteiskunnan käsitysten mukana. Julmuus rakentuu myös useasta mahdollisesta palasesta, joita on arvioitava yhdessä. Sen tarkka määrittely ja rajaaminen on siis periaatteessa mahdotonta, jolloin julmuuteen joudutaan ottamaan tapauskohtaisesti kantaa tuomioistuimissa. Lain avoimuus johtaa myös siihen, että tuomioistuimet määrittelevät julmuuden hyvin eri tavoin. Myös asianosaisten mielipiteet julmuuden määritelmästä voivat tällöin vaikuttaa sen sisältöön. Oikeuskäytännössä julmuutta käytetäänkin epäjohdonmukaisesti. Julmuuden ollessa kuitenkin mahdollisesti vain osa teon kokonaisuutta, sille voidaan antaa painoarvoa yhdessä muiden osien kanssa ja se voi vaikuttaa kokonaisharkintaan. Julmaa kohtelua onkin joskus vaikeaa erottaa muista eläinsuojelurikoksen tekotavoista tai kivun, kärsimyksen tai tuskan aiheuttamisesta.

2.2 Mihin eliöihin kipu, kärsimys ja tuska soveltuvat ja mitä nämä tuntemukset ovat?

Eläinsuojelurikoksen määritelmän ja rajaamisen kannalta on myös erittäin tärkeää määritellä kivun, kärsimyksen ja tuskan käsitteet. Ensin on kuitenkin todettava, että kaikki eliöt eivät tunne kärsimystä, kipua ja tuskaa⁶⁶. Tämän huomiointi on tärkeää, sillä vaikka esitöiden mukaan

⁶³ Ojala 2004, s. 16 ja Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 52–54.

⁶⁴ Jaakkola 2012, s. 96–98.

⁶⁵ Analogiakiellosta ks. Melander 2016, s. 59–62.

⁶⁶ Adamo 2019.

eläinsuojelua koskevia säännöksiä sovelletaan pääasiassa tuotantoeläimiin, lemmikkeihin ja pitkälle kehittyneisiin selkärangaksiin, eläinsuojelurikossäännöksillä suojataan eläimiä periaatteessa yleisesti. Tällöin sen suojelun piiriin kuuluvat myös luonnonvaraiset eläimet tai yksinkertaista kehitystasoa edustavat eläimet. Esitöissä todetaan kuitenkin, että suojelun piiriin kuulumisen edellytyksenä on, että eläin kykenee tuntemaan kärsimystä, kipua tai tuskaa.⁶⁷ Raja sille, mitä eläimiä laki suojaa jää siis pelkkien esitöiden perusteella varsin epäselväksi. Eläinsuojelurikoksen määritelmän kannalta on siis tärkeää selvittää, mitkä eläimet voivat tuntea kipua, kärsimystä ja tuskaa, ja mitkä eläimet voivat siten saada suojaa eläinsuojelulainsäädännöstä.

Eläinsuojelurikosta tutkittaessa on siis ensimmäisenä katsottava, voiko kohteena oleva eläin tuntea pykälässä mainittuja negatiivisia tuntemuksia. Vaikka täydellisen rajan vetäminen tuntevien ja tunnekyvyttömiä eläinten välille onkin mahdotonta, olen pyrkinyt tekemään mahdollisimman tarkan rajauksen. EU-lainsäädännössä ja oikeuskirjallisuudessa on esitetty lähtökohdaksi, että kaikki eläimet ovat tuntevia olentoja.⁶⁸ Lisäksi lääketieteellisissä tutkimuksissa on katsottu, että lähtökohtaisesti kaikki nisäkkäät tuntevat kipua, mutta muiden kuin selkärangasten eläinten tuntemuksista saatuja tutkimustuloksia on sen sijaan vähemmän⁶⁹.

Tuntevien eläinten raja on myös oikeuskäytännössä epäselvä. Tutkimistani tapauksissa yhdessäkään ei katsottu, että teon kohteena oleva eläin ei voisi tuntea kipua, kärsimystä tai tuskaa. Yksinkertaisin eliö, jonka katsottiin kokeneen tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa tutkimassani oikeuskäytännössä, oli akaattikotilo. Tapauksessa kyseinen kotilo oli kuollut ruokinnan ja hoidon laiminlyönnin seurauksena yhdessä useiden muiden harvinaisten lemmikkien kanssa. Kun tuomioistuimien katsoi, että kaikki tapauksessa mainitut eläimet olivat kokeneet joko kipua, kärsimystä tai tuskaa, tuomioistuimien totesi epäsuorasti akaattikotilon kokeneen jotakin näistä tuntemuksista.⁷⁰ Tämä päätös on mielenkiintoinen, sillä samaa hallituksen esitystä voisi käyttää sekä tämän päätöksen puoltamiseen, että sen kritisoimiseen. Hallituksen esityksen mukaan päätöksissä tulisi huomioida tiede ja sen tulokset. Tieteellisten kokeiden perusteella on katsottu, etteivät selkärangattomat eläimet tunne kipua samalla tavalla kuin ihmiset. Selkärangattomien eläinten kyvystä tuntea kipua ei ole tieteellisessä

⁶⁷ HE 6/1997 vp s. 136.

⁶⁸ Sopimus Euroopan unionin toiminnasta 13 artikla sekä Koponen 2020, s. 15.

⁶⁹ National Research Council 2009, s. 4.

⁷⁰ Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, tuomio 19/136714, antamispäivä 03.09.2019, asianumero R 19/738.

kirjallisuudessa myöskään selkeää yhteisymmärrystä, sillä jotkin tutkimukset toteavat, etteivät kaikki selkärangattomat tunne kipua, kun taas toiset tutkimukset katsovat, että kaikki selkärangattomat tuntevat kipua.⁷¹ Tällöin tuomioistuimien voisi todeta, että koska akaattikotilon kyvystä tuntea kipua ei ole selkeää näyttöä, se ei kuulu eläinsuojelulain piiriin, jolloin siihen kohdistuvat laiminlyönnit eivät ole eläinsuojelurikoksia. Toisaalta hallituksen esitys tukee päätöksen perusteluita siinä mielessä, että päätöksessä suojattiin myös alemman kehitysasteen eläimiä, kuten esityksessä katsotaan mahdolliseksi.⁷² Tälle ratkaisulle ei voi kuitenkaan asettaa kovinkaan suurta painoarvoa, sillä kyseisessä tapauksessa pohdittiin kotilon lisäksi muun muassa kissojen, käärmeiden ja liskojen kohtelua, joilla on kotiloa todennäköisemmin kyky tuntea kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tapauksesta voidaan kuitenkin vähintään todeta, että myös alemman kehitysasteen eläimen huolenpidon laiminlyönti vaikuttaa kokonaisuutta arvioitaessa, ja että tuomioistuimet joutuvat tapauskohtaisesti katsomaan, mitkä eläimet kuuluvat tällaisten tuntevien eläinten joukkoon.

Eläinsuojelurikosta arvioitaessa voitaisiin siis oikeuskäytännön ja esitöiden mukaan lähtökohdaksi ottaa oletus, että kaikki eläimet kehitystasosta riippumatta kuuluisivat eläinsuojelulainsäädännön piiriin. Tämä tulkinta olisi esitöiden mukainen, sillä niiden mukaan eläinsuojelulain soveltamisalaan kuulumisen edellytykseksi riittää se, että eläin kykenee tuntemaan kipua, kärsimystä ja tuskaa. Tieteellisten tutkimusten perusteella lähes kaikki eläinkuntaan kuuluvat niin eläinlajit hyttysestä⁷³ ja kastemadosta⁷⁴ koiraan ja elefantteihin tuntevat kipua jollakin tavalla, jolloin niihin sovellettaisiin eläinsuojelulainsäädäntöä. Koska eläinsuojelulainsäädännön piiriin kuulumisen perusteeksi riittää kyky tuntea kipua, voitaisiin katsoa, että kaikki eläinkuntaan kuuluvat eliöt kuuluvat sen piiriin, jollei toisin todeta. Tämä vastaisi ympäristöoikeuden varovaisuusperiaatetta.⁷⁵ Tämä ei kuitenkaan ole todennäköisesti ollut lainsäätäjän tarkoitus, sillä alemman kehitysasteen eläimet eivät välttämättä koe kipua samalla tavalla epämiellyttävänä tuntemuksena kuin korkeamman kehitysasteen eliöt. Esimerkiksi kastemato voi tuntea kipua, mutta tutkimusten mukaan se ei koe sitä samalla tavalla kuin korkeamman kehitysasteen eliöt. Lainsäätäjän tarkoituksena on todennäköisesti ollut suojata sellaisia eläimiä kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä, joille nämä negatiiviset aistimukset

⁷¹ Ks. esimerkiksi Eisemann ym. 1984, Smith 1991 sekä Adamo 2019.

⁷² HE 6/1997 vp s. 136.

⁷³ Melo ym. 2021.

⁷⁴ The New York Times 11.9.1979.

⁷⁵ Varovaisuusperiaatteesta Ks. Kuusiniemi – Ekroos – Kumpula – Vihervuori 2013, kohta Yleiset ympäristöperiaatteet, Varovaisuusperiaate.

voivat tuottaa vahvempia tai pitkäkestoisempia tuntemuksia. Lain sanamuoto jättää kuitenkin asian avoimeksi, jolloin molemmat lopputulokset ovat periaatteessa mahdollisia.

Kuten julmuuden määritelmässä, kärsimyksen, kivun ja tuskan määritelmä riippuu samalla tavalla teon kohteena olevan eläimen lajista ja yleisesti vallitsevista käsityksistä siitä, mitkä teot aiheuttavat kipua tai tuskaa erilaisille eläimille.⁷⁶ Kuten julmuutta määriteltäessä, on kipua, tuskaa ja kärsimystä määriteltäessä otettava huomioon siis tapauksen kohteena oleva eläin ja yleinen käsitys siitä, miten kohde kokee kivun, kärsimyksen ja tuskan vai tuntee se niitä ollenkaan.⁷⁷

Kun eläinsuojelulain piiriin kuuluvien eläinten rajausta on selvitetty, on tutkittava kivun, kärsimyksen ja tuskan määritelmää. Näille tuntemuksille on määritelmät hallituksen esityksessä: sen mukaan kivulla tarkoitetaan eläimen tuntemaa fyysistä kipua. Tuska tarkoittaa henkistä hätää, ahdistusta, pelkoa tai muuta vastaavaa epämiellyttävää tunnetta. Kipu ja tuska voivat kuitenkin yhdistyä paikoitellen niin vahvasti, ettei niitä voi selkeästi erottaa toisistaan. Kärsimyksellä tarkoitetaan henkistä tai ruumiillista hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta. Lainsäätäjä pyrkii siis näillä termeillä suojaamaan niin eläinten fyysistä kuin psyykkistäkin puolta niitä kielteisesti kuormittavilta tuntemuksilta ja sairauksilta.⁷⁸ Kärsimyksen, kivun ja tuskan tarkka määrittely ja erottaminen toisistaan voi siis olla paikoittain vaikeaa tai jopa mahdotonta niiden nivoutuessa vahvasti yhteen ja koska eläimet voivat kokea eri asiat eri tavalla. Esimerkiksi eläimen jättäminen vaille ruokaa voisi johtaa niin kärsimykseen, kipuun kuin tuskaankin.

Kivun, kärsimyksen ja tuskan aiheuttamista on siis joskus vaikeaa erottaa toisistaan, mutta niiden erottelu voi olla kuitenkin paikoittain tarpeellista. Erottelu on tarpeellista esimerkiksi silloin, kun eläin ei pysty kokemaan jotakin näistä tuntemuksista: jos eläin ei pysty kokemaan kärsimystä, se voi ehkä kuitenkin kokea kipua tai tuskaa. Erottelun hyötynä on myös eläinsuojelurikoksen toteennäyttäminen, sillä toteennäyttämiseksi riittää, että eläin on kokenut yhtä näistä kolmesta tuntemuksesta. Jos tapauksessa todetaan, että toiminta oli aiheuttanut joko tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö voi täyttyä. Kivun, kärsimyksen ja tuskan pakollinen erotteleminen toisistaan voi kuitenkin olla myös

⁷⁶ HE 6/1997 vp s. 136.

⁷⁷ Tällöin voitaisiin esimerkiksi perustella kastemadon jättäminen eläinsuojelulain ulkopuolelle, sillä yleisesti vallitseva käsitys kansan keskuudessa on, etteivät kastemadot tunne kipua.

⁷⁸ HE 36/1995 vp s. 20.

paikoittain epätarkoituksenmukaista. Joskus teot aiheuttavat selvästi joko kipua, kärsimystä tai tuskaa, mutta epäselväksi jää, mitä näistä aiheutetaan. Tällöin voi olla epätarkoituksenmukaista käyttää tuomioistuimen aikaa näiden tuntemusten keinotekoiseen erotteluun. Näiden tuntemusten erottaminen toisistaan voi olla lähes mahdotonta tai se voi vaatia huomattavaa eläinten fysiologian tuntemista, jota tuomioistuimella ei ole.

Tutkimani oikeuskäytännön perusteella vaikuttaakin siltä, että tuomioistuimet eivät jokaisessa tapauksessa edes yritä erotella näitä kolmea toisistaan, vaan ratkaisussa todetaan ainoastaan, että teko on aiheuttanut eläimelle kärsimystä, kipua tai tuskaa tai näitä kaikkia yhdessä. Esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuden tuomiossa 15/153580⁷⁹ katsottiin, että kissan ampuminen pienoiskiväärillä aiheutti sille kipua, kärsimystä ja tuskaa, kun taas Espoon käräjäoikeuden tuomiossa 16/152805⁸⁰ katsottiin, että kissan haavoittaminen ruuvimeisselillä aiheutti sille kipua, kärsimystä ja tuskaa, minkä lisäksi teon katsottiin olleen julma. Näissä tapauksissa katsottiin siis, että kissat olivat kokeneet kaikkia näitä kokemuksia yhdestä teosta. Sen sijaan Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa 15/120845⁸¹ katsottiin, että kissan pureminen, roikottaminen, tassun päälle astuminen, hännästä repiminen ja ilmaan heittäminen oli aiheuttanut sille kipua, kärsimystä tai tuskaa, ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 16/137555⁸² katsottiin, että kissan heittäminen alas parvekkeelta aiheutti sille kipua, kärsimystä tai tuskaa, minkä lisäksi teko oli julma. Tuomioistuimet eivät siis arvioineet jokaista tuntemusta erikseen, vaan ne katsoivat, että jotakin niistä oli koettu. Oikeuskäytännössä käytetään siis erittäin vaihtelevasti kivun, kärsimyksen ja tuskan määritelmiä ja niiden erottelu vaihtelee jopa hyvin samanlaisissa tapauksissa. Oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet näyttäisivät paikoittain tyytyvän toteamaan, että jokin kivun, kärsimyksen tai tuskan määritelmistä on täyttynyt, minkä jälkeen tuomioistuimet eivät erottele niitä toisistaan. Erottelu ei siis ole aina tarpeellista silloin, kun kyseessä on selkeästi eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttävä tapaus, kuten esimerkiksi eläimen lyöminen, tai jos eläintä on kohdeltu niin huonosti, että kipu, kärsimys, tuska tai kaikki nämä yhdessä tulisivat kaikki todennäköisesti kysymykseen.

Kuten edellisen kappaleen tapauksista voidaan havaita, joissakin tapauksissa voi myös olla vaikeaa erottaa kivun, kärsimyksen ja tuskan aiheuttamista julmuudesta. Laeissa ja niiden

⁷⁹ Antamispäivä 10.12.2015, asianumero R 15/182.

⁸⁰ Antamispäivä 14.12.2016, asianumero R 16/1571.

⁸¹ Antamispäivä 12.5.2015, asianumero R 15/2056.

⁸² Antamispäivä 19.09.2016, asianumero R 16/331.

esitöissäkin voidaan havaita näiden toimien erottamisen vaikeus: eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa on lueteltu eräitä kiellettyjä toimia, ja nämä toimet voidaan katsoa eläimen pahoinpitelemiseksi, tai ainakin joka tapauksessa muuten julmiksi tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaviksi toimiksi.⁸³ Tällaisiksi toimiksi katsotaan muun muassa ESL 6 §:ssä mainittu eläimen kohtuuttoman ankara kurissa pitäminen ja kouluttaminen, eläimen sitominen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla, ESL 7 §:n mukainen tarpeeton leikkaus tai muu toimenpide ja ESA 14 §:n mukainen sarvista raahaaminen. Lainsäädännössä ei siis ole eroteltu kaikkia eläimen mahdollisia kokemuksia toisistaan.

Kivun, kärsimyksen ja tuskan määrittelyä vaikeuttaa myös se, että näitä käsitteitä käytetään oikeuskäytännössä eri tavoin ja niille annetaan eri merkityksiä. Oikeuskäytännön perusteella voidaan havaita, että samat teot saattavat eri tuomioistuinten mukaan aiheuttaa eri tunteuksia eläimissä. Esimerkiksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 18/157651⁸⁴ katsottiin, että liian vähäinen ravinnon ja veden saaminen aiheutti kärsimystä ja tuskaa, kun taas Etelä-Karjalan käräjäoikeuden tuomiossa 18/123429⁸⁵ katsottiin, että riittämätön veden- ja ravinnonsaanti aiheutti vain kärsimystä. Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa 15/120781⁸⁶ tuomioistuin katsoi, että riittämätön veden- ja ravinnonsaanti aiheutti joko kipua, kärsimystä tai tuskaa. Nämä tuomiot osoittavat hyvin, kuinka eri tapauksissa saatetaan katsoa samanlaisten toimien aiheuttavan erilaisia tunteuksia. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet saattavat myös paikoittain katsoa, että samanlaiset teot aiheuttavat satunnaisesti kipua, kärsimystä tai tuskaa: esimerkiksi huonon ilmanlaadun katsottiin aiheuttaneen kipua, kärsimystä tai tuskaa Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiossa 20/133481⁸⁷ ja Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa 15/115086⁸⁸. Sen sijaan Itä-Suomen hovioikeuden tuomiossa 20/144232⁸⁹ ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tuomiossa 19/147529⁹⁰ tuomioistuimet katsoivat, ettei huono ilmanlaatu ollut aiheuttanut eläimille kipua, kärsimystä tai tuskaa. Näistäkin tapauksista voidaan havaita, kuinka tuomioistuimet arvioivat eri tavalla samanlaisia

⁸³ HE 6/1997 vp s. 135.

⁸⁴ Antamispäivä 27.12.2018, asianumero R 18/50.

⁸⁵ Antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274.

⁸⁶ Antamispäivä 12.05.2015, asianumero R 14/1441.

⁸⁷ Antamispäivä 17.09.2020, asianumero R 19/2620.

⁸⁸ Antamispäivä 7.4.2015, asianumero R 14/6533.

⁸⁹ Antamispäivä 17.11.2020, asianumero R 20/59.

⁹⁰ Antamispäivä 30.10.2019, asianumero R 19/788.

teonkuvauksia. Kipuun, kärsimykseen ja tuskaan liittyvä oikeuskäytäntö on siis huomattavan epäjohdonmukaista, jolloin sen arvo eläinsuojelurikoksen määrittelyssä vähenee.

Vaikka eläinsuojelulaissa, eläinsuojeluasetuksessa sekä näiden esitöissä annetaan esimerkkejä teoista, jotka voivat täyttää eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, niiden soveltaminen oikeuskäytännössä on epäyhtenäistä. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomiossa 16/154245⁹¹ todettiin, että eläinsuojelulain nojalla säädettyjen asetusten mukaisten minimistandardien noudattamatta jättäminen on jo itsessään omiaan aiheuttamaan eläimille tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa. Sen sijaan Turun hovioikeuden tuomiossa 18/118004⁹² todetaan, että tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että minimistandardien noudattamatta jättäminen aiheuttaisi konkreettista kärsimystä, kipua tai tuskaa. Oikeuskäytännössä on siis todettu täysin päinvastaisesti, että säädösten vastainen pito aiheuttaa kipua, kärsimystä tai tuskaa jossakin tapauksessa, kun toisessa tapauksessa näin ei ole. Säännösten merkitys vaihtelee siis oikeuskäytännössä, kun tuomioistuimet tulkitsevat säännösten sisältöä ja vaikutuksia eri tavoin. Lain sanamuodon merkitys eläinsuojelurikosten määrittelyssä kärsii sen tulkinnan avoimuudesta.⁹³

Kärsimyksen, kivun ja tuskan rajojen määrittelyssä voidaan käyttää hyväksi myös lievää eläinsuojelurikosta. RL 17:15:n mukaan lievä eläinsuojelurikos tulee kyseeseen silloin, kun teko, ottaen huomioon aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan vähäisyys tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Eläinsuojelurikoksessa on siis aiheutettava vähäistä enemmän kärsimystä, kipua tai tuskaa tai sen on oltava muilta osin kokonaisuutena arvostellen vähäistä törkeämpi. Esitöiden mukaan kärsimystä ei aiheuttaisi esimerkiksi eläimen laittomalla tavalla tappaminen, jos eläin kuolee nopeasti. Esityksessä todetaan kuitenkin heti tämän jälkeen, että jos teko johtaa eläimen kuolemaan tai jos eläin joudutaan lopettamaan rikoksesta johtuen sen jouduttua huonoon kuntoon tai lisäkärsimyksen välttämiseksi, kyseessä ei olisi vähäinen teko.⁹⁴ Esitöiden mukaan eläimen kuolemaan johtava toiminta olisi siis lähtökohtaisesti vähäistä toimintaa törkeämpää. Esityöt jättävät siis tämänkin seikan muilta osilta avonaiseksi. Oikeuskirjallisuudessa rajaa etsittäessä on katsottu, että

⁹¹ Antamispäivä 23.12.2016, asianumero R 16/528.

⁹² Antamispäivä 30.04.2018, asianumero R 16/2170.

⁹³ Avoimista tunnusmerkistökiteijöistä ks. Melander 2016, s. 66–70.

⁹⁴ HE 97/2010 vp, s. 25.

vähäistä suurempaa tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa voisi kuvata sellainen kipu, joka jatkuu pidempään kuin lääkeneulan pistämisen aiheuttama kipu.⁹⁵

Raja lievän, perusmuotoisen ja törkeän eläinsuojelurikoksen välillä on epäselvä myös oikeuskäytännössä: esimerkiksi Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomiossa 17/115022⁹⁶ katsottiin, että noin 100 naudan jättäminen vaille tarpeellista hoitoa, ruokaa ja juomaa noin vuoden ja 4 kuukauden ajaksi täytti törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, koska toiminta oli jatkunut pitkään, eläimiä oli ollut paljon ja syytetty oli laiminlyönyt useita määräyksiä. Samanlaisia tapauksia oli pidetty useissa muissa tutkimistani ratkaisuista normaalimuotoisina eläinsuojelurikoksina: esimerkiksi Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiossa 18/114225⁹⁷ ja Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tuomiossa 16/140154⁹⁸ oli katsottu, että yli 50 lehmän laumojen hoidon laiminlyönti ensimmäisessä tapauksessa viiden vuoden ajalta ja toisessa kolmen vuoden ajalta täytti vain normaalimuotoisen eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Näissäkin tapauksissa oli annettu useita korjausmääräyksiä, toiminta oli jatkunut pitkään ja eläimiä oli ollut paljon. Myös kohtelu oli ollut samankaltaista. Naudoilla oli ollut samoin kuin tapauksessa 17/115022 lantapanssaria, sairauksia ja niiden ruokinta oli laiminlyöty. Törkeysarvioinnissa on siis havaittavissa epäyhtenäisyyttä.⁹⁹

Eläinsuojelurikoksia tutkittaessa on siis tapauskohtaisesti perehdyttävä rikoksen kohteena olevaan eläimeen sekä siihen, minkälainen toiminta sitä kohtaan voisi täyttää eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Tuomioistuimen on katsottava myös, miten kipu, kärsimys ja tuska näkyvät tapauksessa. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet kuitenkin harvoin perustelevat vaativammissa eläinsuojelurikostapauksissa niiden käsitystä kivusta, kärsimyksestä ja tuskasta. Hyvä esimerkki tästä epäjohdonmukaisuudesta on havaittavissa Helsingin hovioikeuden tuomiossa 15/101890¹⁰⁰ ja Vantaan kärjäoikeuden tuomiossa 16/101342.¹⁰¹ Ensimmäisessä tuomiossa koirilla oli ollut korvien likaisuutta, vähän pitkät kynnet, vähän hammaskiveä, ihottumaa ja matoja, mutta tuomioistuin oli todennut, ettei

⁹⁵ Koponen 2020, s. 60–61.

⁹⁶ Antamispäivä 11.04.2017, asianumero R 16/7347.

⁹⁷ Antamispäivä 29.03.2018, asianumero R 17/5609.

⁹⁸ Antamispäivä 04.10.2016, asianumero R 16/605.

⁹⁹ Tämä on havaittu myös muissa tutkimuksissa. Ks. esimerkiksi Koskela 2019, s. 23–25 sekä Raussi – Kauppinen – Walden – Väärikkälä 2021.

¹⁰⁰ Antamispäivä 16.01.2015, asianumero R 14/553.

¹⁰¹ Antamispäivä 13.01.2016, asianumero R 15/941.

pelkästään näiden löytöjen perusteella voitu todeta, että koirat olisivat kokeneet tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Jälkimmäisessä tapauksessa koiria oli pidetty saastaisessa talossa ja likaisessa aitauksessa, jossa oli vaarallisia nauvoja. Tapauksessa oli todettu, että vaikka koirat olivat hyväkuntoisia, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyi, koska koiria oli pidetty edellä mainituissa paikoissa. Tuomioistuimet arvioivat siis eläimen kokemia tuntemuksia eri tavoin ja toteavat paikoittain, että samat teot aiheuttavat erilaisia tuntemuksia. Kärjistäen tuomioistuimissa saattaa siis eläinsuojelurikoksia käsiteltäessä tapahtua niin, että yhdelle tuomioistuimelle riittää eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttymiseksi, että eläimellä on tarpeeksi huonot olotilat, mutta toiselle tuomioistuimelle tulisi näyttää, että huonossa kunnossa tai pitopaikassa oleva eläin kokee kipua, kärsimystä tai tuskaa ja että miten nämä tuntemukset näkyvät.

Oikeuskäytännössä näkyvä huomattava epäjohtonmukaisuus kivun, kärsimyksen ja tuskan määrittelyssä ja erottelussa johtuu todennäköisesti samoista syistä kuin julman kohtelun epäjohtonmukaisuuskin: lain sanamuodon avoimuus ja tuomioistuimilta puuttuva asiantuntemus koskien eläinten fyysisiä ja psyykkisiä ominaisuuksia johtaa toisistaan poikkeaviin ratkaisuihin.¹⁰² Hallituksen esityksen mukaan eläimen kipua, tuskaa ja kärsimystä tutkittaessa näistä tuntemuksista voisi kertoa esimerkiksi eläimen epänormaali käytös.¹⁰³ Tuomioistuimella ei kuitenkaan ole asiantuntemusta kertoa jokaisen eläimen fysiologisista tarpeista, käyttäytymisestä tai kyvystä kokea kipua, kärsimystä ja tuskaa. Tällöin julman kohtelun, kivun, tuskan ja kärsimyksen sekä näiden vakavuuden määrittelyssä voitaisiin käyttää asiantuntijoita, joita olisivat todennäköisesti eläinlääkärit. Asiantuntijat voisivat kertoa paremmin eläinlajeista, niiden kyvyistä tuntea sekä niiden tarpeista. Esimerkiksi asiantuntija osaa kertoa, miten pitkään eläin pärjää ilman vettä tai satuttaako hevosen kavioiden tietynlainen leikkaus hevosta.¹⁰⁴

Kipu, kärsimys ja tuska ovat siis samalla tavalla muutoksille alttiita kuin julmuudenkin käsite. Ne muuttuvat yhteiskunnan muuttuessa ja tieteen kehittyessä. Lisäksi jatkuvasti lisääntyvä tieto lisää kipua, kärsimystä ja tuskaa kokevien eliöiden määrää, jolloin eläinsuojelulainsäädännön ja eläinsuojelurikoksen soveltamisala laajenee. Nyrkkisääntönä voidaan kuitenkin pitää sitä, että lähes kaikki eläimet tuntevat vähintään kipua, jolloin niihin voidaan soveltaa

¹⁰² Tuomioistuimet ovat käyttäneet asiantuntijoitakin hyvin sattumanvaraisesti, joka voisi johtaa erilaisiin tuomioihin. Ks. Koskela 2015, s. 25–27.

¹⁰³ HE 35/2013 vp s. 17.

¹⁰⁴ Asiantuntijoiden käytön mahdollisuuksista ja mahdollisista haitoista: Koskela 2015 s. 9–11.

eläinsuojelurikosta koskevaa lainsäädäntöä. Eläinsuojelurikosta epäiltäessä onkin siis tapauskohtaisesti katsottava, mikä eläin on kyseessä, mitä aistimuksia se kykenee tuntemaan, miten se kokee nämä aistimukset ja mitkä toimet voivat aiheuttaa näitä epämiellyttäviä aistimuksia. Jos julmaa toimintaa ja kipua, tuskaa tai kärsimystä tuottavaa toimintaa ei voida käytännöllisesti erottaa, tekoja voidaan arvioida kokonaisuutena. Joka tapauksessa lain sanamuodon jäädessä avoimeksi on tuomioistuinten tarkasteltava eläinsuojelurikoksia tapauskohtaisesti kokonaisuuksina, joissa korostuvat useat eri lait ja asetukset sekä erilaiset käsitteet.

Lainsäädännön avoimuus, käsitteiden laajat tulkintavaihtoehdot ja alati muuttuvat käsitykset eläinten oikeuksista ja kyvystä tuntea johtavat oikeuskäytännön epäjohdonmukaisuuteen, jolloin eläinsuojelurikosten määrittely vaikeutuu. Erityisesti julmuuden, kivun, kärsimyksen ja tuskan avoimet määritelmät vaikuttavat vahvasti eläinsuojelurikoksen määritelmään. Näistä johtuva eläinsuojelurikoksen tarkan määrittelyn puute johtaa vaikeuksiin niitä selvitetessä ja ratkaistessa. Tällainen epäyhtenäisyys tuomioiden välillä johtaa oikeusvarmuuden ja tuomioistuinten luottamuksen heikentymiseen.¹⁰⁵

2.3 Tarpeettomuuden vaatimus

Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön täytyminen vaatii myös, että aiheutettu kipu, kärsimys tai tuska on tarpeetonta. Tarpeettomuuden määrittely voi vaihdella yhteiskunnan käsitysten muuttuessa ja eläimiä koskevan tiedon lisääntyessä kuten julmuuden, kivun, tuskan ja kärsimyksen määritelmätkin.¹⁰⁶ Tarpeettomuus ja tarpeellisuus ovat suhteellisen laajoja ja avoimia käsitteitä, jolloin niitä ei voi tässä tutkimuksessa käsitellä niiden koko laajuudessa.¹⁰⁷ Tämä ei ole myöskään tutkimukseni kannalta tarpeellista, sillä perehdyn tässä tutkimuksessa vain RL 17: 14:n 1 momentin ja 1 kohdan mukaisesti eläinsuojelurikoksiin. Tutkimukseni kannalta ei siis ole relevanttia käsitellä esimerkiksi teurastuksen tai koe-eläinten käytön tarpeellisuutta saatikka filosofian puolelle menevää ajatusta siitä, onko ihmisten harjoittama eläinten minkäänasteinen hyödyntäminen lopulta tarpeellista. Tarpeettomuuden käsite tulee tutkimuksessani vahvimmin esille eläinten pahoinpitelytapauksissa: liiallista räsitystä, vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämistä tai eläimen pitämistä sille sopimattomassa tilassa ei

¹⁰⁵ Ks. Virolainen – Martikainen 2010, s. 42.

¹⁰⁶ HE 6/1997 vp s. 136.

¹⁰⁷ Tarpeettomuuden avoimuudesta kertoo jo se, että sitä on pyritty määrittelemään kahdessa tutkimuksessa: Visa Kurjen teoksessa *Förbudet mot åsamkande av onödigt lidande enligt djurskyddslagstiftningen* sekä Veera Koposen teoksessa *Tarpeettomuuden kriteeri kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle*.

voida perustella sen tarpeellisuudella. Pahoinpitelyn osalta tarpeettomuuden kriteeri tulee kuitenkin kyseeseen niin, että sitä on tutkimuksen kannalta perusteltua tutkia.

Hallituksen esitykset eivät anna yhtä selkeää määritelmää tarpeettomuudelle. Esitöiden mukaan tarpeettomuutta arvioitaessa on otettava huomioon, olisiko lopputulos voitu saavuttaa vähemmällä kärsimyksellä. Esitöiden mukaan eläinsuojelulailla pyritään vähentämään kärsimystä, jota voidaan ennakolta välttää ja ehkäistä.¹⁰⁸ Esitöissä todetaan, että ihminen käyttää eläimiä ravinnokseen, vaatetukseensa tai muihin tarpeisiinsa ja että esimerkiksi eläintenpito tuotantoa varten sisältää aina joitakin tekijöitä, jotka aiheuttavat kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tällöin näiltä tuntemuksilta ei voida täysin välttyä, eikä niiden tuottamisesta voida rankaista, jos sitä ei voida estää. Ihmisellä on kuitenkin velvollisuus kunnioittaa kaikkia eläimiä ja ottaa huomioon niiden kyky muistaa ja tuntea kärsimystä. Ihmisillä on siis velvollisuus vähentää eläinten negatiivisia tuntemuksia, kun se on mahdollista. Esitöiden mukaan tarpeettomuutta korostaisi esimerkiksi kasvatusjärjestelmä, jossa ei oteta riittäväällä tavalla huomioon eläinlajin tarpeita tai eläimen pitäminen ympäristössä, joka on sille sopimaton tai jossa se ei pääse toteuttamaan käyttäytymistarpeitaan.¹⁰⁹ Tarpeettomuudesta kertoo siis se, jos kivun, kärsimyksen tai tuskan tuottaminen on toiminnan todennäköinen seuraus, mutta sitä ei pyritä vähentämään.

Esitöissä korostuu siis näkemys, jonka mukaan tarpeettomuutta arvioitaessa on otettava huomioon, olisiko lopputulos saatu aikaan aiheuttamalla eläimelle vähemmän kärsimystä. Avoimeksi jää kuitenkin se, missä menee hyväksyttävän tarpeellisen kivun, kärsimyksen tai tuskan raja: eläimiä voidaan käsitellä lähes aina vähemmän kipua, kärsimystä ja tuskaa aiheuttaen, mutta lopulta tämä johtaisi eläinten hyödyntämisen lopettamiseen, jotta näitä tuntemuksia ei aiheutuisi. Kun eläimiä käytetään ihmisen hyväksi, tuotetaan aina jonkin verran kärsimystä verrattuna eläimelle luonnolliseen olotilaan. Maatilaeläimillä voisi esimerkiksi aina olla isompi aitaus ja koiraa ei saisi ikinä torua, jos siitä aiheutuu koiralle negatiivisia tuntemuksia.¹¹⁰ Jos kaikki kärsimystä, kipua ja tuskaa aiheuttavat teot kielletäisiin, monia yhteiskunnan tarvitsemia toimia ei voitaisi ollenkaan toteuttaa. Tällöin tarpeellisen kivun, tuskan ja kärsimyksen raja joudutaan vetämään johonkin ja eläin joutuu mahdollisesti

¹⁰⁸ HE 36/1995 vp s. 20.

¹⁰⁹ HE 36/1995 vp s. 20.

¹¹⁰ Optimaalisimmillaan eläinsuojelu olisi siis silloin, kun ihminen ei käyttäisi ollenkaan eläimiä hyväkseen. Tällöin keskustelu kääntyy kuitenkin jo enemmän filosofian puolelle. Optimaalisesta eläinsuojelusta Ks. Koskela 2017.

kärsimään, vaikkakin vähän. Eläinsuojelurikoksen rajaa määriteltäessä on siis tapauskohtaisesti aina otettava kantaa, miten paljon eläin saa kokea kipua, kärsimystä tai tuskaa, ennen kuin on valittava toinen toimintatapa.

Tarpeettomuuden käsitteen määrittelyssä voidaan käyttää hyväksi myös ESA 14 §:ää. Kyseisessä pykälässä on lueteltu tekoja, joiden katsotaan olevan vastoin ESL 3 §:ää. Näiden tekojen katsotaan siis aiheuttavan kärsimystä, kipua ja tuskaa tarpeettomasti. Pykälän mukaan tällaisia tekoja ovat:

- 1) elävän eläimen käyttäminen maalina harjoitus- tai kilpa-ammunnassa;
- 2) piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttö;
- 3) elävän kalan suomustaminen tai suolistaminen taikka eläimen elävänä kyniminen tai nylkeminen;
- 4) elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärankaisten syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä;
- 5) muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttö eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä;
- 6) eläimen kuljettaminen jostakin ruumiinosasta ripustamalla;
- 6 a) eläimen hännän katkaiseminen siten, että vahingoitetaan ihoa ja sen alaisia kudoksia;
- 7) poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksyttävästä syystä; sekä
- 8) muu sellainen eläimeen kohdistuva toiminta tai toimenpide, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa.

Kuten pykälän 8 kohdasta ilmenee, lista ei ole tyhjentävä. Näiden toimien katsotaan kuitenkin esitöiden sanamuodon mukaan ainakin aiheuttavan kipua, kärsimystä ja tuskaa, joka on turhaa.¹¹¹ Listan on katsottu kuvastavan sellaisia ääriesimerkin omaisia toimia, jotka ainakin täyttävät tarpeettomuuden vaatimuksen.¹¹² Näiden toimien sijaan voitaisiin selvästi toimia toisin, jolloin aiheutettaisiin vähemmän kipua, kärsimystä ja tuskaa: ei ole esimerkiksi mitään

¹¹¹ HE 6/1997 vp s. 136.

¹¹² Ks. Wahlberg 2011, s. 54 ja Koponen 2020, s. 50–51.

syystä käyttää elävää eläintä maalitauluna, kun elotonta esinettä voidaan käyttää saman lopputuloksen saavuttamiseksi.

Kaikki eläimen vahingoittaminen ei kuitenkaan ole rangaistavaa eläinsuojelurikoksena, sillä monenlainen toiminta on katsottu tarpeelliseksi sen aiheuttamasta kivusta, tuskasta ja kärsimyksestä huolimatta. Tarpeettomuutta määriteltäessä on siis hyödyllistä ottaa huomioon myös ne tilanteet, jolloin kivun, tuskan ja kärsimyksen tuottaminen on tarpeellista. Tarpeellisuudesta ei ole epäselvyyttä esimerkiksi silloin, kun kyseessä on RL 3:10 §:n mukainen pakkotila. Jos siis esimerkiksi eläin hyökkää ihmisen tai kotieläimen kimppuun ja sen torjumiseksi käytetään väkivaltaa, jota ei harjoiteta enempää kuin on tarpeen vaaran torjumiseksi, kyseessä ei ole tarpeettoman kivun tuottaminen.¹¹³ Pakkotilaan sovelletaan yleisiä pakkotilaa koskevia rikosoikeudellisia säännöksiä, eikä niiden tyhjentävä käsittely tässä tutkimuksessa ole perusteltua.¹¹⁴

Tarpeellisuudesta on esimerkkejä eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa. ESA 23 §:n mukaan tarpeellista kipua aiheuttavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi nautojen korvien rei'ittäminen, siitokseen käytettävän kukon taaksepäin tai sisäänpäin osoittavan varpaan katkaiseminen ensimmäiseen niveleen asti 72 ensimmäisen elintunnin aikana siihen pätevän henkilön suorittamana tai kissan, koiran tai muun seura- ja harrastuseläimen kastointi tai sterilointi eläinlääkärin suorittamana käyttäen asianmukaista anestesiaa ja kivunlievitystä. Näissä tapauksissa korostuu eläimen hyödyntämiselle lähes pakollisten toimenpiteiden salliminen, sekä eläinten suojelun ja hyvinvoinnin kannalta tarpeellisten toimenpiteiden mahdollistaminen. Pykälässä näkyy myös yritys vähentää näiden toimenpiteiden tuottamaa kipua: jotkin toimenpiteet saa suorittaa vain pätevä henkilö, toimenpiteet tulee suorittaa eläimen ollessa todella nuori ja eläimen merkitsemiseen tulee käyttää vain vähän kipua aiheuttavia toimenpiteitä.

Tarpeellisuutta arvioitaessa on otettava huomioon siis eräänlainen suhteellisuusperiaate ja tarkoituksenmukaisuusperiaate. Eläinsuojelurikoksia tutkittaessa on siis huomioitava ensiksi, onko menettelyllä hyväksyttävä tarkoitus, minkä jälkeen tutkitaan, onko tämä tarkoitus

¹¹³ HE 6/1997 vp s. 135.

¹¹⁴ Pakkotilasta Ks. esimerkiksi Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 90–95, Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 266–275, Boucht – Frände 2019, s. 100–104, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 416–427 ja Pennanen 2006, s. 8.

saavutettavissa tai saavutettu oikeasuhtaisilla menetelmillä.¹¹⁵ Tapauksessa on siis katsottava, johtaako eläimelle kipua, kärsimystä tai tuskaa tuottava toiminta hyväksyttävään lopputulokseen ja jos näin on, ovatko kyseisen menetelmän käyttämisen haitat suhteettoman suuret saavutettavaan hyötyyn nähden. Esimerkki hyväksyttävästä tavoitteesta ja siihen sopivasta menetelmästä on ESA 23 §:ssä, josta voidaan havaita, että eläinten merkintään käytettävä tatuointi tuottaa niin paljon hyötyä, että se sallitaan kivusta huolimatta. Eläinsuojelurikoksissa on siis tapauskohtaisesti verrattava lopputuloksen tarpeellisuutta sekä toimenpiteen aiheuttamaa kipua, kärsimystä ja tuskaa. Jos tavoite on hyväksyttävä ja se saavutetaan sellaisella toimella, joka aiheuttaa vähemmän kipua, tuskaa tai kärsimystä kuin muiden mahdollisten keinojen käyttö, kipu, tuska ja kärsimys ei todennäköisesti ole tarpeetonta. Tarpeellisuuden arviointi on siis erittäin tapauskohtaista, mutta laissa mainitut esimerkit sallituista tavoitteista auttavat niiden määrittelyssä.

Myös tarpeellisuuden arviointiin vaikuttaa eläinten erilaisuus. Tarpeellisuuden rajat voivat muuttua, kun kyseessä ovat esimerkiksi eri eläinlajit tai -rodut. Samoin eläimen käyttötarkoitus voi vaikuttaa tarpeellisuuden arvioimiseen: esimerkiksi koiran koulutuksessa käytetty lyhytaikainen ja tarpeellinen ojentaminen on sallittua, kuten myös kaulapannasta kiskaisu, mutta kohtuuttoman ankara kouluttaminen tai eläimen sitominen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla on kielletty.¹¹⁶ Lainsäädännössä ei kuitenkaan tarkemmin määritellä esimerkiksi rajaa sallitun ja kielletyn kouluttamisen välillä. Tämän määrittelyyn tulisikin todennäköisesti soveltaa tutkimustuloksia sekä yhteiskunnan yleisiä näkemyksiä kuten kivun kärsimyksen, tuskan ja julmuudenkin määrittelyyn. Tämä voisi johtaa eläinten kannalta optimaaliseen tulkintaan: tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet, että eläinten positiivinen motiivointi opetuksessa on tehokkaampaa kuin negatiivisilla kokemuksilla opettaminen ja rankaiseminen.¹¹⁷ Tällöin negatiivisiin tunteisiin tukeutuva opetus aiheuttaa tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, sillä parempiakin menetelmiä on käytettävissä saman lopputuloksen saavuttamiseen. Tämä tulkinta voisi kuitenkin johtaa myös nopeasti muuttuvaan ja vaikeasti seurattavaan lakiin, jolloin laillisuusperiaate voisi vaarantua.¹¹⁸

¹¹⁵ Kurki 2011, s. 302 ja Koponen 2020, s. 27.

¹¹⁶ HE 6/1997 vp, s. 135.

¹¹⁷ Rooney – Cowan 2011, s. 169 ja Hiby – Rooney – Bradshaw 2004, s. 68.

¹¹⁸ Laillisuusperiaatteesta Melander 2016, s. 41–72 ja Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 48–54. Kriminalisoinnista poliittisena ja yhteiskunnallisena kysymyksenä Ks. myös Melander 2008, s. 146–157.

Oikeuskäytännössä tarpeellisuus ja tarpeettomuus on usein kuitenkin selvää. Tutkimistani tapauksista useimmat liittyivät eläinten hoitamatta jättämiseen, jolloin toiminnan tarpeettomuus on selvää. Eläinten hoitamatta jättämisestä aiheutuu vain haittaa ilman hyötyä, jolloin tarpeettomuus on selvää. Kivun, kärsimyksen ja tuskan tarpeettomuus on selkeää myös silloin, kun aktiivisen toiminnan tarkoituksena on ainoastaan niiden tuottaminen. Esimerkiksi Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa 15/120845¹¹⁹ katsottiin, että syytetty oli muun muassa purrut kissanpentua korvasta, roikottanut sitä selkänahasta ja repinyt sitä hännästä. Toiminnalle ei ollut annettu muuta motiivia kuin tarkoitus aiheuttaa kissalle kärsimystä, kipua ja tuskaa, jolloin toiminnan tarpeettomuudesta ei ollut epäselvyyttä.

Oikeuskäytännössä ei ole myöskään juurikaan pohdittu tarpeellisuuden käsitettä. Vain yhdessä tapauksessa tuomioistuin oli tehnyt tarpeellisuuteen viittaavaa harkintaa. Kyseinen tapaus liittyi koiran kouluttamiseen: Turun hovioikeuden tuomiossa 19/119816¹²⁰ syytetyn näytettiin ottaneen koiraansa kuonosta kiinni ja lyöneen sitä kaulaan sen haukahdettua. Tuomioistuin katsoi, että toiminnan taustalla oli ollut hyväksyttävä idea koiran kouluttamisesta, jota tukee ESL 6 § sekä ESA 12 §. Niiden mukaan koulutuksessa ei saa käyttää liian ankaria menetelmiä eikä eläintä saa vahingoittaa. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, että koulutuksessa oli käytetty liikaa voimaa, minkä vuoksi omistaja tuomittiin lievästä eläinsuojelurikoksesta. Avoimeksi jää kuitenkin tällöin se, milloin kyseessä on liian kovakourainen koulutus. Lain ja esitöiden mukaan koulutuksessa voidaan esimerkiksi tuottaa hieman kipua ja tuskaa, jos se on tarpeen määränpään saavuttamiseksi. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, mikä tämä määränpää on ja voitaisiinko se kuitenkin saavuttaa vähemmän haitallisella tavalla.¹²¹ Nykyinen käsitys eläinten koulutuksesta kertoo kuitenkin, ettei negatiivisiin kokemuksiin perustuva koulutus ole enää käytännöllisin tapa kouluttaa eläimiä. Laki sisältää siis ristiriidan nykyisen eläinkäsityksen kanssa, mikä on hyvä esimerkki nykyisen lain soveltamisen vaikeudesta.

Lähtökohtana voitaisiin siis pitää, että kaikki eläimeen kohdistuva kipu, kärsimys ja tuska on tarpeetonta, mikäli toisin ei osoiteta. Tällaista lähtökohtaa on esitetty myös oikeuskirjallisuudessa.¹²² Tällaiseen tulkintaan viittaa myös eläinsuojelulain muotoilu: lain alussa todetaan yleisesti, että kaikenlainen tarpeettoman kivun, kärsimyksen ja tuskan

¹¹⁹ Antamispäivä 12.5.2015, asianumero R 15/2056.

¹²⁰ Antamispäivä 03.05.2019, asianumero R 18/1735.

¹²¹ HE 36/1995 vp 21.

¹²² Koponen 2020, s. 79.

tuottaminen on kielletty, minkä jälkeen tähän pääsääntöön luetellaan joitakin poikkeuksia, joita ei katsota tarpeettomiksi.¹²³ Tarpeettomuudesta kertoisi siis lähtökohtaisesti se, jos haluttu lopputulos voidaan saavuttaa vähemmän kipua, kärsimystä ja tuskaa tuottavalla tavalla, tai jos teon tavoitteena on vain kivun, kärsimyksen ja tuskan tuottaminen.

2.4 Rikoksen tekijäpiiri

Eläinsuojelurikoksen tekijäpiirin määrittely on myös olennainen osa eläinsuojelurikoksen määritelmää. Rikoslaisissa eläinsuojelurikoksen tekijäpiiri on määritelty sanalla ”joka”, jolloin eläinsuojelurikoksen tekijäpiiriä ei ole rajattu.¹²⁴ Eläinsuojelurikoksen pitäminen täysin rajoittamattomana johtaisi kuitenkin epäoikeudenmukaisiin tuomioihin esimerkiksi eläinten hoitamisvelvollisuuteen liittyen. Eläinsuojelurikoksen täysi rajoittamattomuus ei myöskään ollut lainsäätäjän tarkoitus lakia säädettäessä. Tekijäpiirin rajoja etsittäessä on kiinnitettävä huomiota sekä eläinsuojelulakiin että sen esitöihin. Tekijäpiiriä tutkittaessa on kiinnitettävä huomiota myös eläinsuojelurikoksen eri teko tapoihin.

ESL:n 14 §:n mukaan jokaisella on velvollisuus auttaa sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä joko itse auttamalla tai ilmoittamalla eläimestä sen omistajalle tai hoitajalle taikka kunnaneläinlääkärille, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalle viranhaltijalle tai poliisille. Lisäksi sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä on pyrittävä auttamaan. Tämän pykälän perusteella jokaisella henkilöllä on velvollisuus auttaa eläimiä. Lisäksi myös hallituksen esitys auttaa tekijäpiirin määrittelyssä. Siinä todetaan aluksi, että ihmisten velvollisuudet eläinten kohtelussa ovat yleensä riippumattomia siitä, kenen omistuksessa eläimet ovat vai ovatko ne kenenkään omistuksessa. Tämä viittaisi eläinsuojelurikoksen rajoittamattomaan tekijäpiiriin kaikissa tekemuodoissa. Tämän jälkeen esityksessä todetaan kuitenkin, että eläimen omistajalla ja hoitajalla on siihen kohdistuvia erityisvelvollisuuksia, kuten huolenpito- ja valvontavelvollisuuksia.¹²⁵ Tämä viittaisi siihen, että huolenpidon ja valvonnan laiminlyönnistä voitaisiin rankaista vain henkilöä, joka on erityisessä vastuussa eläimestä. Esitöiden perusteella eläinsuojelurikoksen tekemuodot jakautuvat aktiivisiin rikoksiin ja laiminlyöntirikoksiin, joiden tekijäpiirit määriteltäisiin eri tavoin. Tällainen erottelu olisi rikosoikeudellisen vastuun yleisten edellytysten mukainen, sillä

¹²³ ESL 1 § ja 3 §.

¹²⁴ Koskela 2017, s. 20.

¹²⁵ HE 6/1997 vp s. 133.

sellaisen henkilön tuomitseminen eläinsuojelurikoksesta, joka ei ole ollut missään vastuussa eläimestä tai joka ei ole voinut mitenkään edes vaikuttaa eläimen hoitoon, rikkoisi rikosoikeudellisen vastuun yleisiä edellytyksiä.¹²⁶ Sen sijaan aktiivisissa teoissa, kuten pahoinpitelyssä ja liiallisessa rasituksessa, eläinsuojelurikokseen voi syyllistyä kuka tahansa, eli eläimestä vastuussa oleva henkilö tai entuudestaan täysin tuntematon henkilö.

Tekijäpiirin rajaaminen jakautuu siis kahteen osaan: aktiivisten rikosten arvioimiseen ja laiminlyöntirikosten arvioimiseen. Aktiiviset rikokset ovat näistä helpompia määritellä, sillä niissä tekijä tekee jotain tunnusmerkistön vastaista ja samalla hän loukkaa lailla suojattua oikeushyvää.¹²⁷ Aktiivisissa teoissa potentiaalinen tekijäpiiri on siis rajoittamaton: jokainen, joka pahoinpitelee tai liiallisesti rasittaa eläintä aiheuttaen sille tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, syyllistyy lähtökohtaisesti eläinsuojelurikokseen. Tällaiset tapaukset ovat myös oikeudellisen pohdinnan kannalta yleensä yksinkertaisia. Esimerkiksi kaikki eläintä potkivat henkilöt tulevat eläinsuojelurikoksen tekijäpiiriin heidän ja eläimen suhteesta riippumatta.

Laiminlyöntirikosten tekijäpiirin arvioiminen on aktiivisten tekojen arviointia monimutkaisempaa. Laiminlyöntirikoksiin sovelletaan RL 3:3:ää, jonka mukaan laiminlyönti on rangaistava, jos rikoksen tunnusmerkistössä niin nimenomaan määrätään, tai jos tekijä on jättänyt estämättä tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymisen, vaikka hänellä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntyminen. Pykälän mukaan tällainen velvollisuus voi perustua virkaan, toimeen tai asemaan; tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen; tehtäväksi ottamiseen tai sopimukseen; tekijän vaaraa aiheuttaneeseen toimintaan; tai muuhun niihin rinnastettavaan syyhyn. Laiminlyöntirikoksissa tekijä ei siis estä jonkin tunnusmerkistön täyttymistä, eli laiminlyöntirikoksissa kriminalisoidaan passiivisuus, joka johtaa johonkin negatiiviseen lopputulokseen.¹²⁸ Laiminlyöntirikokset jaetaan siis varsinaisiin ja epävarsinaisiin laiminlyöntirikoksiin. Varsinaisissa laiminlyöntirikoksissa tietyltä laissa määritellyltä henkilöltä edellytetään aktiivisuutta toimia tietyllä tavalla, jolloin tunnusmerkistöä ei voi toteuttaa aktiivisella toiminnalla. Epävarsinaisissa laiminlyöntirikoksissa kielletään tietyn vahinkoseurauksen aiheutuminen, ja tunnusmerkistö voidaan täyttää sekä aktiivisella tekemisellä että laiminlyönnillä.¹²⁹ Eläinsuojelurikos lukeutuu siis epävarsinaisiin

¹²⁶ Laiminlyöntirikosten vastuusta Ks. Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 56–61, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 221–231 sekä Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 111–117.

¹²⁷ Duff 2009, s. 148–150. Oikeushyvien suojelemisesta Ks. myös Melander 2008, s. 327–346.

¹²⁸ Ks. Kallio 2021, s. 38, sen alaviitteet sekä Duff 2009, s. 107–110.

¹²⁹ Nurmimäki 2004, s. 128–129 sekä Hiltunen 2022, s. 67–69.

laiminlyöntirikoksiin, sillä eläinsuojelurikoksessa kielletään kivun, kärsimyksen tai tuskan aiheuttaminen, eikä tekijää ole rajattu.

Laiminlyöntirikoksen tekijäpiirin tunnistamiseksi on siis määriteltävä henkilöt, jotka ovat vastuussa eläimestä. Kuten aikaisemmissa luvuissa todettiin, eläinsuojelurikoslainsäädännössä ei ole suoria säännöksiä siitä, kuka eläimestä on vastuussa. Esitöiden perusteella on kuitenkin selvää, että eläimen omistajalla on vastuu huolehtia omistamastaan eläimestä. Esimerkiksi koiran omistajan tulee huolehtia, että koira saa sen tarvitseman ruuan ja että sen keuhonhoidosta huolehditaan. Eläimen omistajan lisäksi esitöissä mainitaan myös eläimen hoitaja. Tämä käsite jää esitöiden perusteella epämääräiseksi, mutta RL 3:3:n mukaisesti tällä tarkoitettaisiin henkilöä, joka on jollakin tavalla velvoitettu hoitamaan eläintä esimerkiksi hänen ja eläimen välisen suhteen, tehtäväksi ottamisen tai sopimuksen perusteella. Tällaisella henkilöllä tarkoitettaisiin todennäköisesti esimerkiksi maatilalla työskentelevää apulaista, joka vastaisi eläinten hoitamisesta, tai esimerkiksi matkan ajan väliaikaisesti lemmikkieläintä hoitavaa henkilöä. Tällaisen henkilön määrittely vaatisi usein tapauskohtaista harkintaa, ja vastuuaseman määrittelyyn käytettäisiin rikosoikeudellisen vastuun yleisiä edellytyksiä.¹³⁰

Oikeuskäytännössä tekijäpiirin määrittely on ollut suhteellisen yhtenäistä. Selkeintä on aktiivisen toiminnan tekijäpiirin määrittely, eikä se ole tuottanut ongelmia oikeuskäytännössä. Tekijän ja eläimen välisellä asemalla ei ole merkitystä, kun henkilö pahoinpitelee eläintä. Myös laiminlyöntirikosten tekijäpiirin määrittely on suurimmalta osin selvää, mutta ongelmiakin on havaittavissa. Esimerkiksi seuraavat tapaukset tuovat näitä ongelmia esille:

Vantaan käräjäoikeus, tuomio 16/113649, antamispäivä 30.03.2016, asianumero R 16/328.

Koiran omistajaa (A) ja hänen kotonansa asuvaa täysi-ikäistä lastaan (B) syytettiin koiran jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa. Koira oli ollut erittäin vanha ja sairas, sen silmät olivat muurautuneet umpeen ja sillä oli ollut hammaskiveä, märkiviä tulehduksia ja nivelrikko. Sen sairaudet olivat olleet vakavia. Tuomioistuimien katsoi, että koira oli kokenut tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa. Tuomioistuimien tuomitsi molemmat henkilöt eläinsuojelurikoksesta. Tuomioistuimien katsoi, että koiran hoito oli ollut pääosin koiran omistaneen aikuisen vastuulla, mutta koska koira oli myös hänen lapsensa hallinnassa, myös hän oli vastuussa. Sillä seikalla, että B oli pyytännyt A:ta viemään koiran hoidettavaksi, ei ollut vaikutusta tuomion lopputulokseen.

¹³⁰ Laiminlyöntirikoksista Ks. esimerkiksi Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 56–61, Korkka-Knuts – Helenius –Frände 2020, s. 111–117 sekä Boucht – Frände 2019, s. 137–141.

Keski-Suomen käräjäoikeus, tuomio 18/100132, antamispäivä 3.1.2018, asianumero R 17/2258. Tapauksessa käsiteltiin useita eläinsuojelurikoksia. Yhdessä tapauksessa X:ää ja Y:tä syytettiin kissanpentujen jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa. Tuomioistuimien katsoi, että kissat olivat kokeneet kipua, kärsimystä tai tuskaa, koska niiden ruokinta oli laiminlyöty. Tuomioistuimien tuomitsi vain kissojen omistajan X:n eläinsuojelurikoksesta. Kissat olivat olleet Y:n asunnossa ja hallinnassa, mutta hänen osaltaan syyte hylättiin. Tuomioistuimen mukaan se, että kissat ovat olleet Y:n asunnossa ei osoita, että kissat ovat olleet hänen hoidossaan, koska myös X oli tuona aikana oleillut Y:n asunnolla.

Näistä kahdesta tapauksesta voidaan havaita eläinsuojelurikoksen tekijäpiiriä koskeva ongelma. Ensimmäisessä tapauksessa syytetty B tuomittiin eläinsuojelurikoksesta, vaikka hän ei omistanut koiraa. Pelkästään se, että koiran katsottiin olleen myös hänen hallinnassaan riitti tekijäpiiriin ulottamiseen myös B:hen. Toisessa tapauksessa sen sijaan katsottiin hieman päinvastaisesti, että pelkästään kissojen oleilu Y:n asunnossa ja niiden oleminen näin Y:n hallinnassa ei riittänyt ulottamaan Y:tä rikoksen tekijäpiiriin. Oikeuskäytännössä ongelmia aiheuttaa siis erityisesti se, milloin henkilön katsotaan tulleen vastuulliseksi eläimestä. Tätä ongelmaa pahentaa osaltaan se, ettei laissa todeta suoraan, milloin ja miten ihmiselle syntyy velvollisuus huolehtia eläimestä. Toisaalta laissa todetaan, että jokaisella on velvollisuus auttaa eläimiä ja että ihmisten velvollisuudet eläinten kohtelussa ovat yleensä riippumattomia siitä, kenen omistuksessa eläimet ovat vai ovatko ne kenenkään omistuksessa, mutta toisaalta lain esitöissä todetaan, että eläimen omistajalla on eläintä koskeva huolenpitovelvollisuus.

Tähän ongelmaan liittyy myös toisin toimimisen mahdollisuus. Jotta laiminlyönnistä voidaan rankaista, on syytetyllä tullut olla mahdollisuus toimia toisin.¹³¹ Tuomioistuimet katsovat kuitenkin vaihtelevasti, milloin henkilö tulee vastuulliseksi eläimen hyvinvoinnista ja miten tämän henkilön olisi pitänyt toimia. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet eivät myöskään perustelleet, olisiko syytetty edes voinut toimia toisin. Esimerkiksi aikaisemmassa tuomiossa 16/113649 tuomioistuimien katsoi, että B:n olisi pitänyt hoitaa koiraa paremmin. Tuomiossa ei kuitenkaan perusteltu tätä toteamusta, eikä tuomioistuimien todennut, oliko B:llä edes mahdollisuutta toimia toisin. B ei kuitenkaan omistanut koiraa ja hän oli pyytänyt koiran omistanutta A:ta viemään sen eläinlääkäriin. Tapauksessa olisi voitu toimia myös kuten Turun hovioikeuden tuomiossa 18/118004¹³², jossa tuomioistuimien katsoi, että

¹³¹ Toisintoimimisen mahdollisuus on osa rikosoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvaa vastuuoppia. Ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019 s. 339–347 sekä Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 276–286.

¹³² Antamispäivä 30.04.2018, asianumero R 16/2170.

karjatilalla epäsäännöllisesti työskennellyt henkilö ei ollut syyllistynyt eläinsuojelurikokseen, koska hänellä ei ollut ollut itsenäistä päättänytvaltaa eläinten hoitoon liittyvissä asioissa. Tuomioistuimen mukaan syytetty ei ollut ottanut eläimiä hoitoonsa siten, että hän olisi ollut vastuussa niiden hyvinvoinnista ja olosuhteista. Lisäksi syytetty sai eläinten hoitoon perehtymättömänä luottaa siihen, että tilan tilanteesta tietoiset viranomaiset selvittivät eläinten hoitoon liittyvät asiat eläinten omistajan kanssa.

Oikeuskäytännössä ongelmia aiheuttavat siis tapaukset, jossa henkilön ja eläimen välinen vastuuasema jää epäselväksi. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi yhdessä asuvat henkilöt, joista vain toinen omistaa eläimen tai maatiloilla työskentelevät henkilöt, joiden työhön voi liittyä eläimet ja niiden hyvinvointi. Tekijäpiiri aiheuttaa kuitenkin tutkimukseni mukaan harvoin ongelmia. Aktiivisissa teoissa tekijäpiiri on selkeä, ja suurimmassa osassa laiminlyöntirikoksista tekijäpiiriksi muodostui eläimen omistaja tai henkilö, joka oli selkeästi ottanut eläimen hoiviinsa esimerkiksi työn perusteella. Tällöin sekä vastuuasema, että toisin toimimisen mahdollisuus on ollut selvä. Laiminlyöntirikoksissa ongelmia syntyy harvoin, sillä suurimmassa osassa tapauksista eläimen hoitamisesta vastuussa oleva henkilö on myös helppo määrittää. Useimmissa tapauksissa eläimen hoitamisesta oli vastuussa vain eläimen omistaja, joka oli laiminlyönyt eläimen hyvinvoinnista huolehtimisen. Tällöin vastuuasema ei ylettynyt keneenkään muuhun ja toisintoimimisen mahdollisuus on ollut selkeä. Tuomioistuimet avaavat kuitenkin harvoin tuomioidensa perusteluissa sitä, miten ne ovat määritelleet tai analysoineet tekijäpiiriä, jolloin tuomiot voivat jäädä epämääräisiksi.

Eläinsuojelurikoksen tekijäpiiri määräytyy siis eläinsuojelurikoksen tekemuodon mukaan. Ensimmäiseksi on katsottava, onko kyseessä aktiivinen teko vai laiminlyönti. Jos kyseessä on aktiivinen teko, kuten pahoinpitely, tekijäpiiri ulottuu kaikkiin, jotka ovat toiminnallaan loukanneet suojeltavaa oikeushyvää. Tekijäpiiri kostuu siis esimerkiksi kaikista pahoinpitelijöistä. Jos kyseessä on sen sijaan laiminlyöntirikos, ensimmäiseksi on katsottava, kuka on ollut vastuussa eläimestä. Yleensä vastuullisten henkilöiden määrittely ei ole vaikeaa, sillä kyseessä on useimmiten eläimen omistaja, joka on ainoana henkilönä laiminlyönyt esimerkiksi eläimen ruokinnan tai pitopaikan asianmukaisuudesta huolehtimisen. Kun kaikki mahdolliset vastuulliset henkilöt on määriteltä, tuomioistuinten tulisi tutkia, oliko kaikilla henkilöillä mahdollisuutta toimia toisin. Jos toisin toimimisen mahdollisuutta ei ollut, rangaistusta ei voida tuomita. Oikeuskäytäntö noudattelee tätä kaavaa suhteellisen hyvin. Epäyhtenäisyyttä aiheutuu pääasiassa silloin, kun tuomioistuimet joutuvat tulkitsemaan eläinten välittömässä läheisyydessä asuvien ja toimivien henkilöiden velvollisuuksia hoitaa

eläimiä. Tuomioistuimilla ei ole yhteistä käsitystä siitä, kuuluisiko esimerkiksi molempien yhdessä asuvien henkilöiden hoitaa eläintä, vaikka se ei olisi toisen samassa asunnossa asuvan henkilön omistuksessa. Ongelmia aiheuttaa myös se, etteivät tuomioistuimet punnitse aina toisin toimimisen mahdollisuutta. Nämä ongelmat voivat yhdessä heikentää oikeusvarmuutta.

2.5 Tahallisuus ja törkeä huolimattomuus

Eläinsuojelurikos vaatii tekijältä toteutuakseen joko tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Lain esitöiden mukaan tahallisuus ja törkeä huolimattomuus eläinsuojelurikoksissa määritellään rikosoikeudellisten syyksiluettavuutta koskevien yleisten näkökohtien avulla.¹³³ RL 3:6 §:n sekä esitöiden mukaan tahallisesti menettelee se, joka kohdellessaan eläintä pyrkii tarpeettoman kärsimyksen, kivun tai tuskan aiheuttamiseen tai havaitsee sen oman toimensa tai laiminlyöntinsä varmaksi tai varsin todennäköiseksi seuraukseksi.¹³⁴ Tahallisuus on usein eläinsuojelurikoksissa selkeää, jos epäillyt teot on aiheutettu aktiivisella toiminnalla: esimerkiksi eläinten pahoinpitelyssä ei yleensä ole epäselvyyttä tahallisuudesta, sillä pahoinpitelyminen aiheuttaa lähtökohtaisesti tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa.

Törkeällä huolimattomuudella tarkoitetaan RL 3:7:n ja lain esitöiden mukaan eläinsuojelua koskevista säännöksistä ilmenevän eläimen kohteluun liittyvän velvollisuuden vakavaa rikkomista, joka ilmentää välinpitämätöntä tai piittaamatonta suhtautumista mainittuihin velvollisuuksiin. Esitöiden mukaan törkeästä huolimattomuudesta kertoo esimerkiksi se, jos eläintä pidetään sille täysin sopimattomissa oloissa, eikä eläimestä vastaava edes yritä selvittää, millaisen säilytyspaikan eläin tarvitsisi lain puitteissa.¹³⁵ Eläinsuojelurikoksen kannalta on myös oleellista erottaa huolimattomuus ja törkeä huolimattomuus, sillä eläinsuojelurikoksen täytyminen vaatii törkeää huolimattomuutta. RL 3:7:n 2 momentin mukaan törkeyttä arvioitaessa huomio kiinnitetään teon kokonaisuuteen. Arvostelussa tulee ottaa huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.

Vaikka eläinsuojelurikoksiin liittyvä rangaistusvastuu määräytyykin rikosoikeudellisen syyksiluettavuuden yleisten näkökohtien perusteella, oikeuskäytännössä esiintyy suhteellisen

¹³³ Tahallisuudesta ja törkeästä huolimattomuudesta ks. Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 66–70 ja 70–73, Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 181–223 ja 222–242, Melander 2016, s. 149–179 ja 182–204, Matikkala 2006, s. 83–86 sekä Karkkulainen 2022, s. 465.

¹³⁴ HE 6/1997 vp s. 135.

¹³⁵ HE 6/1997 vp s. 135.

paljon vaihtelua, kuten julmuuden, kivun, kärsimyksen ja tuskankin määrittelyssä. Kaikkein selkeimpiä tapauksia tahallisuuden ja törkeän tuottamuksen kannalta ovat eläinten pahoinpitelytapaukset. Tutkimassani oikeuskäytännössä kaikki tapaukset, joissa eläintä oli ainoastaan pahoinpidelty, oli katsottu tahallisiksi teoiksi. Jos tekoon sisältyi myös hoidotta jättämistä tai muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen asetusten vastaisia toimia, tuomioistuin katsoi useimmiten, että kyseessä oli joko tahallinen tai vähintään törkeän huolimaton teko.

Silloin kun tuomioistuimet olivat perustelleet toiminnan tahallisuutta, ne olivat katsoneet hyvin erilaisten seikkojen viittaavan siihen. Tutkimassani oikeuskäytännössä tekojen tahallisuuden puolesta on puhunut muun muassa pahoinpitelyyn soveltuvan välineen tuominen pahoinpitelyn suorittamiseen¹³⁶, tietoisuus siitä, että menettely aiheuttaa todennäköisesti kipua, kärsimystä tai tuskaa¹³⁷, pitkä tekoaika ja teon kohdistuminen samoihin eläimiin koko tämän ajan¹³⁸ sekä useiden määräysten noudattamatta jättäminen.¹³⁹ Tahallisuudesta on tuomioistuinten mukaan kertonut myös se, jos syytetyllä on ollut erityistä asiantuntemusta siitä, miten eläimiä kuuluisi hoitaa, mutta syytetty on kuitenkin aktiivisesti pitänyt eläimiä näiden tietojen vastaisesti aiheuttaen niille tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa.¹⁴⁰

Oikeuskäytännössä törkeäksi huolimattomuudeksi on katsottu muun muassa eläimille epäsopivan tilanteen hetkellinen, muttei pysyvä korjaaminen¹⁴¹, eläimen huonon olon selkeä havaitseminen, jota ei ole kuitenkaan lähdetty hoitamaan tai selvittämään¹⁴², eläinten olojen

¹³⁶ Helsingin hovioikeuden tuomio 16/119931, antamispäivä 12.05.2016, asianumero R 15/2084.

¹³⁷ Rovaniemen hovioikeuden tuomio 15/124807, antamispäivä 08.06.2015, asianumero R 14/1137.

¹³⁸ Hyvinkään kärjäoikeus, tuomio 17/106028, antamispäivä 15.02.2017, asianumero R 16/371 ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 19/147529, antamispäivä 30.10.2019, asianumero R 19/788.

¹³⁹ Esimerkiksi tapaukset Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, tuomio 18/157651, antamispäivä 27.12.2018, asianumero R 18/50, Etelä-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18/123429, antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274 ja Keski-Suomen kärjäoikeus, tuomio 19/107936, antamispäivä 21.02.2019, asianumero R 18/2059.

¹⁴⁰ Pohjois-Savon kärjäoikeus, tuomio 14/151871, antamispäivä 28.11.2014, asianumero R 13/3084 ja Etelä-Savon kärjäoikeus, tuomio 19/107366, antamispäivä 22.02.2019, asianumero R 18/243.

¹⁴¹ Helsingin kärjäoikeus, tuomio 17/105049, antamispäivä 07.02.2017, asianumero R 17/386.

¹⁴² Etelä-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18/123429, antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274, Pohjois-Karjalan kärjäoikeus, tuomio 16/153648, antamispäivä 20.12.2016, asianumero R 16/1339 ja Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 18/157366, antamispäivä 21.12.2018, asianumero R 18/505.

parantamismääräysten laiminlyönti¹⁴³, kokemus ja asiantuntemus eläinten pidosta, mutta näiden tietojen vastaisesti toimiminen¹⁴⁴ sekä teon jatkuminen pitkään.¹⁴⁵

Tutkimani oikeuskäytännön perusteella voidaan havaita, että tuomioistuimet ovat tulkinneet samanlaisia tekoja eri tavoin ja katsoneet oikeusvarmuuden kannalta epäsuotuisasti samanlaisten tekojen puoltavan eri syyksiluettavuuden asteita. Esimerkiksi määräysten laiminlyömistä, eläintenpidon asiantuntevuutta ja tietoisuutta kivun, kärsimyksen ja tuskan aiheutumisesta tietyllä tavalla toimimalla on pidetty näyttönä sekä törkeästä huolimattomuudesta että tahallisuudesta. Tällöin oikeuskäytännössä on siis havaittavissa epäyhtenäisyyttä samalla tavalla kuin kivun, kärsimyksen ja tuskan määrittelyssä. Oikeuskäytännöstä voidaan myös havaita, että eläinsuojelurikoksissa tahallisuus korostuu erityisesti eläinten pahoinpitelytapauksissa, kun taas muissa eläinsuojelurikoksissa korostuu törkeä huolimattomuus. Eläinten hoidotta jättämisessä on havaittavissa molempia tekotapoja.¹⁴⁶

Tuomioistuimet eivät kuitenkaan tutkimieni tapausten perusteella useinkaan käytä paljoa aikaa tahallisuuden ja törkeän tuottamuksen perustelemiseen. Tuomioissa todetaan usein, että eläinsuojelurikos on tehty ”joko tahallaan tai vähintään törkeästä huolimattomuudesta”. Suurimmassa osassa tutkimistani tuomioista tuomioistuin olikin katsonut, että eläinsuojelurikos oli tehty tahallaan tai vähintään törkeästä huolimattomuudesta. Tällainen tuomioiden perusteluiden niukkuus heikentää oikeusvarmuutta ja luottamusta tuomioistuihin.¹⁴⁷ Tuomioiden perusteluissakin olisi parannettavaa, sillä tuomioistuimet jättävät usein mainitsematta, miksi ne katsovat syytetyn menetelleen tahallaan tai törkeän huolimattomasti silloin, kun toiseen näistä on päädytty molempien tekomuotojen luettelemisen sijaan. Toisaalta tuomioiden liiallinen perusteleminen johtaa tuomioistuinten toiminnan hidastumiseen ja perusteluiden selkeys ja ymmärrettävyys voivat heikentyä, jos perustelua lisätään tarpeettomasti. Tuomioissa on siis otettava huomioon prosessiekonomia ja

¹⁴³ Pohjois-Savon kärjäoikeus, tuomio 15/117652, antamispäivä 08.05.2015, asianumero R 15/331, Turun hovioikeuden tuomio 15/112821, antamispäivä 20.3.2015, asianumero R 13/2116 ja Etelä-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18/123429, antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274.

¹⁴⁴ Pohjois-Savon kärjäoikeus, tuomio 16/114159, antamispäivä 08.04.2016, asianumero R 15/2615, Pohjois-Savon kärjäoikeus, tuomio 15/117652, antamispäivä 08.05.2015, asianumero R 15/331 ja Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 18/157366, antamispäivä 21.12.2018, asianumero R 18/505.

¹⁴⁵ Varsinais-Suomen kärjäoikeus, tuomio 14/142229, antamispäivä 7.10.2014, asianumero R 14/2729.

¹⁴⁶ Liiallisesta rasiutuksesta ei kertynyt tarpeeksi oikeuskäytäntöä määrittelemään, miten törkeä huolimattomuus ja tahallisuus jakautuvat tähän tekomuotoon liittyen.

¹⁴⁷ Virolainen – Martikainen 2010, s. 42 ja 56.

kustannustehokkuus.¹⁴⁸ Samanlainen ratkaisuiden perusteluiden punninta olisi tarpeellista myös käsiteltäessä julmuutta, kipua, kärsimystä ja tuskaa.¹⁴⁹

Oikeuskäytännössä tahallisuuden ja törkeän huolimattomuuden erottamiselle ei ole kuitenkaan annettu paljoa painoarvoa: tuomioistuimet katsoivat lähes aina, että jos muut eläinsuojelurikoksen tunnusmerkit täyttyivät, tahallisuus ja törkeä huolimattomuus täyttyivät myös. Missään tutkimassani tapauksessa syytettyä ei hylätty sen takia, että tekijä ei toiminut tahallaan tai törkeän huolimattomasti. Käytännössä syyttäjät myös esittävät syytteissään syytetyn toimineen joko tahallaan tai törkeän huolimattomasti sen tarkemmin näitä kahta syyksiluettavuuden astetta erottelematta. Syytteet rakentuvat tutkimani oikeuskäytännön perusteella useimmiten niin, että syyttäjä katsoo syytetyn syyllistyneen tekoon joko tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta. Käytäntö kertoo näin osaltaan myös eläinsuojelurikosten rakenteesta: eläinsuojelurikoksia tutkitaan lähtökohtaisesti yhtenä isona kokonaisuutena, jossa jo tekotapa itsessään viestii tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta. Tuomiot näyttäisivät rakentuvan siis oletuksen varaan, jonka mukaan kaikilla pitäisi olla lähtökohtainen tieto, miten eläimiä tulisi kohdella niin, ettei sitä katsottaisi julmaksi tai ettei eläimille aiheudu tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tämän tiedon vastaisesti toimiminen taas johtaisi lähtökohtaisesti eläinsuojelurikokseen joko tahallisuuden tai törkeän huolimattomuuden kautta.

Oikeuskäytännön perusteella vaikuttaisi siis siltä, että eläinsuojelurikoksia tutkitaan ja käsitellään kokonaisuuksina, joissa ei läheskään aina kiinnitetä huomiota yksittäisiin rikoksen osatekijöihin. Tällöin kipua, kärsimystä, tuskaa, julmaa kohtelua sekä syyksiluettavuutta tutkitaan tiiviisti yhdessä pahoinpitelyn, liiallisen rasituksen, vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämisen ja muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säädöksen vastaisen toiminnan kanssa, jolloin tuomiosta voi tulla paikoittain sekava. Tällöin nämä teon eri osat voivat kuitenkin tukea toisiaan teon kokonaisuutta selvitetäessä. Syyksiluettavuudella ei ole lopulta suurta vaikutusta eläinsuojelurikoksen määritelmää ja rajaa etsittäessä.

¹⁴⁸ Virolainen – Martikainen 2010, s. 54–57.

¹⁴⁹ Eläinsuojelurikoksissa eläintä voidaan vahingoittaa tahallaan tai toimimalla huolimattomasti. Tekotapojen eroista huolimatta tahallisten ja törkeästä huolimattomuudesta johtuvien tekojen vahingollisuus saattaa olla eläimelle yhtä suuri. Oikeuskirjallisuudessa onkin tämän takia ehdotettu, että tekojen moitearvioinnissa olisikin käytettävä tekijän osoittaman syyllisyyden lisäksi eläimelle aiheutunutta kipua, kärsimystä ja tuskaa. Tärkeintä syyllisyyden arvioinnissa on kuitenkin teon kokonaisuuden arviointi, sillä eläinsuojelurikokset ovat usein pienistä osateoista koostuvia kokonaisuuksia. Koskela-Laine 2012, s. 7–8.

3 Pahoinpitely

3.1 Yleisimmät ja selkeimmät tapaukset

Eläinsuojelurikoksen ensimmäinen tekotapa on eläimen pahoinpitely. RL 17:14:n mukaan se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta pahoinpitelemällä kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Pahoinpitelyn muodossa tapahtuvat eläinsuojelurikokset ovat useimmiten suhteellisen yksinkertaisia oikeudellisen pohdinnan ja eläinsuojelurikoksen rajanvedon kannalta: hallituksen esityksen mukaan eläimen pahoinpitely voi tapahtua samalla tavalla kuin ihmisenkin pahoinpitely. Tällöin pahoinpitelyksi katsotaan muun muassa lyöminen, potkiminen, ampuminen ja viiltely. Eläimen pahoinpitely rinnastuu lain esitöiden mukaan ihmisen pahoinpitelyyn rikoslain 21 luvun 5–7 §:n mukaisesti.¹⁵⁰

Oikeuskäytännössä pahoinpitelemällä tapahtuvat eläinsuojelurikokset ovat usein selkeitä. Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyy selvästi esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

Rovaniemen hovioikeus, tuomio 15/153580, antamispäivä 10.12.2015, asianumero R 15/182. Tapauksessa syytetyn katsottiin syyllistyneen eläinsuojelurikokseen, kun hän oli tahallaan pahoinpidellyt kissaa. Syytetty ampui naapurin kissaa pienoiskiväärillä, kun se oli tullut syytetyn pihalle. Kissalle oli tullut tapahtuman seurauksena kaksi haavaa, mutta se selvisi hengissä. Toiminnan katsottiin aiheuttaneen kissalle tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 15/122482, antamispäivä 22.5.2015, asianumero R 14/2218. Tapauksessa syytetyn katsottiin syyllistyneen eläinsuojelurikokseen, kun hän oli pahoinpidellyt lehmää. Tapauksessa syytetty oli ensin potkinut ja lyönyt puukepillä useita kertoja parressa poikimisen jälkeen maannutta lehmää lavan alueelle, takaosaan ja jalkoihin, minkä jälkeen hän oli sitonut köyden kiinni lehmän sarviin ja vetänyt lehmän kourakuormaajalla ulos navetasta yhteensä n. 20–30 metrin matkan, jonka aikana lehmästä oli irronnut nahkaa oven kynnyksen kohdalla. Teon katsottiin olleen potkimisen ja lyömisen osalta tahallista ja siirtämisessä törkeän huolimattontaa. Toiminnan katsottiin olleen julmaa sekä aiheuttaneen tarpeetonta kipua ja tuskaa.

Näissä tapauksissa eläinsuojelurikoksen täytyminen on selvää. Pelkästään yleisen elämänkokemuksen perusteella tiedetään, että eläimen ampuminen, lyöminen tai potkiminen tuottaa sille kipua, jota sen ei tarvitsisi kokea.¹⁵¹ Kyseiset teot luetellaan myös esitöissä

¹⁵⁰ HE 6/1997 vp, s. 135.

¹⁵¹ Yleisestä elämänkokemuksesta Ks. kappale 2.1.

esimerkkeinä sellaisista teoista, jotka katsotaan eläimen pahoinpitelyksi ja näin ollen eläinsuojelurikokseksi. Eläimiä suojaavissa laeissa on myös annettu useita esimerkkejä teoista, jotka katsotaan pahoinpitelyksi ja näin eläinsuojelurikoksiksi. Esimerkiksi sarvista raahaaminen on erikseen kielletty ESA 12 §:n mukaisesti. Useimmat tutkimistani eläinten pahoinpitelytapauksista olivat näiden kolmen edellä mainitun teon tapaisia oikeudellisen pohdinnan kannalta yksinkertaisia tapauksia. Niissä julmuus, kipu, kärsimys tai tuska on siis ilmeistä, jonka lisäksi kyseinen toiminta kriminalisoidaan erikseen lainsäädännössä tai sitä käytetään esitöissä esimerkkinä julmasta tai kipua, kärsimystä tai tuskaa aiheuttavasta toiminnasta. Eläinsuojelurikokset ovat siis selkeimmillään, kun yleinen elämäkokemus, laki, asetus tai esityöt toteavat teon olevan julma tai että se aiheuttaa tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Lainsäädännössä on siis lueteltu yleisimmät eläimen pahoinpitelykeinot. Hallituksen esityksessä todetaan, että selkeäksi eläimen pahoinpitelyksi voitaisiin katsoa edellisessä kappaleessa mainittujen toimien lisäksi eläimen sairastuttaminen sekoittamalla sen ruokaan terveydelle haitallisia aineita, sille teetetyt tarpeettomat leikkaukset, kuten esimerkiksi hännän työstäminen, eläimen hidas ja tuskallinen lopettaminen tai väkivaltaisten valmennuskeinojen käyttäminen.¹⁵² Tämän lisäksi eläinsuojeluasetus kertoo erilaisista tavoista, joilla eläinsuojelurikokseen voi syyllistyä. Pahoinpitelyksi voitaisiin katsoa ESA 14 §:n mukaan esimerkiksi elävän eläimen käyttäminen maalina harjoitus- tai kilpa-ammunnassa, elävän kalan suomustaminen tai suolistaminen taikka eläimen elävän kyniminen tai nylkeminen tai muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttö eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä. Lainsäädännössä kielletyt teot ja esitöissä annetut esimerkit antavat selvän kuvan sellaisista teoista, jotka varmasti tuottavat tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa tai jotka ovat julmia. Nämä soveltuvat suurimpaan osaan oikeuskäytännön tapauksista ja ne korreloivat myös selvästi yhteiskunnan käsitysten kanssa.¹⁵³ Lainsäädäntö toimii siis hyvin käsiteltäessä esimerkiksi mediassa paljon huomiota herättäneitä suojelukoiratapauksia, kun sekä lainsäädäntö että yhteiskunnan arvot kertovat, että eläintä kohdellaan väärin.¹⁵⁴

Eläinsuojelulaissa, eläinsuojeluasetuksessa ja monissa eläinten hoitoa koskevissa asetuksissa luetellaan siis paljon erilaisia tekoja, jotka voitaisiin herkästi katsoa eläinsuojelurikoksen

¹⁵² HE 6/1997 vp, s. 135.

¹⁵³ Yle-uutiset 4.1.2011 sekä Raussi – Kauppinen – Walden – Väärikkälä 2021.

¹⁵⁴ Suojelukoirien väkivaltaisesta kohtelusta Ks. Ali-Hokka 24.2.2021.

täyttäväksi pahoinpitelyksi. Sen sijaan eläinsuojelurikoksen alarajaa on vaikeaa löytää lainsäädännöstä tai esitöistä. Lainsäädäntö ja esityöt käsittelevät lähtökohtaisesti vain pahoinpitelyn ääriesimerkkejä, jolloin tulkintaohjeita lievempien pahoinpitelytapauksen tulkintaan on vaikeaa löytää. Määrittelyä vaikeuttaa myös eläinsuojelurikosten nelijako: eläimiin kohdistettu epäsopeva kohtelu voi olla joko RL 17:14:n mukainen eläinsuojelurikos, 14 a §:n mukainen törkeä eläinsuojelurikos, 15 §:n mukainen lievä eläinsuojelurikos tai ESL 54 §:n mukainen eläinsuojelurikkomus. Tämä nelijakoisuus yhdistettynä lain avoimeen sanamuotoon, puuttuviin määritelmiin ja epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön johtaa, ei pelkästään eläinten pahoinpitelyrikosten vaikeaan määrittelyyn, vaan kaikkien eläinsuojelurikosten tekemuotojen törkeysarvioinnin vaikeuteen.

3.2 Pahoinpitelyn tunnistaminen, arvioiminen ja ongelmat.

Vaikka eläimiin kohdistuvat pahoinpitelytapaukset ovatkin useimmiten suhteellisen yksinkertaisia, ne eivät ole täysin ongelmattomia oikeudellisen harkinnan kannalta. Yksi ongelma eläimiin kohdistuvaa pahoinpitelyä määriteltäessä on yhteiskunnan muuttumisen ja sen vaikutusten huomioonottaminen. Hallituksen esityksen mukaan eläimen pahoinpitelemisen tunnusmerkit vaihtelevat muun muassa eläinlajista, -rodusta ja eläimen käyttötavasta riippuen. Esityksen mukaan koiran nykäisemistä kaulaimesta tai koiran ohjaamisesta tai koulutuksessa tarpeellista lyhytaikaista fyysistä ojentamista ei tavanomaisesti hyväksyttävissä rajoissa voida pitää koiran pahoinpitelemisenä. Sama koskee esimerkiksi ratsastajan tai raviohjastajan hevoselle suitsilla tai piiskalla antamaa käskyä, kun se tapahtuu käyttämättä sanottavaa fyysistä voimaa.¹⁵⁵ Tämä esityksen osa ei ole kuitenkaan ongelmaton, kun se liitetään ympäröivään, muuttuneeseen yhteiskuntaan ja muihin esitöiden osiin. Nykyään esimerkiksi tiedetään, että koira oppii nopeammin ja paremmin, voi paremmin ja on paremmassa suhteessa omistajaansa, kun sitä koulutetaan positiivisen vahvistamisen keinoin rankaisemisen sijasta.¹⁵⁶ Tällöin pahoinpitelyn määrittelemisessä törmätään ristiriitaan: esitöiden mukaan lain tarkoituksena on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivutta ja tuskalta mahdollisimman hyvin nykyinen eläimen pidosta, käsittelystä ja kohtelusta saatu tieto huomioon ottaen, minkä lisäksi pyritään luomaan edellytykset, että eläimet eivät joutuisi kokemaan kärsimyksiä, joita voidaan ennakolta välttää ja ehkäistä.¹⁵⁷ Jos siis todetaan, että koiran kouluttaminen voidaan toteuttaa paremmin ilman koiran fyysistä ojentamista, ojentamisen tulisi periaatteessa olla kiellettyä pahoinpitelynä.

¹⁵⁵ HE 6/1997 vp s. 135.

¹⁵⁶ Rooney – Cowan 2011, s. 169 ja Hiby – Rooney – Bradshaw 2004, s. 68.

¹⁵⁷ HE 36/1995 vp, s. 20.

Esityöt ovat siis ristiriidassa keskenään. Eläimen koulutuksessa käytettävää ojentamista voidaan siis sekä puoltaa että vastustaa esitöiden ja muuttuneiden käsitysten perusteella.

Pahoinpitelyn rajat voivat siis jäädä häilyviksi tietyissä tapauksissa. Esitöissä sanotaan suoraan, että ojentaminen on sallittua ja että eläinsuojelurikos tulee kyseeseen vain, jos kipu, kärsimys tai tuska on tarpeetonta. Koulutuksen yhteydessä tehtävä ojentaminen ei ole tavoitteet huomioon ottaen täysin tarpeetonta. Toisaalta esitöissä korostetaan yhteiskunnan käsityksiä ja sen muuttuneita arvoja, jotka puoltavat eläinten entistä parempaa kohtelua.¹⁵⁸ Ojentamista voitaisiin esitöiden sanamuodosta huolimatta pitää pahoinpitelynä myös muuttuneiden tutkimustulosten perusteella. Lisäksi esitöissä todetaan, eläinten käsittelyssä tulisi välttää kipua, kärsimystä ja tuskaa, joka on ennalta havaittavissa ja vältettävissä.¹⁵⁹ Esitöissä todetaan myös, että kouluttamista ja kurissa pitämistä arvioitaessa on otettava huomioon, olisiko sama vaikutus saatavissa aikaan jollain muulla, eläimelle vähemmän haittaa tai kärsimystä aiheuttavalla tavalla.¹⁶⁰ Koulutuksessa käytettävä kipu, kärsimys ja tuska on vältettävissä lähes aina käyttämällä positiivista vahvistamista.¹⁶¹ Tällöin esitöiden sanamuodon mukainen tulkinta puoltaa molempia argumentteja eläinten pahoinpitelyn rajan tulkinnasta, jolloin molemmat tulkinnat ojentamisesta ovat mahdollisia.

Vaikka aikaisempi esimerkki keskittyikin pääasiassa vain koiriin, se osoittaa eläimeen kohdistuvan pahoinpitelyn rajojen määrittelyn vaikeuden. Epäselvän sanamuodon, muuttuneiden tutkimustulosten, ristiriitaisten tavoitteiden ja yhteiskunnan käsitysten lisäksi huomiota tulisi kiinnittää myös eläinlajeihin, -rotuun ja eläimen käyttötapaan.¹⁶² Tämä vaatimus herättää enemmän kysymyksiä pahoinpitelyn määritelmästä kuin mihin se vastaa. Esitöistä ei tule selväksi, mitä eläimiä saisi kohdella kovakouraisemmin tai että miten eläimen käyttötapa vaikuttaa pahoinpitelyn tulkintaan. Esityöt eivät esimerkiksi kerro, pitäisikö kaikkia eläimiä kouluttaa vain positiivisella vahvistamisella, jollei ojentaminen ole ainut toimiva vaihtoehto. Lainsäädännön epäselvyys ja ristiriitaisuus jättää pahoinpitelyn määrittelemiseen paljon tulkinnanvaraa, jolloin tapauskohtainen harkinta lisääntyy, mikä johtaa tuomioiden ennustettavuuden heikentymiseen. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella ojentamisen ja

¹⁵⁸ Eläinsuojelulainsäädännön jatkuvasta kehityksestä kertoo hyvin esimerkiksi Weckman 2013. Vertaa HE 186/2022 vp.

¹⁵⁹ HE 36/1995 vp, s. 20.

¹⁶⁰ HE 36/1995 vp, s. 21.

¹⁶¹ Rooney – Cowan 2011, s. 169 ja Hiby – Rooney – Bradshaw 2004, s. 68. Lisäksi ks. Ali-Hokka 24.2.2021.

¹⁶² HE 6/1997 vp s. 135.

pahoinpitelyn rajan määrittelemisen ei ole aiheuttanut kuitenkaan ongelmia ainakaan tuomioistuimissa. Yhtäkään eläimen pahoinpitelyyn liittyvää syytetä ei hylätty sen takia, koska tekoa ei katsottu pahoinpitelyksi.¹⁶³ Tämä voi kertoa joko siitä, että sellaisia tapauksia, jossa tällaista rajanvetoa jouduttaisiin tekemään ei juurikaan ole, tai että kyseiset tapaukset eivät päädy tuomioistuihin asti. Tämän teon merkitystä koko eläinsuojelurikoksen määrittelyssä vähentää myös se, että eläinten koulutukseen liittyvät pahoinpitelyt muodostavat hyvin pienen osan kaikista pahoinpitelytapauksista. Kouluttamiseen liittyvät pahoinpitelyt ovat kuitenkin hyvä esimerkki pahoinpitelyyn liittyvistä määrittelyvaikeuksista.

Vaikka eläimeen kohdistuvan pahoinpitelyn rajan määrittelemisen ei olekaan tutkimani oikeuskäytännön perusteella aiheuttanut ongelmia, kyseinen aihe ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton. Oikeuskäytännössä on tutkimukseni mukaan esiintynyt ongelmia rikosten vakavuusasteen määrittelyssä. Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomio 14/145809¹⁶⁴ on hyvä esimerkki vakavuusasteen määrittelyn ongelmista. Tapauksessa syytetty oli hukuttanut kaksi koiranpentua, joista toinen oli yli 3 vuorokauden ikäinen. Tuomioistuin katsoi, että syytetyn olisi pentujen kasvattajana pitänyt tietää, että koiranpennun saa vain poikkeustapauksessa lopettaa itse, ja silloinkin vain, jos pentu on alle 3 vuorokauden ikäinen, minkä lisäksi syytetyn olisi tullut tietää, että hukuttaminen on lopetuskeinona erikseen kielletty. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, että koska pennut olivat olleet viallisia ja koska aiheutettu kipu, kärsimys tai tuska oli vähäistä, teko oli kokonaisuutena vähäinen. Syytetty tuomittiin lievästä eläinsuojelurikoksesta. Tuomiota voi kuitenkin kritisoida. Ensinnäkin tuomioistuin katsoi, että teko oli vähäinen, vaikka hallituksen esityksessä todetaan, että eläimen kuolemaan johtaneessa rikoksessa lähtökohtana pidetään, että tekoa ei voida arvioida vähäiseksi. Toiseksi ESA 31 §:ssä todetaan erikseen, että tajuissaan olevan nisäkkään lopettaminen hukuttamalla tai tukehduuttamalla on kielletty.¹⁶⁵ Perusmuotoisen pahoinpitelemällä tehdyn eläinsuojelurikoksen määritelmä on siis epäselvä niin lainsäädännössä kuin oikeuskäytännössäkin.

Eläinten pahoinpitelyyn liittyviä törkeitä tapauksia oli tutkimassani oikeuskäytännössä vain kolme, jolloin en voi luoda luotettavaa kuvaa törkeiden eläinsuojelurikosten tuomioiden

¹⁶³ Syytteet hylättiin oikeudessa harvoin, ja syynä oli tällöinkin puuttuva näyttö.

¹⁶⁴ Antamispäivä 24.10.2014, asianumero R 14/450.

¹⁶⁵ HE 97/2010 vp s. 25.

yhdenmukaisuudesta.¹⁶⁶ Muissa tutkimuksissa sen sijaan on havaittu omien tutkimustulosteni kanssa samansuuntaisesti, että myös törkeiden eläinsuojelurikosten tulkinnassa on huomattavaa vaihtelua: tuomioistuimet tulkitsevat törkeän eläinsuojelurikoksen kriteerejä eri tavoin, eikä tuomioistumilla ole yhtenäistä käsitystä julmuuden ja raakuuden määritelmät täyttävistä teoista.¹⁶⁷ Tämä epäyhtenäisyys eri vakavuusasteiden välillä näkyy erityisesti siis pahoinpitelytapauksissa, mutta sitä on havaittavissa myös muita eläinsuojelurikosten tekemuotoja tutkittaessa, erityisesti käsiteltäessä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämistä.

Eläinten pahoinpitelytapaukset ovat siis oikeudellisen harkinnan kannalta haastavia, vaikka oikeuskäytännössä pahoinpitelyn määritelmä ei olekaan tuottanut ongelmia. Lainsäädännössä ongelmia aiheuttaa ja kuvastaa hyvin kielletyn pahoinpitelyn ja sallitun koulutusmielessä käytetyn fyysisen ojentamisen erottaminen. Tuomioistuimissa ongelmia muodostaa erityisesti vakavuusasteen määrittely. Yhteiskunnan yleinen käsitys eläinten kielletystä vahingoittamisesta ja eläinten oikeanlaisesta kohtelusta heijastuu siis tuomioistuimiin, mutta tämän vääränlaisen kohtelun vakavuuden määrittelyn epäyhtenäisyys aiheuttaa ongelmia. Epäyhtenäinen tuomioistuinikäytäntö johtaa oikeusvarmuuden heikkenemiseen.

¹⁶⁶ Vaikka kolmen tapauksen perusteella ei voidakaan tehdä pitkälle kantavia oletuksia, tuomiot vaikuttivat olleen oikeasuhtaisia. Esimerkiksi Vaasan hovioikeuden tuomiossa 19/131404 (antamispäivä 17.07.2019, asianumero R 18/779) tuomioistuin katsoi, että tainnuttamattomien ja sidottujen eläinten tappaminen viiltämällä niiden kurkut auki täytti törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Samoin Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiossa 17/131279 (antamispäivä 18.08.2017, asianumero R 16/5097) tuomioistuin katsoi, että koiran tappaminen raahaamalla sitä hinnasta auton perässä täytti törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön.

¹⁶⁷ Koskela 2019, s. 24–25.

4 Liiallinen rasitus

4.1 Liiallinen rasitus periaatteessa

Eläinsuojelurikoksen toinen tekotapa on eläimen liiallinen rasittaminen. RL 17:14:n mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta liiallisesti rasittamalla kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen syyllistyy eläinsuojelurikokseen. Lähtökohtaisesti liiallinen rasitus on tekemuotona yhtä selkeä kuin pahoinpitelykin: eläintä rasitetaan fyysisesti liikaa. Esimerkiksi hevosen pakottaminen juoksemaan rataa ympäri tai sen lepäämisen estäminen, kunnes se kokee tästä kipua, kärsimystä tai tuskaa täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Liiallisella rasituksella eläin voidaan siis tavallaan pakottaa vahingoittamaan itse itseään toimimalla tietyllä tavalla. Lähtökohtaisesti eläin ei itse yksin ilman ulkoisia vaikutuksia rasita itseään niin, että se kokisi kipua, kärsimystä tai tuskaa.¹⁶⁸

Liiallisesta rasituksesta on lain esitöissä lausuttu hyvin vähän. Niiden mukaan eläintä voi rasittaa joko lyhytaikaisesti tai jatkuvasti. Kiellettyä lyhytaikaista rasittamista on esitöiden mukaan esimerkiksi liian painavan kuorman asettaminen eläimen selkään tai jos kilpailussa eläin harjoitetaan liikarastitustilaan, josta aiheutuu sille kärsimystä, kipua tai tuskaa. Pitkäaikaisemmasta rasituksesta esimerkkinä voi toimia eläimen käyttäminen pitkäaikaiseen työtehtävään tai eläimen jatkuva häiritseminen niin, ettei se saa lepoa.¹⁶⁹ Liiallinen rasitus voi siis tulla kyseeseen sekä aktiivisena toimintaan pakottamisena että passiivisempaan lepäämisen ja rauhoittumisen estämisenä. Molemmat näistä tekemuodoista voidaan tehdä sekä tahallaan että törkeästä huolimattomuudesta mutta kuten pahoinpitelyssäkin, liiallinen rasittaminen tapahtuisi todennäköisesti useimmiten aktiivisin teoin, jolloin seurauksetkin ovat selvät.

Liiallista rasitusta sivutaan myös muualla lainsäädännössä, jolloin saadaan lisää viitteitä sen sisällöstä. Esimerkiksi ESL 6 §:n mukaan eläimen liiallinen rasittaminen ja kohtuuttoman ankara kurissa pitäminen ja kouluttaminen sekä liian kovakourainen käsittely on kielletty. Lisäksi eläimen on annettava levätä kunnolla ja sen on saatava liikkua. ESA 13 §:n mukaan eläintä ei saa kouluttaa tai käyttää siten, että vahingoitetaan sen terveyttä tai hyvinvointia. Lisäksi eläintä ei saa pakottaa yrittämään luonnollisten kykyjensä tai voimiensa ylittämistä. Esitöiden mukaan näillä säännöksillä pyritään turvaamaan eläimen riittävä lepo ja rauha, jotka ovat tärkeitä eläimen psyykkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Näiden merkitys eläimen

¹⁶⁸ Eläimet satuttavat itseään usein silloin, kun niitä pidetään epäsovivissa oloissa. Fam – Tan – Waitt 2012, s. 831–833.

¹⁶⁹ HE 6/1997 vp, s. 136.

terveydelle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille on esitöiden mukaan osoitettu sekä tieteellisillä tutkimuksilla että kokemuksen kautta.¹⁷⁰ Koska esitöissä mainitaan tieteellisten tulosten ja käytännön kokemusten huomioonottaminen liiallista rasitusta määriteltäessä, tieteellisiä tuloksia ja käytännön kokemusta voitaisiin soveltaa samalla tavalla kuin julmuuden, kivun, kärsimyksen ja tuskan määrittelyssä. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi, että jos uusien tutkimustulosten mukaan jotain eläintä ei saisi ulkoiluttaa tiettyä tuntimäärää enempää, tämä voitaisiin ottaa huomioon määriteltäessä tiettyä eläintä koskevaa liiallista rasitusta.¹⁷¹

Kuten julmuutta, kipua, kärsimystä ja tuskaa arvioitaessa, myös liiallista rasitusta tutkittaessa on otettava huomioon, että eri eläinlajit ja rodut kokevat rasituksen eri tavoin. Esimerkiksi englanninbulldoggi ei jaksakaan juosta ja vetää kelkkaa samalla tavalla kuin siperianhusky,¹⁷² jolloin liiallinen rasittaminen voisi tulla kyseeseen, jos englanninbulldoggi valjastettaisiin vetämään kelkkaa. Samanlainen toiminta siperianhuskyn kanssa olisi kuitenkin sallittua, kunhan siperianhusky on terve ja kelkkaa ei vedetä liian pitkään. Liiallinen rasitus on siis vahvasti liitoksissa eläimen ominaisuuksiin ja kuntoon, mikä lisää tapauskohtaisen tulkinnan tarvetta tämän eläinsuojelurikoksen muodon tutkinnassa.

4.2 Tuntematon eläinsuojelurikoksen osa?

Vaikka liiallinen rasitus onkin tekemuotona suhteellisen yksinkertainen, se on tutkimani oikeuskäytännön perusteella lähes tuntematon eläinsuojelurikoksen tekemuoto. Tutkimistani 110 tapauksesta liiallinen rasitus mainittiin vain yhdessä hyläytyssä syytteessä ja vain yhdessä toisessa tapauksessa se olisi voinut periaatteessa tulla kyseeseen. Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiossa 16/114159¹⁷³ oli muun toiminnan lisäksi kuljetettu 4 kipeää hevosta noin 150 kilometrin matka. Syytteen mukaan hevoset eivät olleet kuljetuskuntoisia ja kuljetus tuotti niille tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa, koska ne joutuivat tasapainottelemaan kipeiden kavioiden päällä. Hevosten kunnosta ei ollut kuitenkaan esitetty tarpeeksi näyttöä, joten syyte kaatui tältä osin. Tutkimastani oikeuskäytännöstä tämä oli ainoa tapaus, jossa syytteessä mainittiin tekemuotona liiallinen rasitus. Tämän lisäksi tutkimastani oikeuskäytännöstä ei löydy kuin yksi toinen tapaus, johon liiallinen rasitus voisi sopia. Kanta-Hämeen

¹⁷⁰ HE 36/1995 vp s. 22.

¹⁷¹ Ks. luku 2.1.

¹⁷² Suomen Englanninbulldoggiyhdistys ry: englanninbulldoggi ja Suomalainen Siperianhusky -seura ry: siperianhusky.

¹⁷³ Antamispäivä 08.04.2016, asianumero R 15/2615.

käräjäoikeuden tuomiossa 18/103332¹⁷⁴ todettiin, että hevosilla oli ollut kipeät jalat sekä erityisen kuluneet kaviot. Hevosen omistaja oli laittanut hevosen myyntiin, jolloin sitä oli tullut testaamaan useita henkilöitä. Hevonen oli aristanut tämän kohtelun jälkeen jalkojaan, sen kävely oli vaikeutunut ja sillä oli vaikeuksia pysyä pystyssä. Tuomioistuimien katsoi kuitenkin, että kyseessä olisi ollut hevosen hoidon laiminlyönti, josta ei ollut kuitenkaan tarpeeksi näyttöä. Tuomioistuimien totesi, että kavioiden kuluneisuutta ei voida poissulkea hevosen jalkojen kivun ja aristuksen ja kulkuvaikeuksien aiheuttajana, ja koska kengittäminen ei ollut pakollista, hoitoa ei laiminlyöty.

Tuomioistuimien olisi kuitenkin voinut päätyä toiseenkin lopputulokseen, sillä hevonen oli selvästi ollut huonossa kunnossa useiden ostajien koeratsastettua sitä. Vaikka hoitamisen laiminlyönti jäisikin näyttämättä, teonkuvaus olisi vastannut liiallisen rasituksen määritelmää: hevonen oli pakotettu liikarastitustilaan tai pitkäaikaiseen työtehtävään, josta oli aiheutunut kipua, kärsimystä tai tuskaa. Juuri tällainen hevosen kohtelu mainitaan lain esitöissä esimerkkinä liiallisesta rasituksesta. Lisäksi hevosen omistaja olisi myös voinut toimia toisin saavuttaakseen saman lopputuloksen, sillä hevosta olisi voinut esitellä ilman, että jokainen potentiaalinen ostaja olisi ratsastanut sillä. Tästä yhdestä tapauksesta ei voi tehdä liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, mutta kun tämä tapaus yhdistetään muuhun eläinsuojelurikosoikeuskäytäntöön, voidaan havaita, että tuomioistuimet eivät näyttäisi aina tuntevan eläinsuojelulakia niin hyvin kuin niiden pitäisi.

Yksi mahdollinen syy liiallisen rasituksen harvinaisuudelle oikeuskäytännössä on eläinten työkäytön väheneminen. Liiallinen rasitus on ollut eläinrääkkäyksenä kiellettyä nimenomaisesti jo 70-luvulta asti ja se on mainittu jo vuoden 1933 valtiopäivillä.¹⁷⁵ Suomi on muuttunut nopeasti maatalousyhteiskunnasta teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi, jossa eläimiä tarvitaan työntekoon vähemmän kuin ennen. Kun eläimiä käytettiin vielä peltotöissä, liiallisen rasittamisen kieltäminen oli perusteltua eläinten hyvinvoinnin kannalta. Tällainen työeläinten suojeleminen on kuitenkin menettänyt yhteiskunnan muututtua merkitystään, jolloin myös liiallisen rasituksen merkitys tekemuotona vähenee. Nykyään liiallinen rasitus tulisi todennäköisesti kyseeseen pääasiassa eläinkilpailuissa ja esimerkiksi ratsastustalleilla, jos hevosten ei annettaisi levätä tarpeeksi omistajan tavoitellessa suurempaa tuottoa.

¹⁷⁴ Antamispäivä 24.01.2018, asianumero R 17/1028.

¹⁷⁵ HE 47/1970 vp, s. 3 ja HE 23/1933 vp, s. 1.

Liiallisen rasituksen käytännöllisyyttä tekemuotona vähentää myös sen mahdollinen sisällyttäminen muihin tekemuotoihin. Esimerkiksi eläinten kuljettamiseen saattaa liittyä tilanteita, jossa eläin pakotetaan pysymään hereillä epämuukavassa asennossa pitkiä aikoja ilman lepotaukoja, jolloin toimintaa voitaisiin arvioida liiallisena rasituksena. Useimmiten tällaisen toiminnan katsotaan kuitenkin oikeuskäytännön perusteella lukeutuvan RL 17:14.1:n 2 kohdan mukaiseen kuljetukseen, jolloin aiheutettua rasitusta tutkitaan sen osana, eikä omana tekemuotona. Näin on toimittu esimerkiksi Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiossa 17/111270.¹⁷⁶ Kyseisessä tapauksessa henkilöä syytettiin koirien pitämisestä liian pienissä häkeissä matkailuautossa kuljettamisen ajan. Kyseinen toiminta olisi voitu laskea kuljetuksen sijasta liialliseksi rasitukseksi, sillä koiria pidettiin häkeissä, jossa ne eivät voineet levätä. Kyseessä oli myös matkailuautossa tehtävä kuljetus, mikä viittasi pitempiaikaiseen pitopaikkaan, ei pelkkään pikaiseen paikasta toiseen kuljettamiseen. Tekoa käsiteltiin kuitenkin kuljetuksena, eikä liiallista rasitusta käsitelty.

Lisäksi liiallinen rasitus voi myös lukeutua tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämiseen tai muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiseen toimintaan. Varsinkin jatkuvaluonteiseksi katsottavaa liiallista rasitusta voi olla vaikeaa erottaa tarpeellisesta hoitoa tai ravintoa vaille jättämisestä tai muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta. Esimerkiksi ahtaiden tilojen estäessä eläimiä lepäämässä kunnolla ja näiden tilojen rasittaessa eläimiä kyseeseen voisi lain sanamuodon mukaan tulla liiallinen rasitus, mutta tällainen toiminta katsotaan kuitenkin tutkimani oikeuskäytännön mukaan muuksi julmaksi kohteluksi. Esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuden tuomiossa 16/115523¹⁷⁷ katsottiin, että lehmiä oli pidetty mutaisessa ja upottavassa ulkotarhassa, joka oli tuottanut niille rasitusta ja kärsimystä. Kyseinen teko katsottiin kuitenkin yhdessä muiden tekojen kanssa muuksi eläinsuojelulain vastaiseksi toiminnaksi. Samalla tavalla oli toimittu Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 20/104465¹⁷⁸ jossa todettiin, että hevosia oli pidetty tilassa, jossa oli märkä ja sontainen alusta. Tämä esti niitä lepäämässä ja häiritsi niiden leporytmiä. Tätäkin toimintaa pidettiin kuitenkin yhdessä muiden tapauksen tekojen kanssa ilman tarpeellista ruokaa ja hoitamista jättämisenä sekä muuna eläinsuojelulain vastaisena toimintana. Liiallinen rasitus yhdistetään siis oikeuskäytännössä eläimen epäasiallisen pidon kokonaisharkintaan, jolloin tuomioistuin ei punnitse liiallista rasitusta erikseen. Liiallisen rasituksen voi yhdistää

¹⁷⁶ Antamispäivä 16.03.2017, asianumero R 17/49.

¹⁷⁷ Antamispäivä 13.04.2016, asianumero R 15/530.

¹⁷⁸ Antamispäivä 31.01.2020, asianumero R 19/207.

myös esimerkiksi ESL 4 §:n pitopaikan turvallisuus- ja tarpeenmukaisuusvaatimukseen sekä ESA 3 §:n puhtaanapitovaatimukseen, kun epäasiallinen pitopaikka rasittaa eläintä. Pitopaikan asiallisuuteen liittyvä toiminta yhdistetään kuitenkin useimmiten muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiseen kohteluun.¹⁷⁹

Liiallinen rasitus on siis periaatteessa yksinkertainen eläinsuojelurikoksen tekotapa, mutta se on oikeuskäytännössä hyvin harvinainen. Tapausten puute voi kertoa siitä, että eläinten liiallista rasitusta ei nykyaikana enää juuri tapahdu. Eläinten työkäytön väheneminen ja niiden aseman paraneminen yhteiskunnassa ovat voineet johtaa siihen, ettei liiallista rasitusta juurikaan tapahdu enää. Toinen mahdollisuus on se, että eläinten liiallista rasitusta tapahtuu yhä, mutta nämä tapaukset eivät päädy tuomioistuimiin asti erinäisistä syistä. Eläinten liiallista rasittamista voi olla esimerkiksi vaikeaa havaita, jolloin siitä ei ilmoiteta viranomaisille, ja tuomio jää antamatta. On myös mahdollista, että liiallinen rasitus lukeutuu monimutkaisemmissa eläinsuojelurikostapauksissa muihin eläinsuojelurikoksen tekemuotoihin. Esimerkiksi jos eläintä pahoinpidellään, sitä pidetään epäsopivassa pitopaikassa ja sen hoito laiminlyödään, tuomioistuin voi katsoa, että vaikka eläintä olisikin rasitettu liikaa, liiallinen rasitus on niin vahvasti yhteydessä esimerkiksi epäsopivaan säilytykseen ja hoidon laiminlyömiseen, että se ei käsittele liiallista rasitusta erikseen. Tällöin liiallinen rasitus voi sisältyä muihin tekemuotoihin, jolloin siihen ei yksinään kiinnitetä huomiota.

¹⁷⁹ Tätä käsitellään luvussa 6.

5 Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen

5.1 Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämisen yhteys muihin eläinsuojelurikoksen tekemuotoihin ja yleinen oikeuskäytäntö

Kolmas eläinsuojelurikoksen tekotapa on eläimen jättäminen tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille. RL 17:14:n mukaan eläinsuojelurikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Keräämäni oikeuskäytännön perusteella tämä tarpeellista hoitoa ja ravintoa vaille jättäminen on yleisin eläinsuojelurikoksen tekemuoto: noin 90 tapauksessa kaikista 110:stä mainittiin eläimen hoitamatta tai ravintoa vaille jättäminen. Tarpeellista hoitoa ja ravintoa vaille jättäminen pitää sisällään monia erilaisia tekoja, mikä johtaa tämän tekemuodon määrittelyyn monimutkaistumiseen sekä laajaan oikeuskäytäntöön. Tämä tekemuoto on teoriassa suhteellisen yksinkertainen: se kieltää eläimen jättämisen vaille sen tarvitsemaa hoitoa tai ravintoa, sillä eläimen jäädessä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa, eläin kokee tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämisen määrittely ei ole kuitenkaan yksinkertaista, sillä sekä rikoslaki että sen esityöt jättävät kyseisen teon suhteellisen epäselväksi. Esitöissä todetaan ainoastaan, että eläimeen kohdistuvasta hoito- ja muusta huolenpitovelvollisuudesta on eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa nimenomaisia säännöksiä.¹⁸⁰ Koska rikoslaisissa tai sen esitöissä ei ole tämän enempää soveltamisohjeita, tämä eläinsuojelurikoksen tekotapa saa siis suurimman osan sisällöstään eläinsuojelulaista ja -asetuksesta sekä muista asetuksista, kuten valtioneuvoston asetuksesta koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta. Kyseinen tekotapa on selkeä esimerkki eläinsuojelurikoskriminalisoinnin ns. blankorangaistussäännöksistä. Rangaistava tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen on siis määriteltävä täysin muiden lakien ja asetusten avulla, joista ei ole annettu esimerkkejä esitöissä. Tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen jää siis erittäin avoimen tulkinnan varaan.

Vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättäminen poikkeaa selvästi pahoinpitelystä ja liiallisesta rasituksesta sen velvoittavuuden takia. Pahoinpitelyn ja liiallisen rasituksen kriminalisoinneilla pyritään estämään toimet, joilla aktiivisesti pahennetaan eläimen olotilaa, mutta kriminalisoimalla tarpeellista ravintoa tai hoitoa vaille jättäminen luodaan vaatimus eläimen hyvinvoinnin ylläpitämisestä. Kaikki aikaisemmin mainitut tekemuodot aiheuttavat kipua,

¹⁸⁰ HE 6/1997 vp s. 136.

kärsimystä ja tuskaa, mutta vain hoitovelvollisuuden laiminlyöminen kriminalisointi asettaa eläimen omistajalle velvollisuuksia.¹⁸¹ Vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämisen kriminalisointi muodostaa siis pahoinpitelystä ja liiallisesta rasituksesta poikkeavan laiminlyöntirikoksen, jonka sisältö määritellään eläinsuojelulainsäädännön perusteella.

Tarpeellista hoitoa ja ravintoa vaille jättämisen määrittelyä vaikeuttaa myös tämän tekemuodon yhdistyminen muihin eläinsuojelurikoksen tekotapoihin. Koska rikoslaki jättää tekemuodon avoimeksi, joudutaan tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyönnin määrittelemiseksi hakemaan lainsäädäntöä ja soveltamisohjeita eläinsuojelulaista ja sen nojalla annetuista asetuksista. Tällöin ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että myös muuten eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastainen toiminta on kriminalisoitu erikseen RL 17:14.1:n 1 kohdan mukaan. Tällöin voi olla mahdotonta erottaa hoitovelvollisuuden laiminlyömistä muusta eläinsuojelulain vastaisesta toiminnasta, kun molemmat tekotavat saavat sisältönsä tarkemmin määrittelemättömästä osasta eläinsuojelulainsäädäntöä. Tämä ongelma näkyy myös tutkimassani oikeuskäytännössä, jossa suurimmassa osassa tapauksista, jossa henkilöä on syytetty vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämisestä, kyseistä henkilöä on joko tämän teon lisäksi tai yhdessä tämän teon kanssa syytetty myös muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta.

Vaikka tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämisen kriminalisointi on toteutettu blankorangaistussäännöksellä ja sille ei saada rikoslaissa absoluuttisen tarkkaa määritelmää, tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämiseen liittyvä oikeuskäytäntö on kuitenkin suurimmalta osin selkeää. Suuressa osassa tutkimistani tapauksista toiminta on ollut niin selvästi eläimen tarpeiden vastaista, että hoitovelvollisuuden laiminlyönnistä ei jäänyt epäselvyyttä eikä sen tulkinta ole aiheuttanut vaikeuksia. Esimerkiksi seuraavista tapauksista näkee, millaisia tapauksia tämän aihepiirin oikeustapaukset yleensä ovat:

Etelä-Karjalan käräjäoikeus, antamispäivä 30.5.2018, asianumero R 18/274.

Eläimistä vastuussa olevat henkilöt olivat muiden tekojen lisäksi jättäneet nautoja, hevosia, kanoja, lampaita ja koiria vaille riittävää ravintoa, vettä ja hoitoa. Tuomioistuimien katsoi, että eläinten ruoka ja vesi ei ollut niille sopivaa, sillä se oli ulosteesta pilaantunutta. Tällöin eläimet eivät saaneet riittävästi niille sopivaa ravintoa. Lisäksi joidenkin eläimien hoito oli laiminlyöty. Esimerkiksi lampaita ei ollut keritty ja naudoilla oli ollut lantapanssaria ja ihotulehdusta. Näin

¹⁸¹ Ks. Boucht – Frände 2019, s. 133, Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 219–231 ja Junttila 2012, s. 27–30.

ollen tuomioistuimissa katsoi, että eläimet eivät olleet saaneet tarpeellista hoitoa, mistä oli aiheutunut eläimille kipua, kärsimystä ja tuskaa.

Vantaan käräjäoikeus, tuomio 16/113649, antamispäivä 30.03.2016, asianumero R 16/328.

Eläimistä vastuussa oleva henkilö oli laiminlyönyt koiran tarpeellisen hoidon. Koira oli ollut erittäin vanha ja sairas, sen silmät olivat muurautuneet umpeen, sillä oli ollut hammaskiveä, märkiviä tulehduksia ja nivelrikko. Koira oli ollut myös kosketusarka, ja eläinlääkäri oli kuvannut sen vaivoja erittäin vakaviksi. Koira oli lopetettu enemmän kivun välttämiseksi välittömästi tarkastuksen aikana. Koiran omistajan katsottiin laiminlyöneen hoitaa koiran sairauksia ja sen oikea-aikaisen lopettamisen.

Nämä tapaukset edustavat siis hyvin suurinta osaa vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämistapauksia. Vaikka suurin osa tapauksista on selkeitä, ei tähän tekemuotoon yhdistettävä oikeuskäytäntö ole täysin moitteetonta. Käsittelen yleisimmistä tapauksista poikkeavia oikeustapauksia seuraavissa kahdessa alaluvussa hoitoon ja ravintoon liittyen erikseen, vaikka ne ovat usein vahvasti yhteydessä keskenään. Erillinen käsittely on kuitenkin perusteltua, sillä vaille ravintoa tai hoitoa jättämiset ovat lopulta erillisiä tekoja, joihin pätee hieman eri lainsäädäntö.

5.2 Tarpeellinen hoito

Jotta tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen voidaan määritellä, on ensin määriteltävä, mitä tarpeellinen hoito ja ravinto on. Yksi tätä tekemuotoa määrittelevä pykälä on ESL 5 §. Hoitoon liittyen pykälässä todetaan, että eläimen on saatava riittävästi sen tarvitsemaa hoitoa, ja että eläimen sairastuessa sen on saatava asianmukaista hoitoa. Lisäksi ESL 14 §:n mukaan sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä on joko itse autettava tai ilmoitettava eläimestä sen omistajalle tai hoitajalle taikka kunnaneläinlääkärille, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalle viranhaltijalle tai poliisille. ESA 8 §:ssä todetaan myös, että hoidossa olevan eläimen terveydestä, yleisestä hyvinvoinnista, eläimen puhtaudesta sekä sen tarvitsemasta muusta keuhkohoidosta on huolehdittava. Saman asetuksen 11 §:ssä todetaan, että eläimen sairastuessa tai vahingoittuessa sille on viipymättä annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa.

Hallituksen esitys selkeyttää tarpeellisen hoidon sisältöä vielä hieman enemmän. Sen mukaan eläimen hoidolla tarkoitetaan eläimen puhtaanapitoa ja tarpeellista keuhkohoitoa, eläimen henkisestä hyvinvoinnista huolehtimista sekä asianmukaisten virikkeiden tai toimintojen

järjestämistä niitä tarvitseville eläimille. Lisäksi vahingoittuneelle tai sairastuneelle eläimelle on annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa.¹⁸² Esityksessä todetaan myös, että kaikilla ihmisillä on velvollisuus auttaa sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä kaikin käytettävissä olevin keinoin.¹⁸³

Fyysinen ja psyykinen hyvinvointi pyritään lainsäädännössä turvaamaan kahdella tavalla: sen lisäksi että laissa todetaan, että fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista on yleisesti huolehdittava, lainsäädännössä on erillisiä pykäläitä, joiden avulla eläimen hyvinvointia pyritään turvaamaan. Yleistä hoitoa käsitellään esimerkiksi ESL 6 §:ssä, ja yksityiskohtaisempia vaatimuksia annetaan valtioneuvoston asetuksessa koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta 9 §:ssä, jossa säädetään liikunnantarpeen tyydyttämisvaatimuksista.¹⁸⁴

Tarpeellinen hoito pitää siis sisällään kaikki ne toimenpiteet, joilla turvataan eläimen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tällöin on oleellista määritellä eläimen hyvinvoinnin käsite: eläimen hyvinvointi on määritelty eläimen omaksi kokemukseksi sen psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan siis eläimen vointia, joka voi vaihdella hyvästä huonoon. Hyvinvointi määritellään paikoittain myös eläimen kyvyksi sopeutua ympäristön tapahtumiin ja olosuhteisiin. Eläimen hyvinvointi kärsii, jos tilanteeseen sopeutuminen ei onnistu, tai tämä aiheuttaa eläimelle jatkuvaa tai voimakasta stressiä, räsitystä, käyttäytymishäiriöitä tai terveyshaittoja.¹⁸⁵ Yleisesti käytettynä eläinten hyvinvointia kuvaavana mittarina on pidetty ns. viittä vapautta. Nämä vapaudet ovat vapaus nälästä ja janosta; vapaus epämukavuudesta; vapaus kivusta, loukkaantumisista ja sairauksista; vapaus normaaliin käyttäytymiseen sekä vapaus pelosta ja ahdistuksesta.¹⁸⁶ Myös Suomen lainsäädäntö seuraa näitä vapauksia vahvasti, jolloin niitä voi hyödyntää sekä fyysisen- että psyykkisen hyvinvoinnin määrittelyssä.¹⁸⁷

¹⁸² HE 36/1995 vp s. 21.

¹⁸³ HE 36/1995 vp s. 25.

¹⁸⁴ Eläinten terveyttä ylläpitäviä määräyksiä on joskus vaikeaa erottaa määräyksistä, jotka koskevat muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaista kohtelua. Tätä käsitellään lisää luvussa 6.

¹⁸⁵ Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvoinnin määritelmä sekä Fordyce 2017, s. 23–26.

¹⁸⁶ Eläinten hyvinvointikeskus: Hyvinvointi, kohta Eläinten hyvinvointia arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja Farm Animal Welfare Council 2009, s. i–ii ja 1–2.

¹⁸⁷ Nämä vapaudet ovat tärkeä osa EU:n eläinsuojelulainsäädäntöä, josta ne vaikuttavat jäsenmailhin. Vaikka nämä EU säännökset koskevatkin pääasiassa vain tuotantoeläimiä tiloilla, kuljetuksessa ja teurastettaessa, ne kuvaavat yleisiä eurooppalaisia eläinsuojelukäsitteitä ja tavoitteita. EUR-Lex: Eläinten hyvinvointi.

Tarpeellisella hoidolla pyritään siis ylläpitämään eläimen hyvinvointia, joka pitää sisällään sekä fyysisen että psyykkisen hyvinvoinnin. Näistä kahdesta osatekijästä eläimen psyykkinen hyvinvointi on vaikeampi määritellä. Hallituksen esityksessä todetaan, että lainsäädännöllä pyritään turvaamaan eläimen henkinen hyvinvointi.¹⁸⁸ Tähän taas vaikuttavat useat tekijät, kuten eläinten sopeutuminen ympäristöön ja sen tapahtumiin, virikkeiden olemassaolo ja mahdollisuus lajinmukaiseen käytökseen.¹⁸⁹ Psyykkistä hyvinvointia on kuvattu myös vapautena epämukavuudesta, pelosta ja ahdistuksesta sekä vapautena normaaliin käyttäytymiseen.¹⁹⁰ Psyykkisen hyvinvoinnin ja sen laiminlyömisestä kriminalisointia vaikeuttaa kuitenkin se, ettei laissa ole määritelty, minkä asteinen laiminlyönti on rangaistavaa. Tähän liittyen Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä on todettu, että kaikkia eläinten tarpeita ei voida lopulta tyydyttää, jonka takia eläinsuojelulaki on jätetty tältä osalta avoimeksi ilman selviä velvollisuuksia.¹⁹¹ Eläinten hoidon alimman rajan määrittely vaikeutuu siis huomattavasti, kun laissa ei säädetä tarkalleen mistään täytettävistä tarpeista. Eläinsuojelulain esitöissä on kylläkin selkeästi sanottu, että oleellisten käyttäytymistarpeiden toteuttamismahdollisuuksien puuttuminen voi aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä, jolloin tällaisen aiheuttaminen olisi kiellettyä.¹⁹²

Vaikka lainsäädäntö onkin siis tämän osalta erityisen epäselvää, psyykkisen hyvinvoinnin perustaso on kuitenkin jokaiselle eläimelle sama: eläimen ei kuulu kokea epämukavuutta, pelkoa tai ahdistusta ja sen on päästävä käyttäytymään suhteellisen luonnollisesti. Nämä näkyvät kuitenkin jokaisessa eläimessä eri tavoin, jolloin jokaista eläintä on tutkittava ja arvioitava erikseen. Tarpeellisen psyykkisen hoidon laiminlyömisestä tunnistamiseksi on siis tutkittava, millaisessa tilassa eläintä pidetään ja miten sitä tulisi kohdella. Tämän jälkeen tulisi selvittää, osoittaako eläin merkkejä sopeutumisesta tähän tilaan tai kohteluun, vai kokeeko eläin tästä johtuen kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Fyysinen hyvinvointi on hieman psyykkistä hyvinvointia selkeämpi käsite, ja se saa sisältönsä pitkälti suoraan eläinsuojelulaista. Myös sen määrittelyssä voidaan käyttää viittä vapautta, joiden mukaan fyysistä hyvinvointia kuvaa vapaus epämukavuudesta, kivusta,

¹⁸⁸ HE 36/1995 vp s. 20 ja 21.

¹⁸⁹ HE 36/1995 vp s. 3.

¹⁹⁰ Eläinten hyvinvointikeskus: Hyvinvointi, Kohta Eläinten hyvinvointia arvioidaan kokonaisvaltaisesti.

¹⁹¹ MmVM 10/1995 vp, s. 4.

¹⁹² HE 36/1995, s. 20 sekä Koskinen 2003, s. 14–15.

loukkaantumisista ja sairauksista.¹⁹³ Fyysisen hyvinvoinnin turvaaminen ja ylläpitäminen tapahtuu siis pitämällä eläimen keho kunnossa. Jokaisen eläimen perustason fyysistä hyvinvointia ylläpidetään periaatteessa samalla tavalla: eläimen haavat on hoidettava, eläin on pidettävä puhtaana ja sen kehon- ja turkinhoidosta on huolehdittava. Eläintä on siis hoidettava niin, ettei sen olo heikkene ja jos näin pääsee käymään, vaivat on hoidettava. Kuten psyykkisen hyvinvoinnin turvaamisessa, jokainen eläin vaatii käytännössä myös hieman erilaista hoitoa voidakseen fyysisesti hyvin.

Tarpeelliseen hoitoon kuuluu myös oikea-aikainen eläimen lopettaminen. ESL 14 §:n mukaan sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa eläintä on pyrittävä auttamaan. Pykälässä todetaan lisäksi, että jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen on ilmeistä julmuutta sitä kohtaan, eläin on lopetettava tai on huolehdittava siitä, että se lopetetaan. Myös ESA 11 §:ssä todetaan, että sairauden tai vamman laadun niin edellyttäessä eläin on lopetettava tai teurastettava. Myös hallituksen esityksissä todetaan, että eläin on lopetettava, jos se on vakavasti sairas tai loukkaantunut ja sitä ei voida hoitaa.¹⁹⁴ Esitöissä todetaan lopettamisen ajoittamisesta, että jos eläimelle ei voida käytännössä hankkia apua ESL 14 §:n mukaisesti ja eläin on niin kivulias ja tuskainen, että sen hengissä pitäminen on tarpeettoman kivun ja tuskan tuottamista eläimelle ja odotettavissa olevan kuoleman tarpeetonta pitkittämistä, eläin voidaan lopettaa.¹⁹⁵ Tutkimassani oikeuskäytännössä on tähän liittyen katsottu yhtenäisesti, että eläinlääkäriin tulisi olla yhteydessä heti silloin, kun eläimen huono vointi havaitaan.¹⁹⁶

Jotta tarpeellinen hoito voidaan järjestää, eläimestä vastuussa olevan on tiedettävä, millaista hoitoa hänen vastuullaan oleva eläin vaatii pysyäkseen fyysisesti ja psyykkisesti hyvässä kunnossa. Tähän liittyen ESL 5a §:ssä todetaan, että tuotantoeläinten hoitajalla on oltava eläinlaji huomioon ottaen tarvittava koulutus tai riittävä muu osaaminen eläinten asianmukaiseksi hoitamiseksi. Laissa todetaan siis erityisesti, että tuotantoeläinten hoitajan on tiedettävä hänen vastuullaan olevan eläimen tarpeista. Eläinsuojelulain ja -asetuksen perusteella voidaan kuitenkin katsoa tämän lisäksi, että muunkin kuin tuotantoeläimen omistajalla vaikuttaisi olevan velvollisuus ottaa selvää, minkälaista ravintoa ja hoitoa hänen vastuullaan

¹⁹³ Eläinten hyvinvointikeskus: Hyvinvointi, Kohta Eläinten hyvinvointia arvioidaan kokonaisvaltaisesti.

¹⁹⁴ HE 36/1995 vp s. 21.

¹⁹⁵ HE 36/1995 vp s. 25.

¹⁹⁶ Näin on lausuttu esimerkiksi Helsingin hovioikeuden tuomiossa 20/112144, antamispäivä 25.03.2020, asianumero R 18/2777.

oleva eläin tarvitsee. Vaikka tällaisesta velvollisuudesta ei ole suoraan kyseisissä säännöksissä mainittu, tällainen periaate on selvästi havaittavissa. ESL 1 § määrää, että eläimiä on kohdeltava niin, ettei niille aiheudu tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, ESL 5 §:ssä todetaan, että eläimen on saatava sille sopivaa ravintoa, juotavaa ja muuta sen tarvitsemaa hoitoa ja ESA 8 §:ssä todetaan, että hoidossa olevan eläimen terveydestä ja yleisestä hyvinvoinnista sekä eläimen puhtaudesta ja sen tarvitsemasta muusta keuhonhoidosta on huolehdittava. Jotta erilaisille eläimille voitaisiin tarjota nämä vaatimukset täyttävää huolenpitoa, eläimestä vastuussa olevan on tiedettävä, mitä tällainen hoito ja ravinto tarkoittaa hänen vastuullaan olevan eläimen kohdalla. Samanlaiset vaatimukset löytyvät myös ruokaan liittyen ESL 5 §:stä ja ESA 9 §:stä. Tällöin laki siis velvoittaa kaikki eläimestä vastuussa olevat henkilöt selvittämään, millaista hoitoa ja ravintoa eläin vaatii pysyäkseen terveenä. Ihmisten on myös tunnettava heitä koskevat lait, mikä korostaa selonottovelvollisuutta eläimestä huolehtimiseen liittyen. Lisäksi oikeuskäytännössä tuomioistuimet ovat todenneet, että eläimestä vastuussa olevan kuuluisi tietää, millaista hoitoa hänen vastuullaan oleva eläin tarvitsee.¹⁹⁷ Myös yhteiskunnan käsitykset hyvästä eläimenhoidosta viittaavat siihen, että eläimestä vastuullisen henkilön tulee tietää, miten eläintä hoidetaan sen vaatimalla tavalla.¹⁹⁸

Kuten tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa todettiin, suuri osa tarpeelliseen hoitoon ja ravintoon liittyvästä oikeuskäytännöstä on selkeää. Se ei kuitenkaan tarkoita, että oikeuskäytäntö olisi ongelmatonta. Koska tarpeelliseen hoitoon ja ravintoon liittyvää oikeuskäytäntöä oli tutkimassani oikeuskäytännössä eniten, oli ratkaisuiden välillä myös ristiriitaisuuksia. Yksi suurimmista epäyhtenäisyyden aiheuttajista on eläimien kunnan arviointi ja sen vaikutus tuomioon. Tämä on havaittavissa seuraavissa tapauksissa:

Helsingin hovioikeus, tuomio 15/101890, antamispäivä 16.01.2015, asianumero R 14/553.

Kolme koira oli muiden tekojen lisäksi jätetty vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa. Tuomioistuimien katsoi, että pelkästään jo koirien ulkonäkö antoi tarpeeksi näyttöä siitä, että koirat eivät olleet saaneet tarpeeksi sopivanlaista vettä ja ravintoa. Koirat olivat olleet laihoja ja kuivuneita. Sen sijaan tuomioistuimien katsoi, että korvien likaisuuden, liian pitkien kynsien, vähäisen hammaskiven, ihottuman ja matojen ei katsottu aiheuttaneen koirille tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa.

¹⁹⁷ Esimerkiksi Turun hovioikeuden tuomio 15/112821, antamispäivä 20.3.2015, asianumero R 13/2116 ja Pohjois-Savon kärjäoikeus, tuomio 14/151871, antamispäivä 28.11.2014, asianumero R 13/3084.

¹⁹⁸ Esimerkiksi koiranomistajalta odotetaan, että hän on perehtynyt omistamansa koiran laji- ja rotutyypillisiin tarpeisiin ja että koira saa nauttia riittävästi rodunomaisista aktiviteeteistä. Kennelliitto: Vastuullisuuden mallina koiranomistajan ja -haltijan perussääntö.

Helsingin käräjäoikeus, tuomio 16/101874, antamispäivä 15.01.2016, asianumero R 15/1653.

Yksi koira oli muiden tekojen lisäksi jätetty vaille tarpeellista hoitoa. Tuomioistuin katsoi, että koira oli kokenut tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, kun sen turkinhoito oli laiminlyöty. Turkki oli ollut kahdesti niin huonossa kunnossa, että se oli jouduttu ajamaan pois eläinlääkärin toimesta koiran ollessa rauhoitettuna. Lisäksi koiralle leikkauksen jälkeen laitettua tukisidettä ei ollut vaihdettu, jolloin sen iho oli hautunut ja tulehtunut.

Kuten näistä tapauksista näkee, eri tuomioistuimilla tai jopa samalla tuomioistuimella toisessa käsittelyssä voi olla on paikoittain erilaiset käsitykset siitä, millainen hoidon laiminlyönti katsotaan rangaistavaksi laiminlyönniksi. Yhdelle tuomioistuimelle saattaa riittää, että eläimellä todetaan olevan jokin optimaalisesta olotilasta poikkeava vaiva tai haitta, jotta siitä vastuussa oleva henkilö voidaan tuomita eläinsuojelurikoksesta. Toinen tuomioistuin saattaakin tästä poiketen katsoa, että samanlaisen vaivan ei voida katsoa aiheuttaneen kipua, kärsimystä tai tuskaa. Näissä kahdessa tapauksessa tuomioistuimet katsoivat samanlaisten iho-ongelmien kertovan eri tavoin koiran olotilasta. Näiden kahden esimerkin lisäksi tällaisia epäyhtenäisyyksiä on aiheuttanut esimerkiksi lantapanssarien arviointi. Jotkin tuomioistuimet ovat katsooneet, että pelkän lantapanssarin olemassaolo on tarpeeksi eläinsuojelurikoksen täyttymiseksi¹⁹⁹, kun taas toisessa tuomiossa on katsottu, että pelkkä lantapanssarin olemassaolo ei vielä riitä kertomaan kivusta, kärsimyksestä ja tuskasta.²⁰⁰ Oikeuskäytännössä on siis havaittavissa tälläkin saralla huomattavaa epäyhtenäisyyttä, joka johtuu todennäköisesti lain epäselvästä sanamuodosta ja blankolainsäädännöstä. Tarpeellisen hoidon ja sen laiminlyönnin määritelmä voivat siis vaihdella oikeuskäytännössä.

Tarpeellinen hoito jakautuu siis kolmeen osaan. Tarpeellinen hoito tarkoittaa eläimen fyysisen ja henkisen terveyden ylläpitämistä, vaivojen hoitamista ja kun nämä eivät riitä, oikea-aikaista eläimen lopettamista. Tarpeellista hoitoa ei siis ole pelkästään sanamuodon mukainen eläimen sairauksien hoitaminen tai eläinlääkäriin toimittaminen silloin, kun eläin on jo kipeä. Tarpeellinen hoito pitää sisällään kaiken sen toiminnan, joka pitää eläimen tyytyväisenä ja terveenä koko sen elämän ajan. Tarpeellisessa hoidossa on siis otettava huomioon eläimen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tarpeellista hoitoa ei voida kuitenkaan määritellä täydellisellä tarkkuudella, sillä jokaisella eläinlajilla ja rodulla on hieman toisistaan poikkeavat tarpeet. Tällöin eläimestä vastuussa olevan kuuluu tietää hänen vastuullaan olevan eläimen yksittäiset hoitotarpeet ja toteuttaa ne niin, että toimintaa ei katsottaisi julmaksi tai turhaksi kivun,

¹⁹⁹ Rovaniemen hovioikeuden tuomio 15/124807, antamispäivä 08.06.2015, asianumero R 14/1137.

²⁰⁰ Itä-Suomen hovioikeus tuomio 19/147825, antamispäivä 01.11.2019, asianumero R 19/223.

kärsimyksen tai tuskan tuottamiseksi. Nämä eläinkohtaiset vähimmäisvaatimukset luetellaan eläinkohtaisissa asetuksissa. Esimerkiksi koira vaatii erilaisia toimia kuin kissa voidakseen hyvin. Siksi niillä on omat säännöksensä valtioneuvoston asetuksessa koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta.

Tarpeellista hoitoa selkeyttää esimerkki lampaan hoidosta. Lampaan on annettava ulkoilla ja oleskella laumassa, sillä ulkoilu ylläpitää terveyttä ja laumassa oleilu vähentää lampaan kokemaa stressiä ja ahdistusta, jota se kokisi laumaeläimenä yksin.²⁰¹ Lammasta on myös pidettävä sellaisessa pitopaikassa, joka täyttää valtioneuvoston asetuksessa lampaiden suojelusta annetut määräykset. Tällöin lammas voi henkisesti hyvin toteuttaessaan lajiominaista käytöstään sille sopivassa paikassa. Fyysisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi lammas on kerittävä, jotta ylimääräinen villa ei tee sen oloa epämukavaksi tai aiheuta pitemmällä aikavälillä sairauksia. Jos lammas vahingoittaa jalkansa, jalkaa on hoidettava, jotta se ei kärsisi kipeästä jalasta. Lammas on myös lopulta lopetettava, jos jalkaa ei voida hoitaa. Näin lammas ei koe ylimääräistä kipua, kärsimystä ja tuskaa. Eläimestä vastuussa olevan on siis jatkuvasti aktiivisin toimin huolehdittava eläimen hyvinvoinnista ja varmistettava, että eläin voi koko ajan hyvin sekä fyysisesti että psyykkisesti. Jos yksikin osa tarpeellisen hoidon kolmesta osasta ei toteudu, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö voi täytyä. Tarpeellinen hoito yhdessä tarpeellisen ravinnon kanssa ennaltaehkäisee tarpeettoman kivun, kärsimyksen ja tuskan syntymistä.

5.3 Tarpeellinen ravinto

Tarpeellinen hoito liittyy vahvasti tarpeelliseen ravintoon, eikä niitä voi aina täysin erottaa toisistaan. Tarpeellisen ravinnon määrittely on kuitenkin hieman yksinkertaisempaa kuin tarpeellisen hoidon määrittely. Tarpeellisen ravinnon määrittelyssä voidaan lähteä samalla tavalla liikkeelle ESL 5 §:stä kuin tarpeellisen hoidon määrittelyssäkin. ESL 5 §:ssä todetaan ravintoon liittyen, että eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa ja juotavaa. ESA 9 §:ssä todetaan, että hoidossa olevalle eläimelle on annettava sille sopivaa hyvälaatuista ruokaa ja juomaa, ja että ruokinnassa on otettava huomioon kunkin eläimen tarpeet ja varmistettava, että jokainen eläin saa ravintoa riittävästi. Lisäksi pykälässä todetaan, että eläimen terveydelle tiettävästi vaarallisen ruoan, juoman tai muun ravinnon antaminen hoidossa olevalle eläimelle

²⁰¹ Eläinten hyvinvointikeskus: Lampaan hyvinvointi.

on kiellettyä,²⁰² samoin kuin sellaisten ravintoaineiden antamatta jättäminen, joiden puuttumisen tiedetään aiheuttavan eläimen sairastumisen.

Esityöt tarkentavat tarpeellisen ravinnon määritelmää entisestään. Niiden mukaan riittävällä ja sopivalla ravinnolla tarkoitetaan, että eläin saa määrällisesti riittävästi ravintoa energiatarpeensa tyydyttämiseksi sekä erilaisia ravintoaineita, vitamiineja ja muita hyvinvoinnin ja elintoimintojen kannalta välttämättömiä aineita. Eläimelle annettavan rehun ja muun ruuan tulisi olla hyvälaatuista ja koostumukseltaan sellaista, että se on eläimelle sopivaa ja että eläin voi sitä vaikeuksitta syödä. Eläimelle annettava ravinto ei saisi sisältää myrkyjä tai muita eläimen terveydelle tai hyvinvoinnille haitallisia aineita tai epäpuhtauksia. Tuotantoeläimille tai seura- ja harrastuseläimille annettavan veden tulisi olla hyvälaatuista.²⁰³

Esitöissä tarkennetaan siis ravinnon vaatimuksia. Kuten tarpeellista hoitoa arvioitaessa, myös ruokinnassa on otettava huomioon huomattava tapauskohtaisuus johtuen eläinten erilaisuudesta. Pelkästään jo eläimen ravinnontarve kertoo tapauskohtaisuudesta tämänkin tekemuodon kohdalla. Esimerkiksi ESA 9 §:n mukaisesti huolenpitovelvollisuuden täyttymistä arvioitaessa on otettava huomioon myös eri eläinlajien erot: eläimen ruokinnasta huolehdittaessa on otettava huomioon, että eri eläimet tarvitsevat erilaiset määrät erilaista ruokaa. Tuomioistuimessa on siis tutkittava, millaista ravintoa tietynlainen eläin tarvitsee, ja kuinka usein se tarvitsee sitä voidakseen hyvin. Ravinnon riittävyys arviointiin voidaan käyttää samaa sopeutumisen tutkimista kuin riittävän hoidon arviointiin: jos eläin ei sopeudu ravinnon laatuun ja määrään, tai jos tämä sopeutuminen aiheuttaa huomattavaa kipua, kärsimystä tai tuskaa, kyseeseen voisi tulla eläinsuojelurikos.

Lainsäädäntö ei siis vastaa siihen kysymykseen, milloin ravitsemisen laiminlyönnissä ylitetään rangaistavuuden raja. Laissa ei esimerkiksi sanota, kuinka usein ja kuinka paljon koira tarvitsee ruokaa. Yhden ruokintakerran jättäminen väliin, kun eläin ruokitaan kahdesti päivässä, ei voi vielä johtaa eläinsuojelurikokseen, mutta laki ei anna vastausta tai edes tulkintaohjeita määrittelemään, kuinka monta ruokintakertaa on laiminlyötävä, jotta kyseessä olisi eläinsuojelurikos. Tällöin sen määrittely siirtyy oikeuskäytäntöön, jossa voidaan kuitenkin lain avoimen kirjaimen takia päätyä vaihteleviin ja pahimmillaan toisistaan poikkeaviin ratkaisuihin.

²⁰² Tällaista toimintaa voisi kuitenkin pitää pahoinpitelynä. Ks. 4. luku.

²⁰³ HE 36/1995 vp s. 21.

Tarpeelliseen ravintoon liittyvä oikeuskäytäntö on tutkimani oikeuskäytännön perusteella selkeämpää kuin tarpeellisen hoitoon liittyvä oikeuskäytäntö. Tutkimukseni mukaan tuomioistuimet ratkaisevat hyvin yhteneväisesti tapaukset, joissa eläin jätetään vaille ravintoa. Useimmiten tapauksessa todetaan, että eläin on ollut pitkään joko täysin hylättynä tai niin vähäisellä ravinnolla, että sen vointi on lähes täysin romahtanut tai että nälkiintyminen on muuten selvää. Esimerkiksi seuraava tapaus kuvastaa tätä hyvin:

Lapin kärjäoikeus, tuomio 19/119726, antamispäivä 02.05.2019, asianumero R 17/967.

Viiden kissanpennun ja yhden kissan hoito ja ruokinta oli laiminlyöty täysin. Kissanpennut oli hylätty kolmeksi viikoksi yksin taloon ja aikuinen kissa sen ulkopuolelle. Kissoille ei ollut jätetty ruokaa, vettä tai hiekkalaatikkoa ja kissojen pitopaikka oli likainen. Kissanpennut olivat selvinneet syömällä jääkaapista löytyneitä vanhoja ruokia ja juomalla homeista luumukiisseliä. Kissat olivat olleet nälkäisiä ja huonokuntoisia löydettyänsä. Tuomioistuin katsoi, että kissoille oli aiheutunut toiminnasta tarpeetonta kärsimystä ja tuskaa.

Suuri osa tutkimistani vaille tarpeellista ravintoa jättämistapauksista vastaa tätä tapausta. Tarpeellista ravintoa koskevaa oikeuskäytäntöä selkeyttää se, että toisin kuin tarpeellisessa hoidossa, tarpeellisen ravinnon puute näkyy usein nopeammin ja selkeästi. Eläimen keuhonhoidon, esimerkiksi turkin harjaamisen, laiminlyöminen aiheuttaa ongelmia huomattavasti pidemmällä aikavälillä kuin täysin vaille ruokaa ja juomaa jättäminen, joka voi aiheuttaa vakavia seurauksia jo muutamassa päivässä.

Ravintoon liittyvä oikeuskäytäntö kärsii kuitenkin hieman lain avoimuudesta ja määritelmien puutteesta samalla tavalla kuin tarpeelliseen hoitoon liittyvä oikeuskäytäntökin. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet tulkitsevat hieman eri tavoin sitä, milloin eläin on jätetty vaille tarpeellista ravintoa. Esimerkiksi seuraavissa kahdessa tuomiossa tämä näkyy hyvin:

Varsinais-Suomen kärjäoikeus, tuomio 18/114225, antamispäivä 29.3.2018, asianumero R 17/5609.

Tapauksessa syytetty oli muiden tekojen lisäksi jättänyt noin 50–80 nautaa vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa. Naudat olivat olleet likaisia ja joillakin niistä oli ollut sairauksia, mutta ne olivat muuten vaikuttaneet fyysisesti hyvävointisilta eivätkä ne olleet laihoja. Naudat olivat kuitenkin huutaneet nälkäänsä ja syöneet heti niille tarjottua ruokaa. Tuomioistuin olikin täten

katsonut, että naudat eivät olleet saaneet tarpeellista ravintoa ja että naudat olivat kokeneet kipua, kärsimystä ja tuskaa.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus, tuomio 16/140154, antamispäivä 04.10.2016, asianumero R 16/605. Tapauksessa syytettyä syytettiin muiden tekojen ohella noin 50 naudan jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa. Tapauksessa todettiin, että lehmät olivat olleet hyvin laihoja ja että niiden ruoka oli ollut huonolaatuista eikä se täyttänyt niiden ravintotarvetta. Tuomioistuin totesi näiden löydösten perusteella, että naudat olivat jääneet vaille tarpeellista ravintoa ja että syytetyn toiminta oli kokonaisuudessaan aiheuttanut naudoille tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Kuten tapauksista näkee, tuomioistuimet saattavat katsoa samanlaisia tapauksia hieman eri tavoin kuten tarpeellista hoitoa arvioitaessa. Ensimmäisessä tapauksessa tarpeellisen ravinnon puuttumisen toteennäyttämiseksi riitti se, että eläimet vaikuttivat nälkäisiltä ja söivät niille tarjottua ravintoa. Toisessa tapauksessa tämä todettiin sillä, että eläimet olivat normaaliyksilöä laiempia. Oikeuskäytännössä on myös usein katsottu, että eläimen jättämisestä vaille tarpeellista ravintoa kertoo myös eläimen käytös. Tuomioistuimet ovat katsoneet, että jos eläin esimerkiksi huostaanottamisen jälkeen syö erityisen paljon, se on merkki nälkiintymisestä.²⁰⁴ Eläimen epänormaali ruokailukäytös voi siis olla laihuuden ja yleisen nälkäisyyden osoittamisen lisäksi yksi mahdollinen osoitin eläimen jättämisestä vaille tarpeellista ravintoa ja näin tärkeä osa eläinsuojelurikostuomiota.

Tarpeelliseen ravintoon liittyvä oikeuskäytäntö on tarpeelliseen hoitoon verrattuna kuitenkin suhteellisen yhtenäistä, eikä se kärsi samalla tavalla tuomioiden erilaisuudesta kuin tarpeelliseen hoitoon liittyvä oikeuskäytäntö. Vaikka yksi tuomioistuin katsoisi, että tarpeellisen ravinnon puutteesta kertoo eläimen osoittama nälkäisyys ja toinen tuomioistuin katsoisi, että tästä kertoisi eläimen laihuus, lopputulokset ovat lähtökohtaisesti samat. Nälkäisyys ja laihuus korreloivat usein vahvasti keskenään, jolloin tuomioissa ei juuri esiinny eroavaisuuksia. Tuomioistuimet soveltavat näitä kahta tarpeellisen ravinnon puutteen merkkiä myös hyvin yhtenäisesti. Ongelmia voisi syntyä, jos tuomioistuimet katsoisivat, että vain toinen näistä tarpeellisen ravinnon puutteen näyttötavoista kelpaisi rikoksen toteennäyttämiseen. Näin ei kuitenkaan ole tutkimani oikeuskäytännön perusteella tapahtunut. Oikeuskäytäntöä yhtenäistää myös se, että kaikista vaille tarpeellista ravintoa jättämisen osoittimista yleisin on eläimen epänormaali laihuus. Kyseinen seikka on helppo osoittaa ja se kertoo pitkään

²⁰⁴ Näin on toimittu esimerkiksi tapauksissa Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/105049, antamispäivä 07.02.2017, asianumero R 17/386 ja Helsingin käräjäoikeus, tuomio 17/131979, antamispäivä 23.08.2017, asianumero R 17/3394.

jatkuneesta ravinnon antamisen laiminlyönnistä. Tuomioistuimet ovat lisäksi lähes kaikissa tapauksissa yksimielisesti katsoneet, että jos eläin on kuivunut tai laihtunut normaalia verrokkiyksilöä laihemmaksi, eläin ei ole saanut tarpeellista ravintoa ja eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyy.²⁰⁵ Kun eläin on sen sijaan jätetty lyhyemmäksi aikaa ruokkimatta, tuomioistuimet ovat yhtenäisesti katsoneet, että eläimestä vastuussa ollut henkilö on todistetusti ollut poissa paikalta useamman päivän, minkä aikana eläin ei ole saanut ruokaa, jolloin se on kokenut tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa.²⁰⁶

Tarpeellinen ravinto on siis muutakin kuin vain minkä tahansa ruoan tarjoamista eläimelle. Ensinnäkin tarpeellinen ravinto pitää sisällään myös eläimen tarvitseman juoman. Tarpeellinen ravinto jakautuu neljään osaan: ravinnon on täytettävä eläimen energiantarve, sen on ylläpidettävä eläimen terveyttä, ravinto ei saa olla vahingollista sille ja ravinnon on oltava sellaista, että eläin pystyy syömään sitä ilman vaikeuksia. Tämä tarkoittaa, että ruoka tulee olla oikeassa muodossa ja eläimen tavoitettavissa. Tämän lisäksi ruuan tulee ravita eläintä niin, ettei se tunne nälän tunnetta. Eläimen ei siis tulisi kärsiä nälästä ainakaan pitkään. Ruuan on myös oltava pitkällä aikavälillä oikeanlaista: oikeanlaisten ravinteiden, vitamiinien ja muiden tällaisten aineiden poisjättäminen ravinnosta vähentää eläimen hyvinvointia ainakin pitkällä aikavälillä.²⁰⁷ Tällainen riittämättömän ravinnon tarjoaminen aiheuttaa eläimelle kipua, kärsimystä tai tuskaa vähintään pitkällä aikavälillä, kun esimerkiksi vitamiinivaje aiheuttaa eläimelle sairauksia. Kun eläimelle annetaan liian pitkään vääränlaista ravintoa, joka ei pitkällä aikavälillä riitä pitämään eläintä terveenä, syllistytään eläinsuojelurikokseen. Tarpeellista ravintoa vaille jättäminen tulee oikeuskäytännön perusteella useimmiten rangaistavaksi silloin, kun eläin on joko laihtunut niin paljon, että se poikkeaa normaalista tai jos eläin osoittaa pitkäaikaisen nälkiintymisen merkkejä esimerkiksi elehtimällä erityisen nälkäisesti tai jos sen ruokailukäytös on muuttunut normaalista poikkeavaksi, esimerkiksi epänormaalin ahnaaksi. Näiden molempien tulee myös olla näkyvissä useamman tarkastuskerran aikana, jollei esimerkiksi laihtuminen ole niin vakavaa, että eläin joudutaan lopettamaan. Vaille tarpeellista ravintoa jättämisestä voidaan rangaista myös silloin, kun eläin on todistetusti joutunut olemaan ilman ruokaa liian pitkään, esimerkiksi muutaman päivän. Tällöin tuomioistuimen tulisi kuitenkin tietää, kuinka pitkään tietty eläin pärjää ilman ravintoa.

²⁰⁵ Vain yhdessä tapauksessa (Turun hovioikeus, tuomio 15/112821 antamispäivä 20.3.2015, asianumero R 13/2116) katsottiin, että hevosen erikoinen ja huomattava laihtuminen olisi voinut johtua muusta kuin tarpeellisen ravinnon antamisen laiminlyönnistä. Hevonen oli vastikään varsonut, jolloin laihtumiselle oli toinen mahdollinen ja hyväksyttävä syy.

²⁰⁶ Esimerkiksi Helsingin hovioikeus, tuomio 18/112074, antamispäivä 19.03.2018, asianumero R 17/827.

²⁰⁷ Fordyce 2017, s. 32.

5.4 Hyvinvoinnin seuranta

Eläinsuojelulaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään myös tarpeellisen ravinnon ja hoidon laiminlyönnin yhteydessä eläimen hyvinvoinnin seurannasta. Hyvinvoinnin seuranta liittyy vahvasti vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen sekä muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiseen toimintaan. ESL 5 §:ssä säädetään, että eläimen hyvinvointi ja olosuhteet on tarkistettava riittävän usein ja ESA 10 §:ssä säädetään, että jos hoidossa oleva eläin on ihmisen välittömässä valvonnassa tai tavoitettavissa, on eläimen kunto ja terveydentila sekä hyvinvointi tarkastettava vähintään kerran päivässä ja tarvittaessa useamminkin. Lisäksi tarkastuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota synnytystä odottaviin, juuri synnyttäneisiin, vastasyntyneisiin, sairaisiin, heikkokuntoisiin ja vahingoittuneisiin eläimiin. Hallituksen esityksen mukaan tarkastustiheyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon eläimenpitomuoto, eläinlaji, eläimen fysiologinen tila sekä olosuhteet eläintilassa ja elinympäristössä. Esityksessä todetaan myös, että päivittäinen tarkastusvelvollisuus koskee vain ihmisen välittömässä valvonnassa ja tavoitettavissa olevia eläimiä.²⁰⁸

Hyvinvoinnin seuranta on eläinsuojelurikosten tekotapojen kannalta erikoinen, sillä pelkkä eläimen hyvinvoinnin seurannan laiminlyöminen ei sinänsä aiheuta eläimelle mitään seurauksia. Se voi kuitenkin johtaa ajan kuluessa siihen, että eläin jää vaille ravintoa tai hoitoa. Kyseessä ei kuitenkaan ole suoranaisesti osa ravitsemista ja hoitoa, ja siitä säädetään erikseen ESA 10 §:ssä. Tätä tekomuotoa voisi siis käsitellä yhdessä vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämistapauksien kanssa tai muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaista toimintaa arvioitaessa. Lain sanamuodon perusteella tähän tekomuotoon syyllistyisi henkilö, joka jättäisi hänen vastuullaan olevan eläimen hyvinvoinnin tarkistamatta. Tämä tarkistustiheys vaihtelisi päivittäisestä tarkistuksesta pidempiin aikoihin, jos eläin ei ole välittömässä valvonnassa.

Oikeuskäytännössä tämä tekotapa on usein yhdistetty vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa jättämiseen, eikä sitä ole erikseen käsitelty. Silloin kun sitä on käsitelty erillisenä tekona, kyseessä on ollut tiineenä olleen eläimen olon seuraamisen laiminlyönti. Esimerkiksi seuraava tapaus osoittaa tämän hyvin:

Kainuun käräjäoikeus, tuomio 20/109910, antamispäivä 06.03.2020, asianumero R 19/689.

²⁰⁸ HE 36/1995 vp s. 21.

Tapauksessa useiden vuohien omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Muiden tekojen lisäksi vuohien omistajan katsottiin laiminlyöneen lopputiineiden eläimien valvonnan. Lopputiineitä vuohia ei erotettu muista, karitsat olivat aikuisten seassa, ulkoilualueella oli useita kuolleita polkeutuneita karitsoja ja karitsoja uhkasi kylmettyminen ja nälkiintyminen. Tuomioistuimien katsoi, että valvonnan laiminlyönti oli aiheuttanut vuohille kärsimystä ja tuskaa.

Tällaiset tapaukset ovat kuitenkin tutkimani oikeuskäytännön perusteella harvinaisia, sillä yleensä valvonnan laiminlyönti yhdistetään vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen. Esimerkiksi Turun hovioikeuden tuomiossa 18/118004²⁰⁹ tuomioistuimien katsoi, että valvontavelvollisuuden laiminlyönti oli johtanut lampaiden jäämiseen vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa, mikä oli aiheuttanut tarpeetonta kipua, kärsimystä ja tuskaa. Valvontavelvollisuus on siis yleensä yhdistetty hoitoon ja ravintoon niin, että valvonnan laiminlyönti ei ole erikseen rangaistavaa, vaan siitä rangaistaan silloin, kun se on johtanut tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jäämiseen. Oikeuskäytännössä tämä valvontavelvollisuuden käsittely ei ole kuitenkaan aiheuttanut ongelmia: silloinkin kun valvontavelvollisuutta käsitellään yksittäisenä tekona, se yhdistyy niin vahvasti vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen, että se ei vaikuta erillisesti tuomion lopputulokseen tai rangaistukseen.²¹⁰ Tuomioissa tämä teko yhdistetään lopuksi vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen, jolloin valvontavelvollisuus vaikuttaa teon arviointiin kokonaisuus huomioon otettaessa, mutta ei yksittäisenä tekona rangaistaessa.

Tarpeelliseen hoitoon liittyvä oikeuskäytäntö on siis epäyhtenäistä, kuten pahoinpitelyssäkin, kun taas tarpeelliseen ravintoon liittyvä oikeuskäytäntö on suhteellisen yhtenäistä pieniä perustelueroja lukuun ottamatta. Ongelmia aiheuttaa kuitenkin se, että nämä teot tapahtuvat harvoin yksin: useimmiten eläinsuojelurikos koostuu sekä hoidon ja ravinnon puutteesta että muusta eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten vastaisesta toiminnasta. Oikeuskäytäntö sekoittuu tällöin huomattavan paljon, jolloin määritelmien tekeminen ja säännönmukaisuuksien löytäminen on huomattavasti vaikeampaa. Seuraavassa luvussa käsiteltävät teot liittyvät usein erittäin vahvasti vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen,

²⁰⁹ Antamispäivä 30.04.2018, asianumero R 16/2170.

²¹⁰ Esimerkiksi aikaisemmin mainitsemassani Kainuun kärjäoikeuden tuomiossa 20/109910 (antamispäivä 06.03.2020, asianumero R 19/689) sekä Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomiossa 16/153648 (antamispäivä 20.12.2016, asianumero R 16/1339) eläinten valvonta oli laiminlyöty. Kainuun kärjäoikeuden tuomiossa valvonnan laiminlyönti mainittiin erikseen rangaistavana tekona, toisin kuin Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomiossa, jossa valvonta oli laiminlyöty, mutta se samaistettiin pitopaikan puhtauden ja ruokinnan laiminlyönteihin. Molemmissa tapauksissa syytetty tuomittiin kuitenkin samalla tavalla maksamaan 30 päiväsakkoa eläinsuojelurikoksesta. Valvonnan laiminlyönnillä ei siis ollut vaikutusta rangaistuksiin.

jolloin nämä eläinsuojelurikoksen tekotavat kannattaa ottaa niitä tutkittaessa huomioon kokonaisarviointia ankaroittavina tekoina.

6 Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu

6.1 Muun kohtelun häilyvät rajat

Neljäs tutkimani eläinsuojelurikoksen tekotapa on muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu. RL 17:14.1:n 1 kohdan mukaan eläinsuojelurikoksesta tuomitaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Tämä eläinsuojelurikoksen tekotapa kerää alleen kaikki ne loput teot, jotka ovat julmia tai aiheuttavat eläimelle tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa ja jotka eivät lukeudu pahoinpitelyksi, liialliseksi rasitukseksi tai vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseksi ja jotka eivät sisälly RL 17:14.1:n 2–4 kohtiin. Tällaisen avoimen tekemuodon säätäminen on periaatteessa pakollista mahdollisimman hyvän eläinsuojelun toteutumiseksi, sillä eläinsuojelurikoksen voi tehdä monin eri tavoin. Koska eläimille voi tuottaa kipua, kärsimystä tai tuskaa lähes loputtoman monella tavalla, eläinten suojelemisen kannalta on perusteltua kriminalisoida myös muut teot, jotka aiheuttavat tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Lain esitöissä todetaankin tähän viitaten, että koska rikossäännöksessä ei ole mahdollista lyhyesti määritellä eläinten julman tai tuskallisen kohtelun kaikkia tekemuotoja, rikostunnusmerkistö määräytyy suurelta osin eläinsuojelulain säännösten perusteella.²¹¹

Hallituksen esityksessä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta todetaan, että eläinsuojelurikoksen tunnusmerkit voi toteuttaa myös muunlainen eläinsuojelulain vastainen eläimen kohtelemisen tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Tällaista kohtelua voi esityksen mukaan olla esimerkiksi eläinsuojelulaissa kielletty eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen, alentaminen tai ylläpitäminen lääkkeillä taikka muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla, vastaava eläimen tuotantokyvyn keinotekoinen kohottaminen taikka eläimen syöttäminen pakolla lihottamistarkoituksessa tai tuotannon lisäämiseksi.²¹² Esityksen esimerkit kuvaavat hyvin tätä tekemuotoa teoriassa, mutta ne eivät kuvasta nykyistä oikeuskäytäntöä. Tutkimassani oikeuskäytännössä ei ollut yhtäkään tapausta, jossa eläimelle olisi tehty mitään näistä toimista. Tämän esityön osan arvo on siis tutkimukseni kannalta suhteellisen pieni. Se antaa kuitenkin osviittaa siitä, miten tämä tekemuoto tulisi määritellä: teon määritelmä täytyy etsiä eläinsuojelulaista ja sen nojalla annetuista säädöksistä. Tämä tekemuoto on siis sisällöltään hyvin samanlainen vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa jättämisen kanssa.

²¹¹ HE 6/1997 vp s. 134.

²¹² HE 6/1997 vp 136.

Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu on lähes yhtä yleinen eläinsuojelurikoksen tekemuoto kuin hoidotta ja ravinnotta jättäminen. Tutkimassani oikeuskäytännössä 72:ssa tapauksesta 110:stä mainittiin tekemuotona muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu. Vaikka näitä tapauksia oli hieman vähemmän kuin tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättämistapauksia, muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiseen toimintaan liittyvä oikeuskäytäntö on epäyhtenäisempää ja epäselvempää. Vaikka muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun kriminalisointi onkin toteutettu samalla tavalla kuin vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättäminen, niiden oikeuskäytäntö poikkeaa toisistaan huomattavasti. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu jää kaikista eläinsuojelurikoksen tekemuodoista epäselvimmäksi. Tämä tekemuoto sisältää kaikki sekalaiset ja jäljelle jäävät teot, joiden katsotaan olevan julmia tai aiheuttavan kipua, kärsimystä tai tuskaa. Näiden tekojen määrittelyyn ei saa edes sitä vähäistä tukea, jonka rikoslaki antaa muille tekemuodoille: pahoinpitely, liiallinen rasitus ja vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättäminen kuvastavat itseään lopulta nimiensä avulla, kun taas jäljelle jäävät muut teot jäävät epämääräisiksi.

6.2 Ongelmallinen oikeuskäytäntö

Muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiseen kohteluun liittyvä oikeuskäytäntö on tutkimukseni mukaan erityisen epäyhtenäistä ja sekavaa. Useat eläinsuojelurikostuomiot kärsivät tuomioiden perusteluiden heikkoudesta, mutta tämä perusteluiden laaduttomuus näkyy parhaiten juuri muita eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säädösten vastaisia toimia käsiteltäessä. Perusteluissa ei esimerkiksi aina oteta kantaa tekijän syyksiluettavuuden muotoon ja joskus tuomioistuimet eivät edes selosta miksi tuomioistuin on soveltanut faktoihin tiettyä oikeussäännöstä tai miksi sitä on tulkittu tietyllä tavalla. Lisäksi tämän tekemuodon oikeuskäytäntöä vahingoittaa se, että tuomioistuimet eivät yleensä erittele, mitkä teot olivat vastoin mitään pykälää tai katsottiinko teko pahoinpitelyksi, liialliseksi rasitukseksi, vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseksi vai muuksi eläinsuojelulain tai sen perusteella annetun säännöksen vastaiseksi toiminnaksi. Päätösten tulkitseminen on tällöin huomattavasti normaalia vaikeampaa. Lisäksi muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaista kohtelua on paikoittain vaikeaa tai jopa mahdotonta erottaa muista eläinsuojelurikoksen tekemuodoista, kuten tarpeellista hoitoa ja ravintoa käsiteltäessä todettiin. Muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun tutkimista vaikeuttaa erityisesti myös se, että kyseinen tekemuoto ei ole missään

tutkimassani tapauksessa ollut ainoa eläinsuojelurikoksen tekemuoto. Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu oli aina lisänä muiden tekemuotojen kanssa.

Koska tuomioistuimet eivät juuri ollenkaan erotelleet ratkaisuisaan, mitkä teot kuuluivat mihinkin tekemuotoon, tutkimuksessa joudutaan turvautumaan oikeuskäytännön yleiskatsaukseen ja vertailemaan, mitkä teot toistuvat tuomioistuimissa muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta puhuttaessa. Tämä menetelmä ei anna välttämättä tarkinta mahdollista määritelmää tälle tekemuodolle, mutta se on ainoa keino tekemuodon määrittelyyn yksittäisten tuomioiden ja tarkempien tuomioiden perusteluiden puutteessa. Tämä menetelmä antaa myös tarpeeksi viitteitä kyseisestä tekemuodosta, jotta sen riittävän tarkka määrittely on mahdollista. Käsittelen seuraavaksi yleisimpiä muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaiseen kohteluun kuuluvia tekemuotoja. Yleisimmissä tapauksissa havaitaan parhaiten eläinsuojelurikoksen määrittelyä vaikeuttavaa vaikeus ja siitä johtuva oikeuskäytännön epäyhtenäisyys. Käsittelen myös muutamaa harvinaisempaa tapausta, joista voidaan havaita muita tämän tekemuodon määrittelyä vaikeuttavia osia.

Yleisin muista eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisista teoista on eläimen pitäminen vääränlaisessa paikassa. Yleisen tekotavasta tekee sen monimuotoisuus ja sen toteutumisen helppous: eläinten pitopaikalla on useita suhteellisen tarkkoja vaatimuksia, joista yhdenkin toteutumatta jääminen johtaa helposti muihin eläinten hyvinvointia laskeviin olosuhteisiin. Eläimen pitopaikka voi olla sopimaton esimerkiksi meluisuuden, likaisuuden pimeyden tai huonon ilmanlaadun takia. Vaikka eläimen pitäminen sille sopimattomassa paikassa kuulostaa alkuun hyvin yksinkertaiselta tekotavalta, se on ongelmallinen niin lainsäädännön kuin oikeuskäytännönkin kannalta. Käsittelen seuraavaksi oikeuskäytännössä yleisimmin ongelmia aiheuttavia pitopaikan osa-alueita, jotka ovat pitopaikan turvallisuus, pitopaikan yleinen sopivuus sekä pitopaikan likaisuus.

Yksi isoimmista ongelmista oikeuskäytännössä liittyy tutkimukseni mukaan eläimen pitopaikan turvallisuuteen. Esimerkiksi seuraavat tapaukset kuvastavat tämän aihealueen ongelmallisuutta hyvin:

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 15/117652, antamispäivä 08.05.2015, asianumero R 15/331. Tapauksessa 22 naudan omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta.

Muiden tekojen lisäksi tuomioistuin katsoi, että nautojen pitopaikka oli ollut vaarallinen ja että se oli altistanut naudat vahingoittumiselle. Naudat eivät olleet kuitenkaan vahingoittuneet. Tuomioistuin katsoi, että nautojen omistaja oli näin aiheuttanut naudoille kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Itä-Suomen hovioikeus, tuomio 16/154107, antamispäivä 23.12.2016 asianumero R 16/672.

Tapauksessa noin neljän naudan omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Muiden tekojen lisäksi tuomioistuin katsoi, että nautojen pitopaikka oli ollut vaarallinen, mutta koska naudat eivät olleet vahingoittuneet, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt tämän teonkuvauksen osalta. Tuomioistuin katsoi, etteivät naudat olleet kokeneet kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Tapauksissa tuomioistuimet ovat käsitelleet lähes samanlaisia tapauksia täysin päinvastaisesti. Ensimmäisessä tapauksessa katsottiin, että pelkkä eläinten vaarantaminen riitti täyttämään eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, kun taas toisessa tapauksessa eläinten olisi pitänyt olla vahingoittuneita, jotta eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö olisi täyttynyt. Molemmat lopputulokset ovat myös lainsäädännön kannalta mahdollisia: ESL 4 §:ssä sekä ESA 1 § ja 6 §:ssä on todettu ainoastaan, että eläimen pitopaikan on oltava turvallinen ja että pitopaikka ei saa vahingoittaa eläintä eikä vaarantaa sen terveyttä. Lainsäädännössä todetaan siis, että pitopaikan tulee olla turvallinen ja muutenkin eläimelle sopiva, mutta eläimen turvallisuuden vaarantamista ei ole muuten erikseen kriminalisoitu. Laissa ei myöskään suoranaisesti todeta, pitääkö eläimen vahingoittua pitopaikassaan, ennen kuin kyseeseen tulee eläinsuojelurikos. Laissa ei siis todeta, kriminalisoidaanko siinä pelkkä vaaran aiheuttaminen vai pitääkö vaaran realisoitua ennen kuin siitä voidaan rankaista eläinsuojelurikoksena. Sanamuodon mukainen tulkinta tukisi teoriaa, jonka mukaan pelkkä eläimen pitopaikan vaarallisuus riittäisi täyttämään eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, sillä eläinsuojelulaki ja -asetus kieltävät suoraan pitämästä eläintä paikassa, jossa se voisi vahingoittua. Tällöin eläimen turvallisuuden vaarantaminen samaistuisi pitkälti RL 21:13 §:ssä säädettyyn vaaran aiheuttamiseen, jolloin huomioon tulisi ottaa vaaran vakavuus sekä sen konkreettisuus.²¹³ Lopuksi turvallisuuden arviointiin vaikuttaa myös se, että lainsäädännössä ei ole määritelty, mitä turvallisuudella tarkoitetaan, jolloin tuomioistuimilla voi olla vaihtelevia käsityksiä siitä, mikä katsotaan vaaralliseksi tai turvalliseksi.

²¹³ Vaaran aiheuttamisesta ks. Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 664–667. Abstraktista vaarasta Nuotio 1998, s. 382–386.

Yksi suuri ongelma oikeuskäytännössä liittyy myös pitopaikan sopivuuden arvioimiseen. Epäyhtenäisyyttä esiintyy esimerkiksi ilmanlaatua ja valaistusta arvioitaessa. Esimerkiksi seuraavat tapaukset osoittavat tämän ongelman ytimen selkeästi:

Rovaniemen hovioikeus, tuomio 16/115523, antamispäivä 13.4.2016, asianumero R 15/530.

Tapauksessa noin 20 naudan omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Tuomioistuimien pohti tapauksessa muiden tekojen ohella nautojen pitopaikan valaistusta. Tuomioistuimien katsoi, että valaistus oli ollut läänineläinlääkäriin arviosta poiketen riittävä, sillä nautojen ei katsottu olleen huonokuntoisia tai stressaantuneita. Syyte hylättiin tältä osalta.

Pirkanmaan kärjäoikeus, tuomio 17/102065, antamispäivä 17.01.2017, asianumero R 16/5754.

Karjatilan omistajia syytettiin muiden tekojen ohella noin 40 naudan jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Muiden laiminlyöntien lisäksi tuomioistuimien katsoi, että nautojen pitopaikan valaistus oli eläinlääkäreiden tarkastuskertomuksen perusteella riittämätön, ja pitopaikka oli muutenkin monin tavoin keltoton nautojen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Tuomioistuimien katsoi, että naudat olivat kokeneet pitopaikan sopimattomuuden takia tarpeetonta kärsimystä ja kipua.

Oikeuskäytännön ongelmana on siis näissä tapauksissa näkyvä näytön arvioinnin epäyhtenäisyys. Tuomioistuimet ovat katsoneet hyvin ristiriitaisesti, että joskus aistinvaraisesti havaittu pimeys tai ilmanlaadun heikkous kertoo jo tarpeeksi siitä, että eläimet ovat kärsineet niiden takia kipua, kärsimystä ja tuskaa. Toisaalta tuomioistuimet saattavat katsoa täysin päinvastoin, että pelkkä aistinvaraisesti havaittu pimeys tai sisäilman sopimattomuus ei vielä yksin kerro mitään eläimen kivusta, kärsimyksestä tai tuskasta.²¹⁴ Lainsäädännössä tästä todetaan vain ESL 4 §:ssä, että eläimen pitopaikan on oltava riittävän valoisa, ja ESA 2 §:n mukaan eläimen pitopaikassa on huolehdittava riittävästä ilmanvaihdosta siten, etteivät haitalliset kaasut, pöly, veto tai liiallinen kosteus vaaranna eläimen terveyttä tai hyvinvointia. Lisäksi siinä todetaan, että pitopaikan valaistuksen tulee olla sellainen, että se on sopiva eläimen

²¹⁴ Myös Itä-Suomen hovioikeuden tuomiossa 20/144232 (antamispäivä 17.11.2020, asianumero R 20/59) ja Pohjois-Savon kärjäoikeuden tuomiossa 20/133481 (antamispäivä 17.09.2020, asianumero R 19/2620) oli päädytty päinvastaisiin lopputuloksiin. Ensimmäisessä tapauksessa tuomioistuimien katsoi, että näyttö pitopaikan ilmanlaadun sopimattomuudesta ja siitä, että se johtaisi sairauksiin ei voi perustua pelkästään ulkopuolisen aistinvaraisiin havaintoihin, jolloin näyttöä tarpeettomasta kivusta, kärsimyksestä tai tuskasta ei ollut. Sen sijaan jälkimmäisessä tapauksessa tuomioistuimien katsoi, että pitopaikkana toiminut asuintalo oli ollut valvontaeläinlääkäriin mukaan siivoton ja sen ilmanlaatu oli ollut huono. Tuomioistuimien katsoi eläinten kokeneen kipua, kärsimystä tai tuskaa.

fysiologisten tarpeiden ja käyttäytymistarpeiden tyydyttämiseen ja että eläin voidaan tarkastaa ja hoitaa asianmukaisesti.

Myös eläinten ja niiden pitopaikan likaisuus on vahvasti esillä oikeuskäytännössä. Tämä ei ole kuitenkaan aiheuttanut juurikaan ongelmia, sillä kaikissa paitsi yhdessä tapauksessa todettiin, että liian likainen pitopaikka on aiheuttanut eläimille tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Ainoastaan yhdessä tapauksessa tuomioistuimien oli toiminut tästä poiketen:

Rovaniemen hovioikeuden tuomio 16/115523, antamispäivä 13.4.2016, asianumero R 15/530. Tapauksessa noin 20–25 naudan omistajaa syytettiin nautojen jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Tuomioistuimien katsoi muiden tekojen lisäksi, että eläinten pitopaikka oli ollut likainen, mutta koska eläimet olivat olleet puhtaita, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt tämän teon kohdalla. Lisäksi tuomioistuimien katsoi, että pitopaikan valaistus ei ollut riittävä, mutta koska eläimet olivat hyvävointisia, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt. Tuomioistuimien katsoi myös, että eläinten pitopaikka ei ollut turvallinen, mutta koska eläimet eivät olleet vahingoittuneet, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt.

Tässä tapauksessa tuomioistuimien katsoi, että eläinten tulisi olla likaisia, jotta niiden olisi voitu näyttää kokeneen tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa pitopaikan likaisuuden takia. Tämän lisäksi tuomioistuimien katsoi pitopaikan olleen liian pimeä ja vaarallinen, mutta koska eläimet olivat hyvässä kunnossa, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt. Tuomioistuimien päätös oli siis myös pitopaikan sopivuuden osalta erilainen kuin muu niihin liittyvä oikeuskäytäntö.

Kaikkia näitä pitopaikan kysymyksiä yhdistää yksi yhteinen tekijä. Kun tuomioistuimet käsittelevät tätä tekemuotoa, ne joutuvat pohtimaan, aiheuttaako eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen toiminta automaattisesti kipua, kärsimystä tai tuskaa vai pitääkö tapauksessa näyttää jotenkin muuten näiden tuntemusten aiheutuminen. Lainsäädäntö ei anna tähän ongelmaan suoraa vastausta. Eläinsuojelulaissa tai sen nojalla säädetyissä asetuksissa ei ole suoraan todettu, että niissä annetut määräykset eläinten kohtelusta olisivat esimerkiksi minimivaatimuksia, joiden laiminlyönti johtaisi automaattisesti eläinsuojelurikoksen täyttymiseen.

Vaikka lainsäädännössä ei suoraan sanotakaan, että sen määräykset ovat minimistandardeja, joiden alittaminen johtaa lähtökohtaisesti eläinsuojelurikoksen täyttymiseen, tämä on parhaiten perusteltavissa oleva näkökulma. Eläinsuojelulaki ja sen nojalla annetut säännökset velvoittavat rangaistuksen uhalla pitämään eläimiä vähintään sellaisissa oloissa, jotka täyttävät eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten vaatimukset. Lainsäädännössä on myös kirjaimellisia vähimmäisvaatimuksia: esimerkiksi valtioneuvoston asetus nautojen suojelusta 17 §:ssä annetaan vähimmäisvaatimukset nautojen jaloittelupaikan pinta-alalle ja valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta 16 §:ssä säädetään kissan pitopaikan vähimmäispinta-alasta. Koska eläinsuojelulainsäädäntö on säädetty suojelemaan eläimiä tarpeettomalta kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta, näiden tarkkojen säännösten vastaisen eläintenpidon voitaisiin katsoa aiheuttavan automaattisesti kipua, kärsimystä tai tuskaa. Myös eläinten hyvinvointikeskus on todennut, että eläinsuojelusäädökset ovat vähimmäisvaatimuksia, josta voitaisiin päätellä, että niiden saavuttamatta jääminen aiheuttaisi eläimellä kipua, kärsimystä tai tuskaa. Eläinten hyvinvointikeskus ei ole kuitenkaan suoraan todennut, että se aiheuttaisi suoraan kipua, kärsimystä tai tuskaa.²¹⁵ Rikosoikeuden täsmällisyysperiaate vaatisi kuitenkin, että lainsäädännössä todettaisiin suoraan, ovatko eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten määräykset vähimmäisvaatimuksia ja jos ne olisivat, johtaisivatko ne automaattisesti eläinsuojelurikokseen. Tällainen automaatio voitaisiin kuitenkin katsoa myös säännöksen sanamuodon vastaiseksi, sillä eläinsuojelurikos määritellään kivun, kärsimyksen ja tuskan tuottamisen perusteella. Ne rajaavat siis rangaistavuuden ulkopuolelle ne teot, joista niitä ei aiheudu. Tällöin säännöstenvastaisen pidon pitäminen automaattisena eläinsuojelurikoksena voisi olla sanamuodon vastaista, jos vääränlainen eläintenpito ei todellisesti aiheuttaisi näitä tuntemuksia.

Lähtökohtaisesti tuomioistuimet näyttäisivät siis katsovan, että jos eläimistä vastuussa oleva henkilö on toiminut vastoin eläinsuojelulakia tai sen nojalla annettua säännöstä, eläimen katsotaan kokeneen kipua, kärsimystä tai tuskaa ja eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyy. Tämä ei ole kuitenkaan täysin varmaa, sillä tuomioistuimet saattavat paikoittain katsoa, että eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei täyttynyt eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta huolimatta, koska toiminta ei aiheuttanut konkreettista

²¹⁵ Eläinten hyvinvointikeskus: Kissan hyvinvointi, Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvoinnin laiminlyönnit paljastavat valvonnan tarpeellisuuden sekä Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi.

vaaraa. Esimerkiksi Turun hovioikeuden tuomiossa 18/118004²¹⁶ oli katsottu, että eläinsuojelulain tai sen säännöksen vastainen kohtelu on jo omiaan aiheuttamaan eläimille tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa, mutta tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että sääntöjen vastaisesta menettelystä aiheutuu konkreettista kärsimystä, kipua tai tuskaa. Tuomioistuimet saattavat siis pitää eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen asetusten vaatimuksia eläinten pidosta vain esimerkkeinä, jotka voivat aiheuttaa kipua, kärsimystä tai tuskaa, mutta jotka eivät automaattisesti aiheuta niitä ja näin täytä eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöä. Molemmat tulkinnat ovat siis käytössä tutkitun oikeuskäytännön perusteella, jolloin oikeuskäytäntö on erittäin epäyhtenäistä. Lainsäädännön ja oikeuskäytännön perusteella on siis selvää, että eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten vastaisen toiminnan merkityksen arviointi on ongelmallista, jolloin eläinsuojelurikoksen määritelmä hämärtyy.

Tutkimassani oikeuskäytännössä on myös paljon yksittäisiä tapauksia, jotka kuvastavat muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun monimuotoisuutta. Kuten muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun sanamuodosta voidaan päätellä, näitä yksittäisiä tekoja on paljon ja ne poikkeavat paljon toisistaan. Esimerkiksi seuraavista tapauksista on havaittavissa, kuinka erilaisia tekoja on pidetty muina eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisena kohteluna:

Helsingin käräjäoikeus, tuomio 19/126684, antamispäivä 10.06.2019, asianumero R 18/7563.

Chihuahuan omistajaa syytettiin koiran pahoinpitelystä, vaille tarpeellista hoitoa jättämisestä ja muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Muiden tekojen lisäksi tuomioistuin katsoi, että omistaja oli huutanut ja kiroillut koiralle aggressiivisesti, jolloin koira oli selvästi pelännyt. Tuomioistuin katsoi, että koira oli teon takia kokenut tarpeetonta kärsimystä.

Pohjois-Savon käräjäoikeus, tuomio 20/133481, antamispäivä 17.9.2020, asianumero R 19/2620.

Muun muassa 10 kanin ja 2 hevosen omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Muiden tekojen lisäksi tuomioistuin katsoi, että hevosia ja kaneja oli pidetty aitauksessa, joka ei estänyt niitä karkaamasta ja että ne olivat myös päässeet karkaamaan pitopaikka-alueelta. Tämän katsottiin aiheuttaneen niille kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Helsingin käräjäoikeus, tuomio 19/115356, antamispäivä 03.04.2019, asianumero R 18/6557.

²¹⁶ Antamispäivä 30.04.2018, asianumero R 16/2170.

Kissan omistajaa syytettiin sen jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Tuomioistuin katsoi, että kissan omistaja oli hylännyt virtsatieinfektiosta kärsivän kissansa luontoon, jossa se oli nälkiintynyt useita viikkoja yksin, kunnes se otettiin kiinni ja lopetettiin. Tuomioistuin katsoi, että kissalle oli aiheutunut teon takia kipua, kärsimystä ja tuskaa ja että toiminta oli ollut julmaa.

Kuten näistä tapauksista voidaan havaita, muita eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisia tekoja on paljon, eikä niitä kaikkia ole mahdollista käsitellä yksityiskohtaisesti. Niitä kaikkia yhdistää kuitenkin yksi yhteinen tekijä, sillä niissä rikotaan tutkimani oikeuskäytännön mukaan useimmiten hyvin selkeää eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen käskyä. Tuomiossa 19/126684 oli toimittu vastoin ESL 6 §:ää ja ESA 12 §:ää, joiden mukaan eläimen kohtuuttoman ankara kurissa pitäminen on kielletty ja joiden mukaan eläintä on kohdeltava rauhallisesti, eikä sitä saa tarpeettomasti pelotella tai kiihdyttää; tuomiossa 20/133481 oli toimittu vastoin ESA 1 §:ää, jonka mukaan eläimen pitopaikan tulee pitää eläimen karkaamisvaara vähäisenä ja tuomiossa 19/115356 oli toimittu vastoin ESL 5 §:ää, jonka mukaan hoidossa olevaa eläintä ei saa hylätä. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tällaisiin yksittäisiin pykäliin perustuvat muut eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaiset teot on ratkaistu suhteellisen yhtenäisesti. Nämäkin tapaukset kärsivät paikoittain kuitenkin samasta ongelmasta kuin pitopaikan sopivuutta arvioitaessa, eli tuomioistuimet saattavat katsoa, että pelkkä eläinsuojelulaki tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen toiminta ei riitä näyttämään eläinsuojelurikosta toteennäytetyksi, vaan eläimen olisi vielä tullut erikseen kokea joko kipua, kärsimystä tai tuskaa. Suurimmassa osassa tapauksista näin ei kuitenkaan käy, vaan tuomioistuin on katsonut, että toiminnan ollessa selvästi vastoin selkeää eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen käskyä, eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyy.

Huomiota kiinnitti lopuksi myös yksi mielenkiintoinen tapaus, joka koski koirien päästämistä tappelemaan keskenään:

Helsingin hovioikeus, tuomio 17/133143, antamispäivä 31.08.2017, asianumero R 16/1749.

Tapauksessa koiran omistajaa syytettiin koiran pahoinpitelystä tai muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta. Tuomioistuin katsoi, että koiran omistaja antoi tarkoituksella oman koiransa hyökätä toisen koiran kimppuun ja purra tätä. Omistaja ei millään tavalla pyrkinyt estämään teon jatkumista. Tuomioistuin katsoi, että koiran omistaja oli toiminnallaan aiheuttanut eläimelle tarpeetonta kipua ja kärsimystä, mutta koska tilanne oli ollut nopea ja koiralle ei tullut näkyviä vammoja, tekijä syyllistyi vain lievään eläinsuojelurikokseen.

Helsingin hovioikeus, tuomio 1476, antamispäivä 23.5.2013, ratkaisunumero 1476

Tapauksessa koirien omistajia syytettiin eläinsuojelurikoksesta, sillä he olivat antaneet kahden koiransa hyökätä toisten henkilöiden omistamien koirien kimppuun, eivätkä he olleet yrittäneet mitenkään estää tästä seuraavien vahinkojen syntymistä. Tuomioistuimien katsoi, että toiminta ei täyttänyt eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöä, sillä tällaista laiminlyöntiä ei ole eläinsuojelulaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä määrätty rangaistavaksi. Kyseeseen ei myöskään tullut mikään muukaan rikos, jolloin syyte hylättiin.

Nämä tapaukset osoittavat, kuinka samanlaiset tapaukset voidaan jopa samassa tuomioistuimessa ratkaista hyvinkin eri tavoin ja ne toimivat hyvänä esimerkkinä oikeuskäytännön epäyhtenäisyydestä. Ensimmäisessä tapauksessa päätös oli perusteltu ESL 3 §:n perusteella, joka on yleissäännös, ja jossa todetaan, että eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Lisäksi tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen eläimille on kielletty ja eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Toisessa päätöksessä sen sijaan todetaan, että koiran omistajien laiminlyöntiä ei ole eläinsuojelulaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä määrätty rangaistavaksi eikä tällaista rangaistavaa laiminlyöntiä ole myöskään johdettavissa eläinsuojelulainsäädännöstä.

Tapauksien perusteella voitaisiin siis katsoa, että lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä on ongelmana yleisten periaatteiden käyttö rangaistuksen perusteena. Lainsäädännön perusteella yleisiä periaatteita voitaisiin käyttää rangaistusten perusteena, sillä ESL 54 §:ssä säädetään, että 3 §:n vastaisesta toiminnasta voidaan rangaista. Yleisten periaatteiden käyttö ratkaisuiden perusteena on yleistä muilla oikeudenaloilla, kuten ympäristöoikeudessa tai perustuslain säännöksissä²¹⁷, mutta ne ovat ongelmallisia rikosoikeudessa, sillä rikosoikeuden säädökset vaativat täsmällisyyttä PL 8 §:n ja RL 3:1:n perusteella. Tällaisten eläinsuojelullisten periaatteiden käyttö eläinsuojelurikosten perusteena vaarantaa laillisuusperiaatetta ja näin ollen ihmisten oikeusturvan, varsinkin jos tuomioiden perustelut jäävät epämääräisiksi.²¹⁸ Oikeuskäytännössä yleisiä periaatteita on kuitenkin käytetty rangaistusten perusteena.²¹⁹ Tällöin sekä lainsäädäntö että oikeuskäytäntö puoltavat yleisten periaatteiden käyttöä

²¹⁷ Kokko 2011.

²¹⁸ Tuomioiden perustelut ovat onneksi parantuneet ajan saatossa. Ks. Hällström 2005, s. 237 sekä Huovila 2004, s. 791.

²¹⁹ Esimerkiksi Varsinais-Suomen käräjäoikeus, tuomio 17/131279, antamispäivä 18.08.2017, asianumero R 16/5097.

eläinsuojelurikoksen rangaistusten perustana, jolloin eläinsuojelurikoksen määritelmän rajat hämärtyvät ennestään.²²⁰

6.3 Epäitsenäinen liitännäinen vai oma tekomuoto?

Muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun määrittelyn suurin ongelma on tämän tekemuodon liittyminen muihin eläinsuojelurikoksen tekemuotoihin. Vaikka muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu onkin rikoslaissa määritelty omaksi eläinsuojelurikoksen tekemuodoksi, siitä on oikeuskäytännössä muodostunut muihin eläinsuojelurikosten tekemuotoihin yhdistyvä epäitsenäinen osa. Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu ei ole ollut yhdessäkään tutkimassani tapauksessa ainoana eläinsuojelurikoksen tekemuotona, jolloin sen tarkka määrittäminen vaikeutuu entisestään. Lisäksi tämän tekemuodon todellinen käyttö oikeuskäytännössä eroaa tällöin lainsäädännön mahdollistamasta käytöstä.

Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu on siis hieman vaikeampi määrittellä kuin pahoinpitely, liiallinen rasitus tai vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättäminen. Tällä tekemuodolla on itsenäistä sisältöä, joka ei suoraan sisälly mihinkään näistä kolmesta tekemuodosta, kuten esimerkiksi eläimen pitopaikan asianmukaisuudesta huolehtiminen tai eläimen rauhallisen kohtelun vaatimus. Näistä itsenäisistä osista huolimatta tätä tekemuotoa ei ole kertaakaan tutkimani oikeuskäytännön perusteella käytetty itsenäisesti. Neljässä tutkimassani tapauksessa todettiin kylläkin, että tapauksessa oli toimittu joko RL 17:14.1:n tekemuotojen mukaisesti tai että kyseessä oli jokin muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu. Tuomioistuimissa on siis todettu, että tämä tekemuoto voisi tulla kyseeseen itsenäisesti, mutta silloinkin kun tuomioistuimet ovat katsoneet, että se voisi tulla yksin kyseeseen, ne eivät ole tarkentaneet tätä erottelua muiden tekemuotojen ja muun eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisen kohtelun välillä. Tällöin tämän tekemuodon tarkka määrittely on vaikeaa.

²²⁰ Sääntöjen tulee kuitenkin olla riittävän tarkasti ja täsmällisesti määriteltyjä, jotta sen rikkomisesta voitaisiin määrätä rangaistus. Esimerkiksi KKO:n ennakkoratkaisussa KKO 2019:104 todettiin, että sotilaiden käyttäytymistä säätelevän normiston 10 kohta ei ollut laillisuusperiaatteen kannalta tarpeeksi tarkka ja täsmällinen rangaistuksen perustaksi. 10 kohdan mukaan sotilaan on esiinnyttävä hyvien tapojen mukaisesti käyttäytyen reippaasti, ryhdikkäästi ja asiallisesti tilanteeseen sopivalla tavalla. Eläinsuojelurikoksissa on siis tämän tapauksen tavoin katsottava, ovatko sovellettavat yleissäännökset tarpeeksi tarkkoja, jotta niiden rikkomisesta voitaisiin rankaista.

Kun muuta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaista kohtelua ei eroteta muista eläinsuojelurikoksen tekemuodoista, sitä voisi tavallaan pitää eläinsuojelurikoksen kokonaisuuden arviointiin vaikuttavana tekona. Tällainen eläinsuojelurikosten kokonaisuuden arviointi on myös suhteellisen yleistä eläinsuojelurikostapauksissa. Tuomioistuimet muotoilevat ratkaisunsa usein kuten tässä tapauksessa:

Kanta-Hämeen käräjäoikeus, tuomio 16/140154, antamispäivä 4.10.2016, asianumero R 16/605. Noin 50 naudnan omistajaa syytettiin niiden jättämisestä vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa sekä muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta. Tuomioistuin katsoi, että nautojen omistaja oli laiminlyönyt nautojen pitopaikan hoidon muun muassa riittämättömällä lannan poistamisella ja kuivikkeiden puutteella. Lisäksi eläinten hoito oli laiminlyöty muun muassa laiminlyömällä hankkia sairaille naudoille eläinlääkärin apua ja hoitaa niiden sorkkia. Lisäksi pihaton valaistus oli puutteellinen eikä nautojen ravinto täyttänyt niiden ravinnontarvetta. Tuomioistuin lausui, että näyttöä kokonaisuutena arvioiden oli tullut selväksi, että syytetty oli teonkuvauksessa kerrotuin tavoin tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisesti kohdellut eläimiä tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, jolloin syyte eläinsuojelurikoksesta oli toteennäytetty.

Tässä tapauksessa tuomioistuin arvioi useasta eri osateosta muodostunutta eläinsuojelurikosta kokonaisuutena. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tämä on suhteellisen yleinen tapa käsitellä ja ratkaista eläinsuojelurikoksia tuomioistuimissa. Tämä on myös eläinsuojelurikosten rakenteen kannalta yleensä optimaalinen tapa ratkaista niitä. Vaikka muita eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisia tekoja ei tällöin käsiteltäisi yksittäin tarkasti, ne otettaisiin huomioon eläinsuojelurikoksen kokonaisuutta muodostettaessa. Tällöin nämä teot vaikuttaisivat tuomion kokonaisharkintaan, eivätkä ne jäisi rankaisematta. Tällä tekemuodolla on itsenäistä sisältöä, joka ei sisälly pahoinpitelyyn, liialliseen rasitukseen tai vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen, jolloin kokonaisharkinnan käyttäminen on tärkeää, jotta nämä yleensä vähemmälle huomiolle jäävät teot pääsevät mukaan vaikuttamaan rangaistukseen, vaikka tuomioistuimet eivät aina käsitelisi niitä yksittäisinä tekoina eikä niistä saisi yksin tuomiota. Tällöin ongelmaksi voi kylläkin muodostua se, etteivät nämä teot vaikuta todellisuudessa tuomion ankaruuteen.²²¹

²²¹ Eläinsuojelurikostuomioiden ankaruutta onkin kritisoitu niiden lievydestä, johon kokonaisarviointi ei välttämättä tuo ratkaisua. Päinvastoin tämä saattaa olla yksi syy niihin. Tuomioiden ankaruudesta ks. Koskela-Laine 2012, s. 28–30 sekä Raussi – Kauppinen – Walden – Väärikkälä 2021.

Muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta toiminnasta voitaisiin siis periaatteessa antaa erillinen tuomio, mutta tällaisia tapauksia ei tutkimassani oikeuskäytännössä ollut. Tämä johtuu tapausten tosiseikkojen lisäksi todennäköisesti myös eläinsuojelulainsäädännön rakenteesta. Jos esimerkiksi eläimen omistaja jättää paljon hoitoa vaativan eläimen taloon, jossa hän ei käy usein, kyseeseen voisi tulla esimerkiksi eläimen jättäminen vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa tai myös muuhun eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaiseen kohteluun kuuluva hylkääminen tai pitopaikan sopimattomuus. Usein eläinsuojelurikokset rakentuvat myös niin, että muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu johtaa esimerkiksi vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämiseen. Esimerkiksi eläimen pitäminen vaarallisessa tai likaisessa pitopaikassa johtaa lopulta eläimen likaantumiseen tai vahingoittumiseen, jolloin vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämisen tunnusmerkistö täyttyy samalla teolla.

Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu on siis kaikista eläinsuojelurikoksen tekemuodoista epämääräisin. Se on kirjoitettu erilliseksi ja itsenäiseksi eläinsuojelurikoksen tekemuodoksi, mutta se on muodostunut oikeuskäytännössä lähes epäitsenäiseksi liitännäiseksi. Se on kuitenkin yhä tärkeä osa eläinsuojelurikoslainsäädäntöä ja se vaikuttaa oikeuskäytännössä pääasiassa eläinsuojelurikosten kokonaisuutta määriteltäessä. Tämän tekemuodon toteennäyttämisen tulisi ankaroida eläinsuojelurikosten kokonaisuuden arviointia, mutta se ei ole aina varmaa. Silloin kun tuomioistuimet arvioivat tätä tekemuotoa itsenäisesti, sen tunnusmerkistön täyttävät lähtökohtaisesti teot, jotka ovat selkeästi vastoin sellaista selkeää eläinsuojelupykälää, joka ei kuulu pahoinpitelyn, liiallisen rasituksen tai vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa jättämisen alaan, ja tällaisen toiminnan katsotaan aiheuttavan tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. Yleensä tunnusmerkistön täyttymiseen riittää pelkästään se, että toimitaan vastoin tällaista säännöstä, mutta joskus tuomioistuimet vaativat, että eläimen kokemasta kivusta, kärsimyksestä, tuskasta on muutakin näyttöä. Muusta eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesta kohtelusta voidaan myös tuomita ESL 3 §:n yleisten periaatteiden perusteella. Tämä on kuitenkin ongelmallinen peruste tuomiolle johtuen täsmällisyysvaatimuksesta. Jotta yleiseen periaatteeseen perustuva tuomio olisi paremmin hyväksyttävissä, vaadittaisiin teolta selkeää julmuutta tai tarpeettoman kivun, kärsimyksen tai tuskan tuottamista. Muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu on siis oikeuskäytännössä vaikuttava ja tärkeä tekemuoto, mutta se vaatisi uudenlaista lainsäädäntöä ja yhtenäisempää oikeuskäytäntöä, jotta sitä voitaisiin hyödyntää tehokkaammin. Oikeuskäytäntö on tämän tutkimuksen kirjoittamishetkellä niin epäselvää, että tämän tekemuodon tarkan määritelmän muodostaminen on vaikeaa.

7 Johtopäätökset

Eläinsuojelurikokset ovat ensisilmäystä monimutkaisempia rikoksia, joiden käsittelyssä on otettava huomioon yllättävän monta toisiinsa vaikuttavaa seikkaa. Eläinsuojelurikokset muodostavat tutkimukseni mukaan monitasoisen määritelmien kokonaisuuden, jossa kaikki eri tasot vaikuttavat toisiinsa eri tavoin. Tällöin eläinsuojelurikoksista on vaikeaa erotella yksittäisiä termejä, tekijöitä tai määritelmiä ilman, että ne jäisivät irralliseksi. Olen kuitenkin pyrkinyt antamaan näille erilaisille osatekijöille mahdollisimman tarkat määritelmät ja systematisoimaan niiden välisiä yhteyksiä mahdollisimman selkeästi.

Eläinsuojelurikosta tutkittaessa on otettava huomioon kaikille eläinsuojelurikoksille yhteiset tekijät, eli julma kohtelu, kipu, kärsimys, tuska, näiden tarpeettomuus, tekijäpiiri, tahallisuus sekä törkeä huolimattomuus. Näiden lisäksi on otettava huomioon näihin osiin vahvasti sidoksissa olevat tekotavat, eli pahoinpitely, liiallinen rasitus, tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille jättäminen sekä muu eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen kohtelu. Kaikki nämä teot voi toteuttaa erilaisin toimin ja niistä voi aiheutua eri tavoin joko kipua, kärsimystä tai tuskaa tai teot voivat olla julmia. Eläinsuojelurikokselle on siis mahdotonta antaa yhtä kaiken kattavaa ja tarkkaa määritelmää niin lainsäädännön kuin oikeuskäytännönkään perusteella. Eläinsuojelurikosta on siis käytännöllistä käsitellä yleiskatsauksenomaisesti, missä esimerkit tarkentavat sen ideaa.

Eläinsuojelurikoksen ratkaisemisen kannalta tärkeintä on tuntea siihen liittyvät käsitteet, joita on paljon. Ilman käsitteiden tuntemusta eläinsuojelurikossäännöksestä puuttuisi sisältö ja sen soveltaminen tulisi mahdottomaksi. Tärkeintä on tunnistaa kivun, kärsimyksen ja tuskan käsitteet, sillä ne ovat koko eläinsuojelurikoslainsäädännön pohja. Näistä kolmesta tuntemuksesta ainakin yksi mainittiin jokaisessa tutkimassani tapauksessa, jolloin niiden merkitystä eläinsuojelurikosten määrittelylle ei voi liiaksi korostaa.

Kun käsitteet on määritelty ja hallinnassa, on perehdyttävä itse tekoon. Kaikkia eläinsuojelurikoksen tekemuotoja on mahdotonta erottaa toisistaan kaikissa tapauksissa, jolloin joudutaan turvautumaan kokonaisarviointiin. Kun teot on eroteltu toisistaan mahdollisimman hyvin, niiden merkitystä on analysoitava hyvin tarkasti. Huomioon on otettava ensinnäkin se, voiko teon kohteena oleva eläin tuntea kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tämän jälkeen on katsottava, onko eläin kokenut jotakin näistä tai katsotaanko toiminta muuten julmaksi

kohteluksi. Lisäksi on tutkittava, onko toiminta ollut tarpeetonta. Näiden lisäksi on punnittava rikoksen tekijäpiiriä ja epäillyn syyksiluettavuuden astetta.

Tutkimukseni perusteella eläinsuojelurikoksiin liittyvä lainsäädäntö on epäoptimaalista. Perustan tämän rikossäännöksen ongelmille luo blankorangaistussäytäntö: eläinsuojelurikos saa suurimman osan sisällöstään eläinsuojelulaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä. Blankorangaistussäännökset ovat ongelmallisia oikeusturvan ja laillisuusperiaatteen kannalta, sillä sekä PL 8 § että RL 3:1 vaativat rikosoikeudelta täsmällisyyttä. Vaikka blankorangaistussäännökset eivät ole kiellettyjä, niiden käyttöä tulisi välttää niiden koetellessa laillisuusperiaatteen rajoja.²²² Blankosäännökset aiheuttavat ongelmia eläinsuojelurikoslainsäädännössä myös silloin, kun eri eläinsuojelurikosten tekumuotojen määritelmät viittaavat samoihin kohtiin eläinsuojelulaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä. Tällöin eri teot sekoittuvat yhteen ja oikeuskäytäntö muuttuu entistä epäselvemmäksi. Selkeiden määritelmien etsiminen on myös haastavampaa, kun viitataan muihin lakeihin.

Yksi lainsäädännön suurimmista ongelmista on eläinsuojelurikosten kannalta tärkeiden käsitteiden väliset ristiriidat sekä joidenkin määritelmien epäselvyys tai suoranainen puuttuminen. Pahimmat ongelmat liittyvät kipuun, kärsimyksen, tuskaan ja julmaan kohteluun, sillä ne vaikuttavat jokaiseen eläinsuojelurikoksen tekotapaan. Ongelmia aiheuttaa erityisesti se, nämä käsitteet jäävät lopulta tarpeettoman epäselviksi, vaikka laeissa ja niiden esitöissä onkin pyritty antamaan näille termeille omat määritelmänsä. Niiden sisältö vaihtelee myös eläinlajien välillä, jolloin tuomioistuimet joutuvat soveltamaan jokaisessa tapauksessa tapauskohtaista harkintaa. Lisäksi vaikka näillä käsitteillä olisikin selkeämmät määritelmät, niiden käytännöllisyyttä vähentää se, ettei tuomioistuimilla ole aina osaamista soveltaa niitä eläimiin. Tuomioistuimilla ei ole asiantuntemusta jokaisesta maailman eläimestä eikä siitä, minkälaisen kohtelun mikäkin eläin kokee esimerkiksi kivuliaaksi tai että tuntee kyseinen eläin edes kipua. Helpotusta tähän tilanteeseen tuo kuitenkin se, että kivun, kärsimyksen ja tuskan erottelu on käytännössä suurimman osan ajasta turhaa, sillä niitä on vaikeaa ja joskus jopa mahdotonta erottaa toisistaan.

²²² Tieteen termipankki: Rikossäännös, kohta Laajempi kuvaus, Blankorangaistussäännökset ja PeVL 10/2016 vp, s. 8.

Koko eläinsuojelurikoslainsäädäntö rakentuu periaatteessa kivun, kärsimyksen ja tuskan varaan. Tällä rakenteella on sekä hyvät että huonot puolensa. Kun eläinsuojelurikos rakentuu näiden termien päälle, se selkeyttää parhaimmillaan koko rikoksen rakennetta ja auttaa sen selvittämisessä. Jos eläinsuojelurikostapauksessa voidaan osoittaa, että eläin on kokenut jotakin näistä kolmesta tuntemuksesta, tapauksen käsittely selkeytyy huomattavasti. Tässä piilee myös tämän rakenteen ongelma: vaikka tämän rikoksen rakenne perustuukin käytännössä vahvasti näiden kolmen tuntemuksen varaan, eläinsuojelurikoslainsäädäntöä ei ole säädetty nämä termit huomioon ottaen. Lainsäädännön ongelmana on pääasiassa se, ettei siinä sanota suoraan, minkälainen toiminta aiheuttaa kipua, kärsimystä tai tuskaa. Tällöin niiden jääminen epäselväksi aiheuttaa huomattavia ongelmia lakia sovellettaessa. Tämä johtaa tapauskohtaiseen harkintaan ja tuomioiden epäyhtenäisyyteen.

Lainsäädäntö kärsii myös ympäröivän yhteiskunnan nopeasta muuttumisesta. Yhteiskunnan käsitykset eläinten oikeanlaisesta kohtelusta ovat muuttuneet lain säätämisen jälkeen, ja ne jatkavat yhä muuttumista. Nämä muuttuneet käsitykset näkyvät hyvin esimerkiksi pahoinpitelyyn ja eläimen koulutukseen liittyvässä harkinnassa. Lain esitöiden mukaan eläimen koulutuksen kannalta tarpeellista lyhytaikaista fyysistä ojentamista ei katsota pahoinpitelyksi, mutta lyhytaikainenkin fyysinen ojentaminen voidaan samojen esitöiden perusteella katsoa tarpeettomaksi, ja täten kielletyksi kivun tuottamiseksi, kun esitöissä todetaan, että lain tavoitteena on suojella eläintä kaikelta vältettävissä olevalta ja tarpeettomalta kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta. Koulutuksessa käytettävä kipu on vältettävissä käyttämällä kivuttomia koulutusmenetelmiä. Esityölausumat ovat siis muuttuneet ristiriitaisiksi yhteiskunnan ja tutkimustulosten muututtua. Tämä pieni osa eläinsuojelurikoksia kuvastaa hyvin suurempaa ongelmaa tähän liittyvässä lainsäädännössä ja sen soveltamisessa: eläinsuojelurikoksiin liittyy suuria ristiriitoja, jotka kumpuavat lainsäädännöstä ja muuttuvasta yhteiskunnasta. Nämä ristiriidat vaikeuttavat huomattavasti lain tulkittamista ja soveltamista, jolloin oikeuskäytännön yhtenäisyys voi kärsiä. Myös laillisuusperiaate voi kärsiä, jos oikeuskäytännössä aletaan seuraamaan liikaa tiedettä ja yhteiskunnan muuttuneita käsityksiä.

Lainsäädännön sekavuudesta ja avoimista sanamuodoista seuraa myös heikkolaatuista oikeuskäytäntöä, joka on tutkimukseni pohjalta selkeästi havaittavissa. Lainsäädännön ongelmat siirtyvät selkeästi oikeuskäytäntöön, kun epäselvät lait johtavat epäyhtenäisiin ja sekaviin tuomioihin. Oikeuskäytännön suurimpina ongelmina voidaan nähdä perusteluiden heikkous, tuomioistuinten erilaiset käsitykset eläinsuojelulainsäädäntöön liittyvistä käsitteistä sekä tuomioiden erot.

Perusteluiden heikkous näkyy suurella osalla tuomioista. Kun tuomioistuimet käsittelevät eläinsuojelurikostapauksia, ne käsittelevät niitä usein liian suurpiirteisesti. Tämä voidaan havaita selkeästi esimerkiksi niissä tuomioissa, joissa yhdistyy monia erilaisia eläinsuojelurikoksen tekemuotoja. Heikot perustelut ovat erittäin haitallisia syytetyn oikeusturvan kannalta, sillä päätösten epäonnistunut perustelu vaarantaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen ja se voi myös ohjata ihmisiä toimimaan väärin.²²³ Hyvien perusteluiden avulla oikeudenkäynnin osapuolet saavat selville muun muassa sovelletut säännökset, syyn näiden säännösten soveltamiseen, sekä selityksen, miten näitä säännöksiä on sovellettu. Perusteluista näkee myös, onko tapaus ratkaistu puolueettomasti, onko tuomioistuin pysynyt toimivallansa rajoissa ja onko ratkaisu oikein.²²⁴

Oikeuskäytäntöä haittaava käsitteiden erilainen soveltaminen liittyy hieman perusteluiden ongelmaan. Käsitteiden eri määritelmät näkyvät parhaiten käsiteltäessä eläinten kipua, kärsimystä, tuskaa sekä julmuutta. Tutkimani oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimet katsovat hyvin usein samanlaisten tekojen aiheuttavan eri tuntemuksia eläimille: esimerkiksi yksi tuomioistuin voi katsoa, että nälässä pitäminen aiheuttaa eläimelle kipua, kun taas toinen saattaa todeta, että eläin koki tuskaa. Vakavampaa on kuitenkin se, kun tuomioistuimet katsovat, ettei samanlaisesta toiminnasta aiheudu aina kiellettyä kipua, kärsimystä tai tuskaa. Esimerkiksi yksi tuomioistuin voi katsoa, ettei eläin kokenut kipua, kärsimystä tai tuskaa huonon ilmanlaadun takia, kun taas toinen tuomioistuin voi katsoa täysin päinvastaisesti, että eläin koki kipua, kärsimystä tai tuskaa samanlaisesta huonosta ilmanlaadusta. Tällöin samalla tavalla toimineet henkilöt saavat eri tuomiot, jolloin yhdenvertaisuus ja oikeusvarmuus kärsivät huomattavasti.²²⁵ Tämä ongelma yhdistyy myös perusteluiden heikkouden ongelmaa. Kun tuomioistuimet antavat eri käsitteille erilaiset merkitykset, eivätkä ne perustele ratkaisuitaan kunnolla, oikeuskäytännöstä tulee erittäin sekavaa ja ennalta-arvaamatonta. Tuomioistuimet saattavat esimerkiksi pahimmillaan katsoa, että eläin ei ole kokenut tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa vääränlaisessa pitopaikassa pitämisestä, mutta ne eivät perustele tätä päätöstä mitenkään. Tällöin jo yksittäinen heikkolaatuinen eläinsuojelurikostuomio voi heikentää koko eläinsuojelurikosoikeuskäytäntöä.

²²³ Tuomion perustelemisesta Ks. Rätty 2005, s. 460–463 ja Virolainen – Martikainen 2010, s. 54–57.

²²⁴ Laine 2005, s. 443 ja Virolainen – Martikainen, s. 563–566.

²²⁵ Ks. Melander 2011, s. 188–189.

Eläinsuojelurikoksiin liittyvä oikeuskäytäntö on siis heikkolaatuista. Nämä useat ongelmat voivat olla syynä muissa tutkimuksissa havaittuihin oikeuskäytännön ongelmiin, kuten tuomioiden liialliseen lievyyteen, tuomioiden epätasaiseen jakautumiseen hovioikeuspiireittäin sekä siihen, että eläinsuojelurikokset saavat jatkua liian kauan.²²⁶

Tekemäni tutkimus avaa myös ovia muille mahdollisille eläinsuojelurikostutkimuksille. Esimerkiksi eläinsuojelurikosten törkeysasteista olisi tarkoituksenmukaista tehdä lisätutkimusta. Törkeästä eläinsuojelurikoksesta on jo tehty tutkimusta²²⁷, mutta lievän eläinsuojelurikoksen ja eläinsuojelurikkomuksen rajojen tutkimukselle olisi tarvetta. Myös eri eläinlajien suojeluun keskittyvälle tutkimukselle olisi erityisesti tarvetta, sillä esimerkiksi hyönteisten hyvinvointiin on kiinnitetty nykyään enemmän huomiota²²⁸, jolloin niiden sisällyttämistä eläinsuojelurikosten piiriin voitaisiin tutkia. Lopuksi myös uusi eläinten hyvinvointilaki luo hyviä mahdollisuuksia uusille tutkimuksille. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alussa, ja sen tavoitteena on edistää eläinten hyvinvointia ja suojelua sekä lisätä eläinten kunnioitusta ja hyvää kohtelua.²²⁹ Uusi laki tulee todennäköisesti vaikuttamaan eläinsuojelurikosten tulkintaan, jolloin sen tutkiminen tässä kontekstissa olisi perusteltua.

Eläinsuojelurikosten ongelmat ovat moniulotteisia. Nämä ongelmat alkavat lainsäädännöstä ja ne korostuvat tuomioistuimissa ja niiden ratkaisuisissa. Tällöin myös näiden ongelmien ratkaiseminen vaatisi useita erilaisia toimia. Ensinnäkin eläinsuojelurikoslainsäädäntö vaatisi laajoja uudistuksia. Suurimpia ongelmia aiheuttavat blankorangaistussäännökset. Jos eläinsuojelurikoslainsäädäntö saataisiin muutettua tavalliseksi lainsäädännöksi, se korjaisi suuren osan eläinsuojelurikoslainsäädännöstä. Ongelmana olisi kuitenkin tällöin se, että kaikkea eläinsuojelulainsäädäntöä ei voitaisi sisällyttää rikoslakiin, jolloin eläinsuojelurikoslainsäädäntö voisi jäädä liian kapea-alaiseksi. Parempi korjausmetodi olisikin lain tarkentaminen: tällöin epäselvät termit voitaisiin selkeyttää, eri eläinsuojelurikoksen tekemuodot voitaisiin erotella tarkemmin ja lain sisältämiä ristiriitoja voitaisiin korjata. Tärkeintä olisikin kivun, kärsimyksen, tuskan ja julmuuden määritelmien tarkentaminen. Jos nämä käsitteet tarkentuisivat ja laissa todettaisiin suoraan, millaiset teot katsotaan kipua, kärsimystä tai tuskaa tuottaviksi tai julmiksi, koko eläinsuojelurikoslainsäädäntö selkeytyisi.

²²⁶ Ks. esimerkiksi Koskela-Laine 2012, s. 29–30 ja Väärikkälä – Koskela – Hänninen – Nevas 2020, s. 1.

²²⁷ Ks. Koskela 2019.

²²⁸ Kauppinen 2022.

²²⁹ HE 186/2022 vp s. 1–3.

Uusi tarkempi lainsäädäntö parantaisi todennäköisesti myös oikeuskäytäntöä. Vaikeat ja avonaiset termit aiheuttavat tutkimukseni mukaan epäyhtenäisyyttä tuomioistuimissa, joten uusi lainsäädäntö auttaisi myös tämän kannalta.

Oikeuskäytäntö vaatisi myös uusia KKO:n ratkaisuita. Koska eläinsuojelurikoksiin liittyvää KKO:n oikeuskäytäntöä ei ole, tuomioistuimet joutuvat tekemään päätökset ilman tulkinta-apua. Kun alemmilla tuomioistuimilla ei ole tulkinta-apua epäselvissä tapauksissa, joissa sovelletaan hyvin avointa lainsäädäntöä, oikeuskäytännöstä tulee epäyhtenäistä. KKO:n päätökset korjaisivat monta eläinsuojeluoikeuskäytännön ongelmaa esimerkiksi tarkentamalla, mikä merkitys eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisilla toimilla on kipuun, kärsimykseen, tuskaan ja julmuuteen liittyen ja tarkentamalla eläinsuojelurikoksen eri tekomuotojen rajoja. Jos KKO ei kuitenkaan julkaise uusia ennakkopäätöksiä tähän liittyen, oikeuskäytäntöä voisi parantaa myös tuomioistuinten päätösten muu yhtenäistäminen esimerkiksi eläinsuojelulakiin liittyvän koulutuksen avulla.

Eläinsuojelurikoksiin liittyvä oikeuskäytäntö vaatisi myös tuomioistuinten oma-aloitteista laadun parantamista. Oikeuskäytännön parantaminen vaatisi vähintään parempia perusteluita. Tutkimassani oikeuskäytännössä tuomioiden perustelut olivat usein erittäin heikkolaatuisia. Tuomioiden perusteluita ei voi parantaa pelkästään selkeyttämällä lainsäädäntöä, vaan se vaatii tuomioistuimilta vaivannäköä. Oikeuskäytäntöä parantaisi myös se, jos tuomioistuimet käsittelevät eläinsuojelurikoksen eri tekumuotoja tarkemmin. Tutkimukseni mukaan tuomioistuimet yhdistävät eri tekumuotojen käsittelyn usein yhteen, jolloin kaikkia eläinsuojelurikokseen vaikuttavia tekijöitä ei oteta huomioon. Tuomioistuinten tulisi siis käsitellä jokainen osateko erikseen ja verrata niitä koko eläinsuojelurikoslainsäädäntöön. Tällöin jokainen eri teko tulee huomioiduksi. Koko tämä prosessi ja sen lopputulokset tulisi myös perustella paremmin.

Hieman päinvastaiselta kuulostaen eläinsuojelurikosten tuomitsemisessa voitaisiin korostaa myös enemmän kokonaisuuden arviointia. Joissakin tapauksissa oli huomattavampien rikkeiden lisäksi havaittavissa useita pieniä eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisia tekoja, jotka jäivät kuitenkin vähemmälle huomiolle kuin nämä vakavammat ja selkeät teot. Nämä teot voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon kokonaisuuksina tai kokonaisuuteen vaikuttavana ja sitä ankaroittavana tekijänä. Tällöin ne otettaisiin huomioon paremmin, ja ne voisivat vaikuttaa kokonaisarviointia ankaroittaen.

Eläinsuojelurikosten ongelmiin auttaisi tuomioistuinten toiminnan parantamisen lisäksi syytteiden laadun parantaminen. Syytesidonnaisuuden takia tuomioistuimet eivät voi aina vaikuttaa eläinsuojelurikoksen lopputulosten ristiriitaisuuksiin, koska niiden päätökset ovat sidottu syyttäjän laatimiin syytteisiin. Jos syyte on siis huonolaatuinen, eli siitä puuttuu eläinsuojelurikoksen tekemuotojen määrittelyn kannalta tärkeitä osia, tuomion laatu heikkenee. Tällöin tuomioistuimen on tyydyttävä niihin oikeustositseikkoihin, joihin syyttäjä on vedonnut syytteessään, ja tuomittava niiden mukaisesti, vaikka se johtaisi epäyhtenäisiin ratkaisuihin. Tuomioistuin ei siis voi vaikuttaa tapauksen oikeustositseikkoihin, jos syyttäjä ei ole vedonnut niihin syytteessään. Oikeuskäytäntöä voisi siis yhtenäistää syyttäjien tarkemmat ja laadukkaammat syytteet, syyttäjille annettu koulutus tai esimerkiksi erityisesti eläinsuojelurikoksiin perehtyneen syyttäjän käyttäminen eläinsuojelurikoksissa.

Oikeuskäytäntö parantaisi myös tietoisuus eläimistä. Kun tuomioistuimet eivät tiedä, mitä mikäkin eläinlaji tai -rotu vaatii hyvinvointinsa ylläpitämiseksi, eläinsuojelurikosten arvioiminen vaikeutuu huomattavasti. Tuomioistuimet tarvitsisivat siis asiantuntemusta eläinten ymmärtämiseksi, niiden hyvinvointia vahingoittavien tekojen tunnistamiseksi ja niiden arvioimiseksi. Asiantuntijoina voi toimia muun muassa eläinsuojelujärjestöt, rotujärjestöt ja eläinlääkärit. Asiantuntijoiden tarpeellisuus on todettu myös muissa tutkimuksissa.²³⁰

Eläinsuojelurikoksiin liittyvä lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö on siis tällä hetkellä epäoptimaalisessa tilassa, ja tästä tilanteesta kärsivät ihmisten ja tuomioistuinten lisäksi eläimet. Ihmiset kärsivät tästä epäoptimaalisuudesta oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden heikentyessä. Tuomioistuimet taaskin kärsivät, kun luottamus niiden antamiin tuomioihin heikkenee ja laaduttomista tuomioista valitetaan ylempiin tuomioistuimiin, jolloin koko tuomioistuinjärjestelmä rasittuu. Eläimet kärsivät tästä epäoptimaalisuudesta kuitenkin potentiaalisesti eniten: jos eläinten kaltoinkohtelusta ei rankaista oikeudenmukaisesti, niiden kaltoinkohtelu voi jatkua. Rangaistuksen ankaruus kertoo teon moitearvosta, eli jos eläinsuojelurikos jää rankaisematta tai sen rangaistus jää liian lieväksi, tuomioistuimet viestivät epäsuorasti, ettei eläinten hyvinvoinnille anneta sen ansaitsemaa painoarvoa.²³¹ Liian lievien tai jopa olemattomien tuomioiden jatkuva esiintyminen oikeuskäytännössä ei vastaa nykyistä käsitystä eläinten arvosta, joka on kasvanut nopeasti ajan saatossa ja joka jatkaa yhä kasvuaan.

²³⁰ Ks. esimerkiksi Koskela 2015, s. 25–27.

²³¹ Ks. Lappi-Seppälä 1987, s. 35.